

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง กับผลการดำเนินงานทางการเงินของ
บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

นางสาวพรพิพัฒน์ จูทา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบัญชี ภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2484-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE RELATIONSHIP BETWEEN RISK DISCLOSURE QUALITY AND
FINANCIAL PERFORMANCE OF LISTED COMPANIES
IN THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

Miss Pornpipat Juta

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Accountancy Program in Accounting

Department of Accountancy

Faculty of Commerce and Accountancy

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2484-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง
กับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนใน
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

โดย

นางสาว พรทิพัฒน์ จูทา

สาขาวิชา

การบัญชี

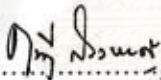
อาจารย์ที่ปรึกษา

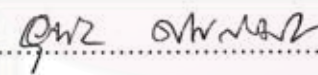
ศาสตราจารย์ ดร. อุทัย ต้นละม้าย

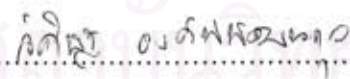
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

 คุณหญิงไถ่ คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดนุชา คุณพนิชกิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดุชฎี สงวนชาติ)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. อุทัย ต้นละม้าย)

 กรรมการ
(นายวิศิษฐ์ องค์พิพัฒน์กุล)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรพิพัฒน์ จูทา : ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง กับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (THE RELATIONSHIP BETWEEN RISK DISCLOSURE QUALITY AND FINANCIAL PERFORMANCE OF LISTED COMPANIES IN THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND) อ. ที่ปรึกษา: ศ. ดร.อุทัย ตันละมัย, 157 หน้า. ISBN 974-53-2484-1.

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน 2. เพื่อศึกษาลักษณะของการเปิดเผยความเสี่ยงในรายงานทางการเงิน และ 3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม กรอบแนวคิดที่นำมาศึกษาได้พัฒนามาจากงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยงของข้อมูลทางการบัญชี โดยงานวิจัยได้ศึกษาการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงจากรายงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 227 บริษัท ซึ่งข้อมูลได้รวบรวมมาจากแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และงบการเงิน ระหว่างปี 2543 -2546

ผลการศึกษาพบว่าผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง คือ อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม รายได้รวม และกำไรสุทธิ ในทางตรงกันข้ามผลวิจัยพบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างกำไรต่อหุ้นและอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง แต่ไม่พบความสัมพันธ์ใด ๆ ระหว่างอัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้นกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง นอกจากนี้ ผลวิจัยได้แสดงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างขนาดบริษัทและคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และได้พบความแตกต่างในระดับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมด้วย โดยกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยีจะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น

ภาควิชา..... การบัญชี..... ลายมือชื่อนิสิต..... พรพิพัฒน์ จูทา.....
 สาขาวิชา..... การบัญชี..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... อ.ดร.อุทัย ตันละมัย.....
 ปีการศึกษา..... 2548.....

4682329726 : MAJOR ACCOUNTING

KEY WORD: RISK DISCLOSURE / RISK DISCLOSURE QUALITY / RISK REPORTING/
RISK ASSESSMENT / RISK MANAGEMENT

PORNIPIAT JUTA: THE RELATIONSHIP BETWEEN RISK DISCLOSURE QUALITY AND FINANCIAL PERFORMANCE OF LISTED COMPANIES IN THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND. THESIS ADVISOR: PROF.UTHAI TANLAMAI, Ph.D., 157 pp. ISBN 974-53-2484-1.

The objectives of this study are threefold. First is to study the relationship between quality of risk disclosure and financial performance. Second is to study the characteristics of risk disclosure in financial reports. The final objective is to examine and compare the risk disclosure qualities in different industry groups. The framework used in this study was developed from past research relating to the risk disclosure of accounting information. This research paper examines the disclosure of risk information of the financial reports of 227 Thai listed companies. Disclosure data were collected from the Form 56-1 and their financial statements during the year 2000 to 2003.

The results showed that the quality of risk disclosure was positively associated with financial performances: debt to equity ratio, debt to asset ratio, total revenue, and net profit. In contrast, the results found negative relationships between earning per share, return on asset and quality of risk disclosure. However, the results found no significant relationship between return on equity and quality of risk disclosure. Moreover, the results showed the relationship between size and quality of risk disclosure and suggested that the level of risk disclosure quality is more likely to differ among different industries. Financial and technology industries tend to render more quality of risk disclosure than other industry groups.

Department.....Accountancy.....Student's signature.....*Pornpipat Juta*.....
Field of study.....AccountingAdvisor's signature.....*Uthai Tanlamai*.....
Academic year2005.....

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์นี้เป็นความภาคภูมิใจในชีวิตการศึกษาเล่าเรียนของข้าพเจ้าอย่างที่สุด ข้าพเจ้าจึงขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้า โดยเฉพาะศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ตันละม้าย ที่ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้แบบอย่างของการเป็นอาจารย์และนักวิจัยที่ดีให้แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีความซาบซึ้งใจอย่างยิ่งในความเมตตากรุณาครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณที่ท่านได้ชี้แนะแนวทางและให้คำปรึกษาอย่างดีเยี่ยมในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ คุชฎี สงวนชาติ และคุณวิศิษฐ์ องค์กรพัฒนกุล ที่ท่านทั้งสองได้ให้เกียรติในการเป็นประธานกรรมการ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า คำแนะนำและข้อเสนอแนะจากท่านทั้งสองล้วนแต่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้าให้มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ข้าพเจ้าขอขอบคุณคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ที่ได้จัดทำแหล่งความรู้อันมีคุณค่าสำหรับการค้นคว้าข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ และสุดท้ายข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบิดาและมารดาที่ได้เป็นแรงบันดาลใจให้ข้าพเจ้ามีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ทั้งนี้ หากวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้ามีข้อผิดพลาดประการใดข้าพเจ้ายินดีน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัยและระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและทฤษฎี	8
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	37
สมมติฐานในการวิจัย.....	37
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	40
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย และการวัดค่าตัวแปร	42
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	55
การวิเคราะห์ข้อมูล	58
ผลการวิจัยนำร่อง.....	59

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	63
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	63
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการเปิดเผยความเสี่ยง	68
ผลการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง	85
ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	100
ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม	110
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	114
สรุปผลการวิจัย	114
อภิปรายผลการวิจัย	120
ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ	124
งานวิจัยในอนาคต	125
รายการอ้างอิง	127
ภาคผนวก	137
ภาคผนวก ก	138
ภาคผนวก ข	142
ภาคผนวก ค	147
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	157

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1-1: แสดงลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย	7
ตารางที่ 1-2: แสดงระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย.....	7
ตารางที่ 2-1: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามที่มา.....	11
ตารางที่ 2-2: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามผลกระทบ	12
ตารางที่ 2-3: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามปัจจัยเสี่ยง	13
ตารางที่ 2-4: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามการบริหารความเสี่ยง	15
ตารางที่ 2-5: แสดงประเภทความเสี่ยงที่สำคัญตามการบริหารความเสี่ยง.....	16
ตารางที่ 2-6: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามความเกี่ยวข้องทางการเงิน.....	18
ตารางที่ 2-7: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามผลกระทบต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์.....	19
ตารางที่ 2-8: แสดงการสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยง.....	30
ตารางที่ 3-1: แสดงชื่อความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปรในการวิจัย	43
ตารางที่ 3-2: แสดงจำนวนประชากรและสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างต่อประชากร	53
ตารางที่ 3-3: แสดงสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม	54
ตารางที่ 3-4: แสดงประเภทความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยของผลวิจัยนำร่อง.....	59
ตารางที่ 3-5: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยของผลวิจัยนำร่อง.....	60
ตารางที่ 3-6: แสดงรายละเอียดเนื้อหาของการเปิดเผยความเสี่ยงของผลวิจัยนำร่อง	61
ตารางที่ 4-1: แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม	64
ตารางที่ 4-2: แสดงขนาดสินทรัพย์รวมของกลุ่มตัวอย่าง ปี 2546	65
ตารางที่ 4-3: แสดงขนาดหนี้สินรวมของกลุ่มตัวอย่าง ปี 2546	66
ตารางที่ 4-4: แสดงขนาดรายได้รวมของกลุ่มตัวอย่าง ปี 2546	67
ตารางที่ 4-5: แสดงจำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง	69
ตารางที่ 4-6: แสดงปริมาณค่าที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทั้งหมดโดยเฉลี่ย ระหว่างปี 2543-2546	70
ตารางที่ 4-7: แสดงค่าสถิติของจำนวนรายการความเสี่ยงที่มีการเปิดเผย	71
ตารางที่ 4-8: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง	71
ตารางที่ 4-9: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง.....	73
ตารางที่ 4-10: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงิน ในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง	74

ตารางที่ 4-11: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน ในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง	75
ตารางที่ 4-12: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงเฉลี่ยที่เปิดเผยในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง.....	76
ตารางที่ 4-13: แสดงปริมาณค่าการเปิดเผยโดยเฉลี่ยที่เปิดเผยในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง.....	77
ตารางที่ 4-14: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2543-2546 ในหัวข้อหมายเหตุประกอบงบการเงิน	78
ตารางที่ 4-15: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อหมายเหตุประกอบงบการเงิน	79
ตารางที่ 4-16: แสดงปริมาณค่าเฉลี่ยทั้งหมดที่เปิดเผย ในหัวข้อหมายเหตุประกอบงบการเงิน	79
ตารางที่ 4-17: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อ MD&A	80
ตารางที่ 4-18: แสดงปริมาณค่าเฉลี่ยทั้งหมดที่เปิดเผยความเสี่ยงในหัวข้อ MD&A	81
ตารางที่ 4-19: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อการประกอบธุรกิจ ของแต่ละสายผลิตภัณฑ์	82
ตารางที่ 4-20: แสดงปริมาณค่าเฉลี่ยที่เปิดเผยความเสี่ยงในหัวข้อ การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์	83
ตารางที่ 4-21: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อลักษณะการดำเนินงานของบริษัท	84
ตารางที่ 4-22: แสดงปริมาณค่าเฉลี่ยที่เปิดเผยความเสี่ยง ในหัวข้อลักษณะการดำเนินงานของบริษัท	84
ตารางที่ 4-23: แสดงค่าสถิติของปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงค่าที่แท้จริงกับค่าประมาณ	89
ตารางที่ 4-24: แสดงการเปรียบเทียบปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยง	90
ตารางที่ 4-25: แสดงค่าสถิติของดัชนีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยง	90
ตารางที่ 4-26: แสดงค่าสถิติของดัชนีความหนาแน่นของปริมาณค่าต่อรายการความเสี่ยง.....	91
ตารางที่ 4-27: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม.....	93
ตารางที่ 4-28: แสดงคะแนนดัชนีเชิงลึกของการเปิดเผยความเสี่ยง	94
ตารางที่ 4-29: แสดงคะแนนดัชนีการสังเกตของการเปิดเผยความเสี่ยง	95
ตารางที่ 4-30: แสดงค่าสถิติของดัชนีสำหรับประเมินคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง	97
ตารางที่ 4-31: แสดงค่าสถิติของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงแบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม	98

	หน้า
ตารางที่ 4-32: แสดงค่าสถิติของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ	98
ตารางที่ 4-33: แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงิน และตัวแปรคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง.....	101
ตารางที่ 4-34: แสดงการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ.....	104
ตารางที่ 4-35: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงาน ทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม (Model 1).....	104
ตารางที่ 4-36: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงาน ทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด (Model 2).....	105
ตารางที่ 4-37: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงาน ทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ด้านการให้สินเชื่อ (Model 3).....	106
ตารางที่ 4-38: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงาน ทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ด้านการดำเนินงาน (Model 4).....	107
ตารางที่ 4-39: แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรขนาดบริษัท กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน.....	108
ตารางที่ 4-40: แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม	110
ตารางที่ 4-41: แสดงการสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย.....	113

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
รูปภาพที่ 3-1: แสดงตัวกรอบแนวคิดการวิจัย	40
รูปภาพที่ 3-2: แสดงตัวอย่างการจัดหมวดหมู่ของความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ	44
รูปภาพที่ 3-3: แสดงการสื่อสารความเสี่ยงด้วยดัชนีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง	50
รูปภาพที่ 4-1: แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม.....	100
รูปภาพที่ 4-2: แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม	102
รูปภาพที่ 4-3: แสดงการเปรียบเทียบดัชนีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ของกลุ่มทรัพยากร กับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี	111
รูปภาพที่ 4-4: แสดงการเปรียบเทียบดัชนีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ของกลุ่มบริการ กับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี.....	112

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ระบบการค้าที่ไร้พรมแดน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบการแข่งขันทางธุรกิจมีความสลับซับซ้อนขึ้น ธุรกิจต้องมีกลยุทธ์การบริหารงานที่ทันสมัยและสามารถดำรงอยู่ในธุรกิจต่อไปได้ ในระยะหลังจึงมีแนวคิดการบริหารงานในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย เช่น TQM Re-engineering CRM Six Sigma เป็นต้น การบริหารความเสี่ยงก็เป็นการบริหารงานอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนับวันจะมีความสำคัญในการดำเนินธุรกิจของทุก ๆ บริษัท เพราะต่างกำลังเผชิญอยู่กับความเสี่ยงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเสี่ยงนั้นหมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตและมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรทั้งในทางกลยุทธ์ การปฏิบัติงาน และการเงิน (COSO, 2003; ไพรซ์ วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์, 2546) ซึ่งการบริหารความเสี่ยงเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์กรที่มีภารกิจกับดูแลกิจการที่ดี และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารดังกล่าว จึงได้ร่วมมือกับ ไพรซ์ วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ จัดทำคู่มือแนะนำวิธีการบริหารความเสี่ยง เพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นของการบริหารความเสี่ยงให้แก่องค์กรต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ด้วย (ไพรซ์ วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์, 2546)

การประเมินความเสี่ยงเป็นกระบวนการพิจารณาความเสี่ยงของบริษัทว่ามีโอกาสที่จะเกิดขึ้นและมีผลกระทบมากน้อยเพียงไร ซึ่งจัดเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารความเสี่ยง และยังเป็นองค์ประกอบของการควบคุมภายในอีกด้วย การประเมินความเสี่ยงจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบริษัท เพื่อใช้ในการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายใน ในขณะที่ผู้ถือหุ้นและนักลงทุนเองก็จำเป็นต้องประเมินความเสี่ยงของบริษัท เพื่อใช้ในการตัดสินใจลงทุน หรือแม้แต่ผู้ให้กู้ยืมก็ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงมาพิจารณาประกอบการให้กู้เช่นเดียวกัน จึงเกิดกระแสการเรียกร้องให้บริษัทนำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) มาบริหารงาน โดยเฉพาะหลังจากที่เกิดวิกฤตทางการเงินในแถบภูมิภาคเอเชียและวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทย รวมทั้งการเกิดกรณีอื้อฉาวของ Enron และ WorldCom เมื่อระยะเวลา 4-5 ปี ที่ผ่านมา ดังนั้น ผู้ถือหุ้น นักลงทุน และผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ จึงมีความต้องการให้มีการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของบริษัทเพิ่มขึ้น (Trussel, 1996; Schrand และ Elliott, 1998; Zolkos, 2002; Botton, 2003) และเรียกร้องให้บริษัทที่มีการรายงานข้อมูลอย่างโปร่งใส

การเปิดเผยข้อมูลถือเป็นส่วนหนึ่งอันนำไปสู่การกำกับดูแลกิจการที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยในการสร้างศักยภาพของการแข่งขัน และสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนและผู้ถือหุ้นบริษัท (กองบรรณาธิการวารสารภาชีบัญญัติและกฎหมายธุรกิจ, 2544) การเปิดเผยข้อมูลที่ดีควรมีลักษณะที่เป็น Free Flow คือ นักลงทุนควรมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลอย่างเท่าเทียมกัน ข้อมูลที่เปิดเผยต้องมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ เพียงพอ และทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนี้ ควรมีทั้งข้อมูลที่เป็น Financial และ Non-Financial ที่สะท้อนถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของบริษัท เพื่อให้ผู้ถือหุ้นมีข้อมูลครบถ้วนในการตัดสินใจและควบคุมดูแลผู้บริหาร ทั้งในเรื่องการบริหารความเสี่ยงและกลยุทธ์ทางธุรกิจ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2545)

การเปิดเผยความเสี่ยงเป็นการรายงานความเสี่ยงขององค์กร ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการรายงานความเสี่ยงภายในองค์กรเอง (Internal risk reporting) เพื่อให้ข้อมูลความเสี่ยงกับผู้บริหารและพนักงานในบริษัทได้รับรู้ความเสี่ยงขององค์กร และยังเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปประกอบการวางแผนกลยุทธ์และบริหารงานขององค์กร นอกจากนี้ บริษัทอาจรายงานความเสี่ยงต่อภายนอก (External reporting) ซึ่งเป็นการเปิดเผยอยู่ในรายงานประจำปี และเป็นส่วนหนึ่งในรายงานทางการเงินและคำอธิบายและการวิเคราะห์ของผู้จัดการ (Management Discussion and Analysis หรือ MD&A) เพื่อเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องรับรู้ถึงความเสี่ยงและการบริหารจัดการขององค์กร (Lajili และ Zéghal, 2005)

การเปิดเผยความเสี่ยงจึงเป็นการเปิดเผยข้อมูลที่เป็น Non-Financial อย่างหนึ่ง ที่แสดงอยู่ในรายงานประจำปี และแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ซึ่งบริษัทจะเปิดเผยความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ความเสี่ยงด้านคู่แข่ง เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้จะแสดงอยู่ภายใต้ หัวข้อ “ปัจจัยเสี่ยง (Risk Factor)” และอาจจะมีการกล่าวรวมอยู่ในคำอธิบายและการวิเคราะห์ของผู้จัดการ สำหรับรูปแบบในการเปิดเผยความเสี่ยงยังไม่ได้กำหนดรูปแบบไว้ชัดเจนนัก แต่โดยภาพรวมแล้วควรกล่าวครอบคลุมถึงลักษณะความเสี่ยง เหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุของความเสี่ยง ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น แนวโน้มความเป็นไปได้ที่จะเกิดความเสี่ยง และมาตรการรองรับความเสี่ยง (นพภวรรณ เฑิดชูภูมิกุล, 2546) บริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ ได้มีการพัฒนาการสื่อสารของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการเพิ่มจำนวนข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัท และความคาดหวังต่อผลการดำเนินงานในอนาคต

ในการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงนั้นจะต้องพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไป (Costs and Benefits) ประโยชน์ที่ได้รับนั้นคือ การลดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลของบริษัทสำหรับนักลงทุน ลดความเสี่ยงจากการฟ้องร้องในภายหลัง หรือเป็นการแสดงความสามารถในการบริหารงาน ส่วนต้นทุนที่เสียไปของการเปิดเผยความเสี่ยงก็คือผลอาจไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ เช่น อาจเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการฟ้องร้องในภายหลัง หรือคู่แข่งอาจใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่บริษัทได้เปิดเผยไป (Shevlin, 2004) และยังมีต้นทุนในกระบวนการรวบรวมข้อมูลอีกด้วย (Shrives และ Linsley, 2003) จึงกล่าวได้ว่า การเปิดเผยความเสี่ยงอาจส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อบริษัท แต่ในที่สุดแล้ว ผู้บริหารควรเปิดเผยความเสี่ยงเพื่อเป็นการสื่อสารข้อมูลให้ผู้ถือหุ้นเกิดความเข้าใจ และสามารถประเมินความเสี่ยงของบริษัทได้ดีขึ้น และยังเป็นการเพิ่มความโปร่งใสให้กับรายงานทางการเงินอีกด้วย จึงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน

การเปิดเผยเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงในแต่ละบริษัทยังมีความแตกต่างกัน และมีการเปิดเผยความเสี่ยงอยู่ในระดับที่น้อยมาก (วันเพ็ญ กฤตผล และ อุทัย ต้นละมัย, 2545) ซึ่งทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) สามารถนำมาอธิบายถึงสาเหตุที่บริษัทเปิดเผยความเสี่ยงด้วยความสมัครใจ (Voluntary Disclosure) ว่าเป็นการทำให้ผู้ถือหุ้นรู้สึกไว้วางใจว่าผู้บริหารได้มีการส่งเสริมให้มีการบริหารความเสี่ยงในองค์กร ซึ่งแสดงถึงความพยายามใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้ถือหุ้น (Jensen และ Meckling, 1976 อ้างถึงใน Shrives และ Linsley, 2003) นอกจากนี้ จากทฤษฎีการส่งสัญญาณ (Signalling Theory) จะถือว่าเป็นความต้องการของบริษัทที่จะส่งสัญญาณให้ตลาดทราบว่า บริษัทมีความได้เปรียบในการบริหารความเสี่ยงมากกว่าบริษัทแห่งอื่น (Spence, 1973 อ้างถึงใน Shrives และ Linsley, 2003) การเปิดเผยความเสี่ยงในรายงานประจำปี จึงเป็นการสื่อสารข้อมูลให้สาธารณชนเล็งเห็นถึงกระบวนการบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการกำกับดูแลที่ดี จึงเป็นการเพิ่มความโปร่งใสให้แก่บริษัทด้วย ทำให้นักลงทุน ผู้ถือหุ้น ผู้ให้กู้ หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง เกิดความเชื่อมั่นในบริษัท ก่อให้เกิดการขยายการลงทุน ลดต้นทุนของเงินทุน และส่งผลดีต่อผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทในภายหลัง อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีข้อสรุปออกมาอย่างชัดเจนนักเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงว่าควรจะเป็นกฎข้อบังคับ (Mandatory) หรือให้เป็นการเปิดเผยด้วยความสมัครใจ (Voluntary) แต่ในปัจจุบันตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเริ่มมีกฎข้อบังคับให้สถาบันการเงินเปิดเผยข้อมูลตามที่หน่วยงานกำกับดูแลกำหนด เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมการประกันภัย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สำหรับในประเทศไทยได้มีผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยง คือ วันเพ็ญ กฤตผล และอุทัย ตันละมัย (2545) โดยการศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงและนโยบายบัญชีของธุรกิจประกันภัยและประกันชีวิตในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า บริษัทในธุรกิจประกันดังกล่าวมีการเปิดเผยความเสี่ยงในรายงานประจำปีในระดับที่น้อยมาก แต่บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ จะมีการเปิดเผยความเสี่ยงมากกว่าบริษัทที่อยู่นอกตลาดหลักทรัพย์ สำหรับงานวิจัยต่างประเทศนั้นส่วนใหญ่จะมีการศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่เป็นสถาบันการเงิน และเริ่มขยายการศึกษาไปยังบริษัทที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน โดยเป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์บริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด มีความเสี่ยงประเภทใดบ้างที่มีการเปิดเผย ผลพบว่ามี การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงในระดับที่น้อยมาก รูปแบบยังไม่เป็นทางการนัก และข้อมูลที่เปิดเผยนั้นยังไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ข้อมูลมากเท่าที่ควร นอกจากนี้ มีนักวิจัยเพียงไม่กี่ท่านที่ได้พยายามศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และสร้างกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง คือ Gibson (1999) และ Beretta และ Bozzolan (2004) ซึ่งผลการศึกษาต่างพบว่า บริษัทมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่น้อยมาก แต่บริษัทต่างพยายามพัฒนาและปรับปรุงการเปิดเผยความเสี่ยงให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนฯ ว่ามีผลไปในทิศทางใด รวมทั้งศึกษารูปแบบการเปิดเผยความเสี่ยงว่ามีลักษณะและวิธีการเปิดเผยอย่างไรบ้าง และต้องการศึกษาเปรียบเทียบการเปิดเผยความเสี่ยงของกลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละประเภทว่ามีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงแตกต่างกันหรือไม่ เพราะแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมจะมีลักษณะการดำเนินงานไม่เหมือนกัน รวมทั้งอาจมีหน่วยงานกำกับดูแลที่เข้ามามีบทบาทในการเปิดเผยข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีผลทำให้การเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทดังกล่าวแตกต่างกันไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานว่าเป็นไปในด้านบวก หรือด้านลบ หรือทั้งสองด้าน โดยเน้นผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเลขในงบการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาลักษณะของการเปิดเผยความเสี่ยงในรายงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงเฉพาะปี 2543-2546 เท่านั้น
2. ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นั้นนำมาจากแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และงบการเงิน ซึ่งมีอยู่ในฐานข้อมูล SET smart ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
3. การวิจัยนี้ไม่ได้นำบริษัทที่อยู่ในกลุ่มกิจการฟื้นฟูกิจการและกลุ่มตลาดใหม่มาวิเคราะห์ เนื่องจากมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับขนาดของประชากร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง เหตุการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรทั้งในทางกลยุทธ์ การปฏิบัติงาน และการเงิน (COSO, 2003)

การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) หมายถึง กลวิธีที่เป็นเหตุเป็นผลที่นำมาใช้ในการบ่งชี้ วิเคราะห์ ประเมิน จัดการ ติดตาม และสื่อสารความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม หน่วยงาน หรือกระบวนการดำเนินงานขององค์กร เพื่อช่วยให้องค์กรลดความสูญเสียให้เหลือน้อยที่สุดและเพิ่มโอกาสให้แก่ธุรกิจมากที่สุด (ไพรัช วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์, 2546)

การบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (Enterprise Risk Management) คือ การบริหารความเสี่ยงโดยมีโครงสร้างองค์กร กระบวนการ และวัฒนธรรมองค์กรประกอบเข้าด้วยกัน โดยต้องมีการผสมผสานให้เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจ มีการพิจารณาความเสี่ยงทั้งหมด มีความคิดแบบมองไปข้างหน้า อีกทั้งได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมจากทุกคนในองค์กร (ไพรัช วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์, 2546)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความเสี่ยงของบริษัทให้กับนักลงทุน นักวิเคราะห์การลงทุน ผู้ให้กู้ยืม และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ โดยอาจนำไปปรับปรุง หรือประยุกต์ให้เหมาะสมกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจต่าง ๆ
2. สามารถนำผลการวิจัยนี้มาเป็นแนวทางหรือปรับปรุงรูปแบบในการเปิดเผยความเสี่ยงให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องภายใต้ภาวะแวดล้อมในประเทศไทย เพื่อสร้างประโยชน์แก่ผู้ใช้งบการเงินให้มากที่สุด
3. สามารถนำข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทมาเป็นข้อพิจารณาเบื้องต้น ในการประเมินถึงกระบวนการบริหารความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงนี้ มุ่งเน้นที่จะศึกษาลักษณะการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยง รวมถึงคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และหาความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงิน ซึ่งมีวิธีการวิจัยโดยการวิเคราะห์เนื้อหาของการเปิดเผยความเสี่ยง จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลในแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และงบการเงิน โดยมีการออกแบบกระดาษทำการ เพื่อเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 227 แห่ง และในแต่ละบริษัทจะเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 4 ปี ระหว่างปี 2543-2546

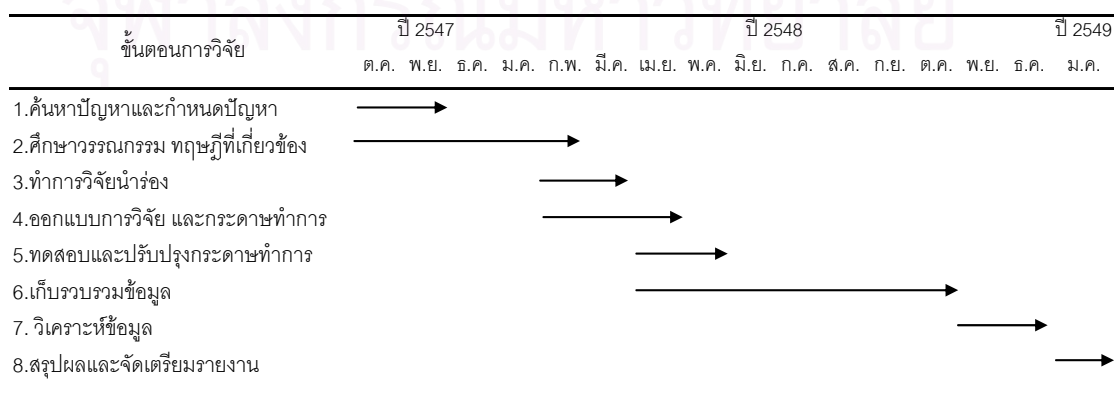
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัยและระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

รายงานวิจัยนี้มีการนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1-1 และแสดงระยะเวลาในการดำเนินโครงการดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1-1: แสดงลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

บทที่	รายละเอียด
บทที่ 1 บทนำ	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ นิยามความเสี่ยง ประเภทของความเสี่ยง ทางธุรกิจ ความสำคัญของการเปิดเผยความเสี่ยง แนวทางสำหรับการเปิดเผยความเสี่ยง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	สมมติฐานในการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย และการวัดตัวแปร ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัยนำร่อง
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การเปิดเผยความเสี่ยง และคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างตัวแปร และสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อจำกัด ข้อเสนอแนะ และงานวิจัยในอนาคต

ตารางที่ 1-2: แสดงระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลสาธารณะที่มีการเปิดเผยทั่วไปทางเว็บไซต์ วารสารและหนังสือต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยงที่ได้นำมาประยุกต์ในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วย

แนวคิดและทฤษฎี

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีของการเปิดเผยความเสี่ยง ได้นำเสนอทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่ 1) นิยามความเสี่ยง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของความเสี่ยง 2) ประเภทของความเสี่ยงทางธุรกิจ เพื่ออธิบายความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ 3) ความสำคัญของการเปิดเผยความเสี่ยง เพื่อแสดงคุณค่าและประโยชน์ของการเปิดเผยความเสี่ยง และ 4) แนวทางสำหรับการเปิดเผยความเสี่ยง เพื่อทบทวนกฎระเบียบหรือข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ให้แนวทางสำหรับการเปิดเผยความเสี่ยง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นิยามความเสี่ยง

ความเสี่ยงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับการดำเนินธุรกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าหากไม่มีความเสี่ยงเลยก็อาจไม่มีโอกาสสำหรับธุรกิจเช่นกัน “no risk, no return” เป็นคำกล่าวที่ทุกคนต่างคุ้นเคยกัน เช่นเดียวกับคำว่า “higher risk, higher return” ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ในทางบวกระหว่างความเสี่ยงกับผลตอบแทน กล่าวคือยิ่งมีความเสี่ยงมากเท่าไรก็ยิ่งมีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนมากเท่านั้น แต่จะต้องมีการบริหารให้ความเสี่ยงและผลตอบแทนมีความสมดุลกัน (Lam, 2003) ดังนั้น ความเสี่ยงอาจไม่ใช่สิ่งที่ไม่ดีต่อธุรกิจเสมอไป ความเสี่ยงจึงเป็นความไม่แน่นอนของจำนวนผลประโยชน์ต่าง ๆ ของธุรกิจที่อาจเกิดขึ้นทั้งผลกำไรและผลขาดทุน (ASB, 1994) ตามที่ Shrives และ Linsley (2003) ได้กล่าวว่า ความเสี่ยงจะต้องพิจารณาโอกาสที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและด้านลบ ไม่ควรมองเพียงด้านลบเพียงอย่างเดียว ซึ่งแตกต่างจากความคิดของ Borge (2001) และ Holmes (2002) ที่นิยามอย่างกว้าง ๆ ว่า ความเสี่ยง คือโอกาสที่ความเสียหายต่าง ๆ อาจเกิดขึ้น ซึ่งเป็นความหมายที่นิยมนำมาใช้คำจำกัดความของความเสี่ยงกันอย่างแพร่หลาย

มาตรฐาน German Accounting Standard No.5 หรือ GAS5 (GASB, 2000) ของประเทศเยอรมันได้มีการแบ่งแยกความหมายระหว่างคำว่า ความเสี่ยงและโอกาสทางธุรกิจ ออกจากกัน กล่าวคือความเสี่ยงหมายถึงผลกระทบด้านลบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของกิจการที่ อาจเกิดขึ้นในอนาคต สำหรับโอกาสหมายถึงผลกระทบด้านบวกต่อฐานะทางเศรษฐกิจของ กิจการที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต จึงค่อนข้างมีความชัดเจนว่าความเสี่ยงเป็นเหตุการณ์ที่อาจ เกิดขึ้นแล้วส่งผลในทางที่ไม่ดีต่อกิจการ ซึ่งเมธา สุวรรณสาร (2544) ได้ให้คำจำกัดความที่ ใกล้เคียงกันว่า ความเสี่ยงหมายถึงเหตุการณ์ และ/หรือกิจกรรมที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ ไม่แน่นอนและจะส่งผลหรือมีโอกาสที่จะเกิดความเสียหาย หรืออาจจะกระทบต่อประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพ หรือความล้มเหลวให้กับองค์กรในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ความหมายของความเสี่ยงอาจไม่ได้มองเพียงแค่มิเหตุการณ์ที่ อาจกระทบต่อผลประโยชน์หรือผลกำไรของธุรกิจในอนาคตเท่านั้น ยังมีแนวคิดที่มองลึกไปถึงว่า ในการดำเนินธุรกิจโดยทั่วไปจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ธุรกิจเพื่อนำไปสู่ เป้าหมายที่วางไว้ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร ดังนั้นจึงเห็นว่า ความเสี่ยงเป็นอะไรก็ตามที่ ทำให้วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะมีผลกระทบต่อกระแส เงินสดขององค์กรในอนาคต ตามที่ ไพร์ซ วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส (2546) และ อุษณา ภัทรมนตรี (2547) นิยามไว้ว่า ความเสี่ยง หมายถึง เหตุการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และมี ผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรทั้งในทางกลยุทธ์ การปฏิบัติงาน และการเงิน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับ Institute of Chartered Accountants in England and Wales หรือ ICAEW (1998) ที่ได้กล่าวว่า ความเสี่ยงเป็นความไม่แน่นอนของผลประโยชน์ใน ธุรกิจที่เกิดจากการดำเนินงานไปตามวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ของธุรกิจ

ภายใต้สถานการณ์ของโลกในยุคปัจจุบัน ธุรกิจได้เผชิญกับความเสี่ยงที่อาจจะ ไม่ใช่ความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติ อาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันและ ไม่สามารถคาดการณ์ได้ อาทิ เหตุการณ์ก่อการร้ายในประเทศสหรัฐอเมริกา กรณีอื้อฉาวทาง การเงินของ Enron และ WorldCom เหตุการณ์ระเบิดที่บาห์ลีและเคนยา เป็นต้น ซึ่งต่างมี ผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจบางประเภทที่อาจจะได้รับผลกระทบ โดยตรง นอกจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศแล้ว เมื่อไม่นานมานี้ประเทศไทยเองก็ เกิดโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลัน โรคไข้หวัดนก สถานการณ์ความไม่สงบของ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ คลื่นยักษ์สึนามิ เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลต่อการดำเนินงานของ ธุรกิจ

ส่งออก ธุรกิจการเกษตร ธุรกิจท่องเที่ยว และธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ จึงทำให้พบว่าการดำเนินธุรกิจในทุกวันนี้ต้องพบกับความเสี่ยงทางธุรกิจเพิ่มมากขึ้น (Boltan, 2003)

วีระชัย งามดีวิไลศักดิ์ (2544: 51-58) กล่าวว่า ความเสี่ยงทางธุรกิจ หมายถึงระดับผลกระทบที่มีหรืออาจมีผลต่อองค์กรโดยรวมจากความไม่แน่นอนของเหตุการณ์หรือปัจจัยใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งฝ่ายบริหารจำเป็นต้องทำความเข้าใจและประเมินถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์หรือปัจจัยดังกล่าว เพื่อให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้

ตามที่กล่าวมานั้นอาจสรุปได้ว่า “ความเสี่ยง คือเหตุการณ์ความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นเหตุการณ์ความเสี่ยงที่ทำให้วัตถุประสงค์หรือกลยุทธ์ไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือเหตุการณ์ใด ๆก็ตามที่อาจจะเกิดขึ้นในการดำเนินงานของธุรกิจโดยทั่วไป และส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ” ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะสนใจความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบในด้านลบมากกว่าด้านบวก เพราะผลกระทบด้านบวกจะถูกนำไปพิจารณาในแง่ของโอกาสทางธุรกิจ ดังนั้น เหตุการณ์ใด ๆ ก็ตามที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วจะทำให้ธุรกิจต้องสูญเสียผลประโยชน์ จึงถือเป็นความเสี่ยงทางธุรกิจทั้งสิ้น ซึ่งความเสี่ยงนั้นองค์กรอาจสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้างในการดำเนินงาน แต่ว่าความเสี่ยงบางอย่างองค์กรอาจคาดการณ์ไม่ถึง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์ความไม่สงบหรือความผันผวนของสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลก ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ประเภทของความเสี่ยงทางธุรกิจ

ความเสี่ยงทางธุรกิจอาจมีมากมายหลายประเภทด้วยกัน ความเสี่ยงที่องค์กรส่วนใหญ่ตระหนักและให้ความสำคัญมากก็คือ ความเสี่ยงทางการเงิน โดยเฉพาะธุรกิจที่เป็นสถาบันการเงิน แต่ความจริงแล้วทุกองค์กรจะเผชิญกับความเสี่ยงในการดำเนินงานอยู่เป็นปกติในทุก ๆ แห่ง ซึ่งปัจจุบันอาจจะดำเนินงานอยู่ภายใต้สถานการณ์ความไม่แน่นอนมากมาย และอาจไม่สามารถคาดการณ์ได้ ดังนั้น การจัดจำแนกความเสี่ยงออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญและสามารถทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับลักษณะการดำเนินงานและดุลพินิจของผู้บริหารของแต่ละองค์กร ทำให้มุมมองในการจัดแบ่งนั้นแตกต่างกันออกไป

Beretta และ Bozzolan (2004) กล่าวถึง แนวคิดของ CICA (Canadian Institute of Chartered Accountants) และ ICAEW (Institute of Chartered Accountants in England and Wales) ที่มีต่อการเปิดเผยความเสี่ยงว่าควรเปิดเผยความเสี่ยงประเภทใดบ้าง ทั้ง

สองสถาบันเห็นตรงกันว่าประเภทความเสี่ยงของแต่ละองค์กรยังมีความแตกต่างกัน อาจไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจนนักว่าควรเปิดเผยความเสี่ยงประเภทใดบ้าง เพราะในแต่ละองค์กรมีความเสี่ยงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว (GASB, 2000) ซึ่งจากการศึกษาดำเนินการและผลงานวิจัยมานั้น ทำให้เห็นว่าในการจัดจำแนกความเสี่ยง สามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์มุมมองที่แตกต่างกันได้ 6 แบบ ดังต่อไปนี้

1) ความเสี่ยงจำแนกตามที่มา โดยจะยึดหลักว่าความเสี่ยงนั้นเกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจหรือไม่ หากเป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประกอบธุรกิจ องค์กรก็จะสามารถควบคุมได้ แต่ถ้าหากความเสี่ยงนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุม ไม่ได้เกิดจากการประกอบธุรกิจจะถือว่าไม่ใช่ความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจ ตามที่ Sadgrove (1996) ได้จำแนกความเสี่ยงออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ความเสี่ยงที่ไม่ได้เกิดจากการประกอบธุรกิจ (Non-Entrepreneurial Risk) และความเสี่ยงที่เกิดจากการประกอบธุรกิจ (Entrepreneurial Risk) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2-1: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามที่มา

ประเภทความเสี่ยง	รายละเอียด
1. ความเสี่ยงที่ไม่เกิดจากการประกอบธุรกิจ (Non-Entrepreneurial Risk)	เป็นความเสี่ยงที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ แต่สามารถป้องกันได้ด้วยการทำประกันกับบริษัทประกันภัยต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงจากไฟไหม้ ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ความเสี่ยงการโจรกรรม เป็นต้น
2. ความเสี่ยงที่เกิดจากการประกอบธุรกิจ (Entrepreneurial Risk)	เป็นความเสี่ยงที่องค์กรสามารถลดความเสี่ยงได้ด้วยการบริหารความเสี่ยงที่ดี เช่น ความเสี่ยงจากการสร้างโรงงานใหม่ ความเสี่ยงจากการซื้อธุรกิจ ความเสี่ยงจากการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ขายในตลาด เป็นต้น

2) ความเสี่ยงจำแนกตามผลกระทบ ความเสี่ยงอาจมีผลกระทบทั้งด้านลบและด้านบวก ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ผลกระทบในด้านลบมากกว่าด้านบวก ผลกระทบด้านลบหมายถึง เหตุการณ์ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นแล้วส่งผลทำให้องค์กรต้องสูญเสียผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจไป ซึ่งไพร์ซ วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ (2546) ได้จำแนกความเสี่ยงออกเป็น 3 ประเภท คือ ความเสี่ยงที่เป็นอันตราย (Hazard) ความเสี่ยงที่เป็นความไม่แน่นอน (Uncertainty) และความเสี่ยงที่เป็นโอกาส (Opportunity) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2-2: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามผลกระทบ

ประเภทความเสี่ยง	รายละเอียด
1. ความเสี่ยงที่เป็นอันตราย (Hazard Risk)	เหตุการณ์ในเชิงลบที่หากเกิดขึ้นแล้วอาจเป็นอันตรายหรือสร้างความเสียหายต่อองค์กร เช่น กิจกรรมผลิตสินค้าอาจมีความเสี่ยงจากการขาดแคลนวัตถุดิบ เครื่องจักรเสียหาย คู่แข่งเพิ่มมากขึ้น การเกิดอุบัติเหตุในโรงงาน เป็นต้น
2. ความเสี่ยงที่เป็นความไม่แน่นอน (Uncertainty Risk)	เหตุการณ์ที่ทำให้ผลที่องค์กรได้รับจากเหตุการณ์จริงไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ อันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น ต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงสูงกว่างบประมาณที่กำหนดไว้ เป็นต้น
3. ความเสี่ยงที่เป็นโอกาส (Opportunity Risk)	เหตุการณ์ที่ทำให้องค์กรเสียโอกาสในการแข่งขันการดำเนินงานและการเพิ่มคุณค่าของผู้ถือหุ้น เช่น การไม่สามารถนำสินค้าใหม่ออกสู่ตลาดในเวลาที่เหมาะสม การไม่ตัดสินใจลงทุนในธุรกิจใหม่ที่อาจช่วยขยายขนาดธุรกิจ เป็นต้น

3) ความเสี่ยงจำแนกตามปัจจัยเสี่ยง ปัจจัยเสี่ยงเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง เช่น วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี เศรษฐกิจการเมือง โครงสร้างองค์กร เป็นต้น โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ เหตุที่เกิดขึ้นภายในและเหตุที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ซึ่งจากการวิจัยของ Beretta และ Bozzolan (2004) ได้ศึกษาการสื่อสารความเสี่ยงที่นำเสนอทางรายงานประจำปี เพื่อวิเคราะห์คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทจดทะเบียน โดยมีการศึกษาจากข้อมูล

ความเสี่ยงที่เปิดเผยมุ่งอยู่ภายใต้หัวข้อต่าง ๆ คือ กลยุทธ์ของบริษัท ลักษณะการดำเนินงาน และสภาพแวดล้อมของบริษัท จึงสามารถจำแนกความเสี่ยงออกเป็น 3 ประเภท คือ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ของบริษัท (Company Strategy) ความเสี่ยงตามลักษณะการดำเนินงาน (Company characteristics) และความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมของบริษัท (Environment around the company)

ตารางที่ 2-3: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามปัจจัยเสี่ยง

ประเภทความเสี่ยง	รายละเอียด
1. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ของบริษัท (Company Strategy Risk)	- กลยุทธ์ต่าง ๆ
2. ความเสี่ยงตามลักษณะการดำเนินงาน (Company Characteristics Risk)	- โครงสร้างทางการเงิน - โครงสร้างองค์กร - โครงสร้างด้านเทคโนโลยี - การจัดการ - กระบวนการทางธุรกิจ
3. ความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมของบริษัท (Environment around the company Risk)	- ภาวะอุตสาหกรรม - กฎระเบียบข้อบังคับ - สภาพแวดล้อมทั่วไป (นโยบายรัฐบาล เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น)

Beretta และ Bozzolan (2004) ได้ศึกษาโดยการอ่านรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ประเทศอิตาลี ในปี 2544 (ค.ศ. 2001) จำนวน 85 บริษัท ซึ่งพบว่า ความเสี่ยงที่บริษัทมีการเปิดเผยมากที่สุด คือ ความเสี่ยงเกี่ยวกับกลยุทธ์ 35.9% รองลงมา คือ โครงสร้างทางการเงินและกระบวนการทางธุรกิจ (18.4% และ 12.5% ตามลำดับ) ภาวะอุตสาหกรรม และการจัดการมีการเปิดเผยความเสี่ยงน้อยที่สุด คือ 5% และ 5.6% ตามลำดับ

4) ความเสี่ยงจำแนกตามการบริหารความเสี่ยง การบริหารความเสี่ยงเป็นเครื่องมือการบริหารจัดการที่มีคุณค่า และเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการกำกับดูแลกิจการที่ดี (ไพรัช วอเทอร์เฮาส์ คูเปอร์ส, 2546) การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ในองค์กรด้วยความรอบคอบระมัดระวัง เพื่อแสวงหาโอกาสความเป็นไปได้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในองค์กร โดยการเพิ่มโอกาสในการสร้างผลตอบแทนด้านบวก และลดโอกาสที่จะเกิดผลด้านลบต่อผลตอบแทน (Holmes, 2002)

หลังจากนั้นจึงเกิดแนวคิดการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (Enterprise Risk Management หรือ ERM) ซึ่งมีการขยายคำจำกัดความเพิ่มจากเดิม กล่าวคือ การบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร หมายถึง กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของคณะกรรมการบริษัท ผู้บริหาร และพนักงานทุกคนในองค์กร ในการประยุกต์และวางแผนกลยุทธ์ทั่วทั้งองค์กร เพื่อระบุเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อหน่วยงานในองค์กร โดยจะมีการบริหารความเสี่ยงจนถึงจุดที่ยอมรับได้ ด้วยความเชื่อมั่นที่สมเหตุสมผลว่าจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (COSO, 2003)

การวิเคราะห์ความเสี่ยงในธุรกิจออกมาเป็นประเภทต่าง ๆ ว่ามีโอกาที่จะเกิดขึ้น และมีผลกระทบมากน้อยเพียงใด หรือที่เรียกว่า การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) จึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการบริหารความเสี่ยงอย่างมาก ปัจจุบันกระบวนการประเมินความเสี่ยงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากขึ้นสำหรับนักบัญชีและผู้ตรวจสอบบัญชี (วันเพ็ญ กฤตผล และอุทัย ตันละมัย, 2545) เพราะการประเมินความเสี่ยงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร และการควบคุมภายใน ซึ่งจากการศึกษาในตำราและงานวิจัย พบว่าการจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังตารางที่ 2-4

¹ จาก Enterprise Risk Management Framework ที่จัดทำขึ้นโดย COSO ร่วมกับ PricewaterhouseCoopers LLP (2003) กำหนดองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (ERM) มีทั้งหมด 8 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal Environment) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective Setting) การบ่งชี้เหตุการณ์ (Event Identification) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) การตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) ข้อมูลและการสื่อสาร (Information and Communication) และการติดตามผล (Monitoring)

ตารางที่ 2-4 : แสดงความเสี่ยงจำแนกตามการบริหารความเสี่ยง

Reference Categories of Business Risk	CAS, 2003	COSO, 2003	Lam, 2003	Shaw, 2003	Holmes, 2002	Culp, 2001	Miccoli, Hively, and Merkley, 2001	วันเพ็ญ กฤตผล และ อุทัย ตันละมัย, 2545
Hazard risk	✓							
Business risk				✓	✓		✓	✓
Financial risk	✓			✓	✓			
Operational risk	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Strategic risk	✓				✓			
Organizational risk							✓	
Market risk		✓	✓	✓		✓	✓	
Liquidity risk						✓		
Credit risk		✓	✓	✓		✓	✓	
Insurance risk							✓	
Investments in Securities risk								✓
Privacy risk				✓				
Political risk				✓				
Legal/regulatory risk				✓		✓		
Environmental risk				✓				
Program และ Project risk					✓			
Technological risk					✓			
Other risk						✓		✓
Total (Categories)	4	3	3	9	6	6	6	4

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีการจำแนกความเสี่ยงเป็นหลายประเภทด้วยกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการในรายละเอียดว่ามีมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาจำนวนตามแนวตั้ง พบว่า Shaw (2003) เป็นผู้ที่จำแนกความเสี่ยงออกเป็นประเภทต่าง ๆ มากที่สุดถึงจำนวน 9 ประเภท ในขณะที่ COSO (2003) และ Lam (2003) จำแนกเป็น 3 ประเภทเท่านั้น ถ้าหากพิจารณาจำนวนตามแนวนอน พบว่า ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational risk) เป็นความเสี่ยงที่ถูกนำมาจำแนกมากที่สุด รองลงมาคือ ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) และ

ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Credit Risk) จึงเห็นว่าการจำแนกความเสี่ยงทั้งสามประเภทดังกล่าวเป็นการจัดประเภทที่เหมาะสมและครอบคลุมโดยภาพรวม อีกทั้งสอดคล้องตามแม่บทของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร (COSO, 2003) และถือว่าการจำแนกนี้เป็นที่สนใจในแวดวงธุรกิจปัจจุบัน ดังนั้น จึงได้แสดงรายละเอียดของความเสี่ยงทั้ง 3 ประเภท ตามคำจำกัดความของสันติ ธิรพัฒน์ (2544: 35-50) ดังตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5: แสดงประเภทความเสี่ยงที่สำคัญตามการบริหารความเสี่ยง

ประเภทความเสี่ยง	รายละเอียด
1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational risk)	ความเสี่ยงอันเกิดจากขาดระบบงานและการควบคุมที่ดีพอ ความผิดพลาดในการทำงานของพนักงานหรือการจัดการที่ล้มเหลวจนทำให้เกิดความสูญเสียแก่บริษัท
2. ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk)	ความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าหลักทรัพย์หรือพันธะสัญญาที่บริษัททำไว้ในปัจจุบัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ และราคาหลักทรัพย์
3. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Credit Risk)	ความเสี่ยงอันเกิดจากการที่คู่สัญญาไม่สามารถทำตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับทางบริษัทได้ เนื่องจากขาดความสามารถทางการเงิน ซึ่งจะส่งผลเสียต่อบริษัทในที่สุด

ดังนั้น ความเสี่ยงด้านการดำเนินงานจึงเป็นความเสี่ยงอันเกิดจากขาดระบบงานและการควบคุมที่ดีพอ ความผิดพลาดในการทำงานของพนักงาน หรือการจัดการที่ล้มเหลวจนทำให้เกิดความสูญเสียแก่บริษัท (สันติ ธิรพัฒน์, 2544: 35-50; Holmes, 2002; Lam, 2003) Lam (2003) กล่าวว่า ความเสี่ยงด้านการดำเนินงานจะมีอยู่ในทุกธุรกิจ ซึ่งต่างก็ให้ความสำคัญกับส่วนแบ่งรายได้ที่อาจได้รับผลกระทบมาจากความเสียหายของกระบวนการที่ขาดประสิทธิภาพและความผิดพลาดของพนักงานโดยทั่วไป โดยเฉพาะในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากมาย เหตุการณ์ความไม่สงบทั้งในและต่างประเทศที่เกิดขึ้น ต่างส่งผลกระทบต่อธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าความเสี่ยงด้านการดำเนินงานอาจมีโอกาที่จะเกิดขึ้นได้น้อยมาก แต่ถ้าหากเกิดขึ้นแล้วจะสร้างความเสียหายได้อย่างมากทีเดียว

ความเสี่ยงด้านตลาดหมายถึง ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหากมีการเปลี่ยนแปลง อัตราดอกเบี้ย (Interest rate) อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Foreign currency rates) ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity price) และราคาหลักทรัพย์ (Equity price) (Thornton และ Welker, 2004; Guo, 2002; Linsmeier et al. 2002) ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่อยู่นอกเหนือความสามารถที่กิจการจะควบคุมได้ (Sadgrove, 1996)

ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ หมายถึง ความเสี่ยงที่ลูกค้าจะผิดสัญญาจากการกู้ยืมเงิน หรือความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับความสามารถหรือความเต็มใจที่จะจ่ายเงินคืนของบุคคลหนึ่งที่เป็นลูกหนี้ของอีกบุคคลหนึ่ง (Holmes, 2002) ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อถือเป็นความเสี่ยงที่มีความสำคัญมากในสังคม เพราะมีหลายคนที่จะคิดจะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต แต่ว่ายังขาดแคลนเงินทุน จึงจำเป็นต้องแสวงหาเงินทุนเพื่อทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้ ดังนั้นสถาบันการเงินจึงเป็นผู้ที่แบกรับภาระความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อมากที่สุด (Borge, 2001) แต่ Lam (2003) เห็นว่า ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อจะมีอยู่ทั้งธุรกิจที่เป็นสถาบันการเงินและไม่ใช่เป็นสถาบันการเงิน เพราะความเสี่ยงจากการผิดสัญญานั้นมีอยู่ในกิจกรรมการให้กู้ยืมเงิน เช่น ในการขายสินค้าหรือให้บริการก็จะมีความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อที่รวมอยู่ในบัญชีลูกหนี้การค้า เป็นต้น

ตามที่กล่าวมานั้น ความเสี่ยงด้านการดำเนินงานต่างมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าความเสี่ยงด้านตลาดและด้านการให้สินเชื่อ ซึ่งไม่ได้พิจารณาความเสี่ยงโดยมองจากภายในองค์กรเท่านั้น แต่ต้องนำปัจจัยภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาประกอบด้วย โดยจะเห็นได้ว่าเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา จากการสังเกตในงบการเงินของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวพบว่าต่างก็มียอดขายได้ลดลงเมื่อเทียบกับช่วงระยะเวลาเดียวกันในปีก่อน ๆ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ความไม่สงบทั้งในและนอกประเทศ ดังนั้นความเสี่ยงด้านการดำเนินงานอาจจะไม่ได้พิจารณาจากความบกพร่องของระบบงานหรือบุคลากรภายในองค์กรเท่านั้น ในปัจจุบันจะต้องนำปัจจัยภายนอกเข้ามาพิจารณาว่า ถ้าหากเกิดเหตุการณ์เหล่านั้นขึ้นมาจะส่งผลกระทบต่อองค์กรอย่างไรบ้าง เพราะอาจเกิดขึ้นไม่บ่อยแต่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานเป็นจำนวนมากและอาจมีผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว

5) ความเสี่ยงจำแนกตามความเกี่ยวข้องทางการเงิน ตามที่ Lajili และ Zéghal (2005) ได้ศึกษาการรายงานความเสี่ยงของบริษัทจดทะเบียนใน Toronto Stock Exchange (TSE) ของประเทศแคนาดา จำนวน 300 บริษัท Lajili และ Zéghal ได้มีมุมมองในการแบ่งประเภทความเสี่ยงออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ความเสี่ยงทางการเงินและความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน ซึ่งแต่ละประเภทประกอบด้วยความเสี่ยงย่อย ดังตารางที่ 2-6

ตารางที่ 2-6: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามความเกี่ยวข้องทางการเงิน

ประเภทความเสี่ยง	รายละเอียด
1. ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial risk)	ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ เป็นต้น
2. ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Non-Financial risk)	ความเสี่ยงทางธุรกิจ ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ นโยบายรัฐบาล ความเสี่ยงด้านสถานะแวดล้อมทั่วไป ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

ความเสี่ยงทางการเงินนั้นเป็นโอกาสที่บริษัทจะสูญเสียเงินตรา หรือไม่สามารถบริหารเงินทุนให้เพียงพอได้ สำหรับบริษัทที่เพิ่งเปิดใหม่อาจมีปัญหาในการหมุนเวียนเงินสดไม่ทันกับการใช้จ่ายของบริษัท แต่ในบริษัทที่เปิดดำเนินการมานานแล้ว อาจมีปัญหาจากการสูญเสียผลประโยชน์ของสินทรัพย์ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งผันผวนไปตามภาวะของตลาดแต่ละประเทศ ดังนั้น ความเสี่ยงทางการเงินจึงอาจหมายถึง โอกาสที่จะเกิดความเสียหายต่อมูลค่าทางตลาด (Market Value) ของส่วนผู้ถือหุ้นของบริษัท (Borge, 2001) Borge ได้จำแนกความเสี่ยงทางการเงินออกเป็นประเภทหลัก ๆ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ ความเสี่ยงด้านราคาสินค้าโภคภัณฑ์ ความเสี่ยงด้านหลักทรัพย์ ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน และความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง จึงน่าสังเกตว่า Borge ได้นำความเสี่ยงด้านการดำเนินงานมาถือเป็นความเสี่ยงทางการเงิน ในขณะที่ Lajili และ Zéghal ถือว่าความเสี่ยงด้านการดำเนินงานไม่ใช่ความเสี่ยงทางการเงิน ดังนั้น มุมมองในการจัดประเภทความเสี่ยงด้านการดำเนินงานจึงแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้จะนำความเสี่ยงด้านการดำเนินงานมาจัดเป็นความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินตามแนวคิดของ Lajili และ Zéghal เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวได้นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยการเปิดเผยความเสี่ยงมาแล้ว

6) ความเสี่ยงจำแนกตามผลกระทบต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ ผลงานวิจัยของ สุธา ดีวงกิจ (2536) ที่ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชีในการวัดผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้มีการจัดแบ่งความเสี่ยงเป็น 2 ประเภท ดังตารางที่ 2-7

ตารางที่ 2-7: แสดงความเสี่ยงจำแนกตามผลกระทบต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์

ประเภทความเสี่ยง	รายละเอียด
1. ความเสี่ยงที่เป็นระบบ (Systematic risk)	ความผันแปรของผลตอบแทนจากหลักทรัพย์ของกิจการ เมื่อเทียบกับความผันแปรของผลตอบแทนเฉลี่ยของหลักทรัพย์ โดยทั่วไปในตลาด ความเสี่ยงที่เป็นระบบเป็นความเสี่ยงส่วนที่ทำให้ผลตอบแทนจากลงทุนในหลักทรัพย์เปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การลดค่าเงินบาท การขึ้นลงของอัตราดอกเบี้ย เป็นต้น
2. ความเสี่ยงที่ไม่เป็นระบบ (Unsystematic risk)	ความผันแปรของผลตอบแทนจากหลักทรัพย์ส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์โดยทั่วไปในตลาด ความเสี่ยงไม่เป็นระบบเป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยที่มีผลกระทบกระเทือนต่อกิจการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะ หรือกระทบกระเทือนต่อราคาหุ้นของกิจการนั้นเพียงแห่งเดียว เช่น การนัดหยุดงานของแรงงาน ความผิดพลาดในการบริหารธุรกิจ การเปลี่ยนทีมผู้บริหาร เป็นต้น

หลังจากที่ได้อธิบายถึงการจำแนกความเสี่ยงเป็นประเภทต่าง ๆ โดยนำเสนอหลักเกณฑ์ในการจำแนกออกเป็น 6 แบบ คือ การจำแนกตาม 1) ที่มา 2) ผลกระทบ 3) ปัจจัยเสี่ยง 4) การบริหารความเสี่ยง 5) ความเกี่ยวข้องทางการเงิน และ 6) ผลกระทบต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ จึงเห็นว่าการจำแนกความเสี่ยงต่างมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับมุมมองแต่ละด้านและมีหลายระดับ สำหรับหลักเกณฑ์ข้อ 1) ข้อ 5) และ ข้อ 6) เป็นการจำแนกความเสี่ยงเป็นหมวดใหญ่ ถึงแม้จะกว้างมากแต่ก็ครอบคลุมและสามารถรองรับความเสี่ยงต่างๆ ได้มาก ส่วนการจำแนกตามข้อ 2) ข้อ 3) และข้อ 4) นั้น เป็นระบุประเภทความเสี่ยงย่อย ซึ่งในการประยุกต์ตัวแบบเพื่อเก็บข้อมูลความเสี่ยง จึงมีแนวคิดที่จะแบ่งความเสี่ยงเป็นประเภทใหญ่ก่อน และจะระบุประเภทความเสี่ยงย่อย เพื่อเป็นกรอบในการวิจัยเก็บข้อมูลความเสี่ยงต่อไป

ความสำคัญของการเปิดเผยความเสี่ยง

การเปิดเผยความเสี่ยงเป็นการสื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้ถือหุ้นและนักลงทุนอย่างหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันต่างมีความต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเพิ่มขึ้น (Schrand และ Elliott, 1998; Beretta และ Bozzolan, 2004) โดยเฉพาะข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลขทางการเงิน จากการสำรวจของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับนักลงทุน (Institutional investors; pension fund, investment trusts, unit trusts, and insurance companies) ได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการให้มีการเปิดเผยความเสี่ยงขององค์กร เพื่อช่วยในการตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ได้ดีขึ้น (Solomon, et al. 2000) โดยเป็นหน้าที่ของผู้บริหารระดับสูงอยู่ในฐานะที่ต้องให้ความเชื่อมั่นแก่นักลงทุนว่าได้มีการบริหารจัดการกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนเป็นอย่างดี

การเปิดเผยความเสี่ยงถือเป็นส่วนประกอบของรายงานทางการเงินอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดเป็นข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลขทางการเงิน แต่สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจควบคู่ไปกับข้อมูลที่เป็นตัวเลขทางการเงินได้เป็นอย่างดี เพราะตัวเลขทางการเงินที่แสดงนั้นเป็นตัวเลขที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งข้อมูลความเสี่ยงนี้จะช่วยในการคาดการณ์ถึงผลการดำเนินงานในอนาคตได้ Arnold and Holder (1998 อ้างถึงใน ธารี หิรัญรัมย์, พิมพ์พนา ปิตธวัชชัย และปริญญา มณีโรจน์, 2543) กล่าวว่า ผู้ใช้รายงานการเงินทุกคนต้องทราบถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นของรายการสินทรัพย์และหนี้สินของธุรกิจ เพื่อช่วยในการประเมินและตัดสินใจเกี่ยวกับผลตอบแทน สภาพคล่อง โอกาสลงทุน และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการคาดการณ์กระแสเงินสดและผลการดำเนินงานในอนาคต

จากงานวิจัยของ ธารี หิรัญรัมย์ และคณะ (2543) ได้ศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของสถาบันการเงินไทย พบว่าปัจจัยเสี่ยงเป็นข้อมูลที่นักวิเคราะห์และนักวิชาการให้ความเห็นว่า มีความจำเป็นในการเปิดเผยข้อมูลทั่วไปของบริษัทในรายงานประจำปีมากที่สุด ส่วนนักลงทุนเห็นว่าปัจจัยเสี่ยงมีความจำเป็นในการเปิดเผยเป็นอันดับสาม รองลงมาจากภาวะอุตสาหกรรมการแข่งขัน และโครงสร้างรายได้ของบริษัทและบริษัทย่อย นอกจากนี้ บุคคลดังกล่าวต่างเห็นตรงกันว่า โอกาสและความเสี่ยงจากผลการดำเนินงานที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตจะเป็นข้อมูลที่มีความจำเป็นในการเปิดเผยในอนาคตมากที่สุด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงนับวันจะทวีความสำคัญยิ่งขึ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจากภายนอกมีความต้องการมากขึ้น อาทิ ผู้ลงทุน เจ้าหนี้ นักวิเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งภายใน

องค์กรเองก็จำเป็นที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงนี้อยู่แต่เดิมแล้ว ตามที่ในทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Jensen และ Meckling (1976) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ถือหุ้นมุ่งหวังที่จะติดตามการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้แก่ผู้ถือหุ้นอย่างดีที่สุด การที่ผู้บริหารสนับสนุนให้มีการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มขึ้น อาจต้องการแสดงให้ผู้ถือหุ้นได้เล็งเห็นว่าผู้บริหารได้มีการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นวิธีการที่จะดูแลรักษาปกป้องผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ถือหุ้น ดังนั้น ทฤษฎีตัวแทนจึงสามารถนำมาอธิบายสาเหตุที่บริษัทเลือกจะเปิดเผยความเสี่ยงด้วยความสมัครใจ (Voluntary Disclosure) ว่าเป็นการทำให้ผู้ถือหุ้นรู้สึกไว้วางใจว่าผู้บริหารได้มีการส่งเสริมให้มีการบริหารความเสี่ยงในองค์กร และแสดงความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ในทฤษฎีการส่งสัญญาณ (Signalling Theory) ของ Spence (1973) ก็สามารถอธิบายได้ว่า บางบริษัทอาจจะต้องการที่จะส่งสัญญาณให้ตลาดทราบว่า บริษัทมีความได้เปรียบและความสามารถในการบริหารความเสี่ยงที่เชี่ยวชาญมากกว่าบริษัทอื่น ๆ (Shrives และ Linsley, 2003)

อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยความเสี่ยงนั้นยังคงขึ้นอยู่กับดุลพินิจผู้บริหารของบริษัท (Jorgensen และ Kirschenheiter, 2003) ในปัจจุบันได้มีการกำหนดให้มีการรายงานความเสี่ยง และสร้างมาตรฐานของการเปิดเผยความเสี่ยงเพิ่มขึ้น (Schrard และ Elliott, 1998; Shrives และ Linsley, 2003) โดยส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด (Market risk) เพื่อประโยชน์สำหรับการลงทุน อาทิ FAS 119, FAS 133, IAS 32, และ IAS 39 (Beretta และ Bozzolan, 2004) ซึ่งบริษัทที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ (Listed Company) ควรมีการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอน ทั้งนี้เพื่อให้นักลงทุนภายนอกสามารถนำข้อมูลมาวางแผนจัดการกับความเสี่ยงจากการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากขึ้น (Risk diversification)

ในปี 2541 (ค.ศ.1998) สถาบัน Institute of Chartered Accountants in England and Wales หรือ ICAEW ได้จัดทำ Financial reporting of risk ซึ่งเป็นโครงร่างสำหรับการรายงานความเสี่ยงทางธุรกิจ และกล่าวว่านักลงทุนมีความต้องการให้เปิดเผยความเสี่ยงที่เป็นประโยชน์ต่อการคาดการณ์ โดยจะต้องมีการกล่าวถึงเหตุการณ์ในอนาคต และควรรายงานการบริหารความเสี่ยงที่สำคัญด้วย ใน Financial reporting of risk ได้อ้างถึงผลงานของนักวิจัยต่าง ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นประโยชน์ของการเปิดเผยความเสี่ยง ได้แก่ งานวิจัยของ Selva (1995) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าใจในความเสี่ยงของนักวิเคราะห์ทางการเงินกับ P/E Ratio ของบริษัท Balman (1991) พบว่า การเปิดเผยข้อมูลการเงินที่เพิ่มขึ้น จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ

ความคล่องตัวของตลาด (Market Liquidity) และต้นทุนของเงินทุน (Cost of capital) และ Botosan (1997) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี กับต้นทุนของเงินทุน พบว่า เมื่อบริษัทที่มีนักวิเคราะห์จำนวนน้อยยิ่งมีการเปิดเผยข้อมูลมากก็จะทำให้ต้นทุนของเงินทุนยิ่งลดลง แต่ถ้าบริษัทที่มีนักวิเคราะห์จำนวนมากจะไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดเผยข้อมูลกับต้นทุนของเงินทุน

นอกจากนี้ ยังมีการวิจัยของนักวิจัยอีกหลายท่านที่พยายามหาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยข้อมูลกับตัวแปรต่าง ๆ โดย Botosan และ Plumlee (2002) มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนของเงินทุน ระดับการเปิดเผยข้อมูลของรายงานประจำปี การเปิดเผยที่ทันเวลาและกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ลงทุน พบว่า ต้นทุนของเงินทุนจะทำให้การเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีลดลง แต่จะทำให้การเปิดเผยข้อมูลทันเวลามากยิ่งขึ้น

Bloomfield และ Wilks (2000 อ้างถึงใน นภาวรรณ เติตชูวุฒิกุล, 2546) ได้ศึกษาพฤติกรรมของนักลงทุน กับตลาดหุ้นที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งพบว่า หากบริษัทที่มีคุณภาพการเปิดเผยที่ดี จะส่งผลให้นักลงทุนยินยอมที่จะซื้อหุ้นในราคาที่สูงกว่าบริษัทที่มีคุณภาพการเปิดเผยไม่ดี เพราะนักลงทุนต้องการข้อมูลที่ชัดเจน และไม่ต้องกังวลที่จะเผชิญกับความเสียหายเนื่องจากความไม่แน่นอนมากนัก นอกจากนี้ คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลยังมีผลกระทบโดยตรงต่อสภาพคล่องของบริษัทอีกด้วย เนื่องจากนักลงทุนเต็มใจที่จะซื้อหุ้นในราคาที่สูง และขายในราคาที่ต่ำกว่าบริษัทที่เปิดเผยข้อมูลไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักลงทุนหรือผู้ใช้ข้อมูล

Sengupta (1998 อ้างถึงใน นภาวรรณ เติตชูวุฒิกุล, 2546) ได้ทำการศึกษาถึงคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลและต้นทุนการกู้ยืม พบว่า บริษัทที่ถูกนักวิเคราะห์ทางการเงินประเมินว่ามีคุณภาพของเปิดเผยข้อมูลอยู่ในระดับที่สูง จะมีต้นทุนของดอกเบี้ยจากการออกหุ้นกู้ลดลง เนื่องจากนโยบายของการเปิดเผยข้อมูลที่ทันเวลาและมีรายละเอียดต่าง ๆ จะช่วยลดความเสี่ยงต่อการผิดสัญญาในการชำระเงินให้แก่ผู้ให้กู้ยืมและผู้ค้าประกัน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลจะเพิ่มขึ้นในกรณีที่มีความไม่แน่นอนในตลาดซึ่งมีผลกระทบต่อความแปรปรวนของผลตอบแทนของหุ้น

แม้ว่างานวิจัยที่ได้นำเสนอมาช้างต้นนั้นจะมีใช้การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทโดยตรงก็ตาม แต่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยต่อไปได้ เพราะว่าการเปิดเผยความเสี่ยงก็จัดเป็นการรายงานข้อมูลทางการเงินอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมี

ผลกระทบอย่างใดอย่างหนึ่งต่อบริษัททั้งในทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ในเรื่องนี้อาจยังไม่มีงานวิจัยมากนัก มีเพียง Beretta และ Bozzolan (2004) นักวิจัยชาวอิตาลีที่ได้มีงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจากรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ประเทศอิตาลี ซึ่งพบว่าการเปิดเผยความเสี่ยงมีข้อมูลไม่เพียงพอที่จะให้นักลงทุนประเมินความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการข้อมูลความเสี่ยงที่เพิ่มมากขึ้น แต่ว่าในงานวิจัยของ Beretta และ Bozzolan ไม่ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไป (Costs and benefits) ที่ควรนำมาพิจารณาประกอบในการเปิดเผยความเสี่ยง (Shevlin, 2004)

Shevlin (2004) อธิบายเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไป (Costs and benefits) ของการเปิดเผยความเสี่ยงไว้ว่า ประโยชน์ที่ได้รับ คือ ลดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลของบริษัทและนักลงทุน ลดความเสี่ยงจากการฟ้องร้องในภายหลัง หรือเป็นการแสดงถึงความสามารถในการบริหารงานที่เปิดเผยความเสี่ยงด้วยความสมัครใจ ขณะเดียวกันก็มีต้นทุนของการเปิดเผยความเสี่ยงด้วย กล่าวคือ ผลอาจไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ เช่น อาจเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการฟ้องร้อง หรือคู่แข่งอาจใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่บริษัทได้เปิดเผยไป ดังนั้นบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงจึงอาจมีผลดีกับบริษัท เพราะทำให้นักลงทุน ผู้ให้กู้ หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเกิดความเชื่อมั่นในบริษัท ก่อให้เกิดการขยายการลงทุนและส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทในภายหลัง แต่ในอีกแง่หนึ่ง การเปิดเผยความเสี่ยงอาจจะทำให้บริษัทมีต้นทุนในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูล ทำให้เสียเวลาและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น (Shrives และ Linsley, 2003)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเปิดเผยความเสี่ยงเป็นการรายงานที่สื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้ถือหุ้น นักลงทุน นักวิเคราะห์ หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของบุคคลเหล่านั้น ในขณะเดียวกันการรายงานความเสี่ยงก็ยังเป็นการพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยงของบริษัท ซึ่งอาจทำให้เกิดกระแสเงินสดเพิ่มขึ้น ลดความผันผวน และส่งผลในทางที่ดีต่อมูลค่าของผู้ถือหุ้นในภายหลัง อันเกิดจากต้นทุนดอกเบี้ยที่ต่ำลง และราคา P/E Ratio ที่สูงเพิ่มขึ้นตามที่ได้มีผลงานวิจัยกล่าวไว้ ผู้บริหารจึงสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับบริษัทด้วยการบริหารความเสี่ยงและการรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งการบริหารความเสี่ยงอย่างจริงจังและมีความชัดเจนจะเป็นการพัฒนาการบริหารอย่างมีคุณภาพ และจากนั้นจะทำให้ความมั่นคงเกิดขึ้นกับบริษัท (ICAEW, 1998) แต่ทั้งนี้จำเป็นต้องพิจารณาเปรียบเทียบประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไปใน

การเปิดเผยความเสี่ยงด้วย เพื่อให้สอดคล้องตามลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลที่กำหนดไว้ใน
แม่บทการบัญชี

แนวทางสำหรับการเปิดเผยความเสี่ยง

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงนั้น เดิมยังไม่มีหน่วยงานใดที่เข้ามา
กำหนดกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจนนัก ซึ่งผู้บริหารยังคงเป็นผู้พิจารณาในการเปิดเผยข้อมูลความ
เสี่ยง จนกระทั่งได้มีหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องได้เริ่มให้แนวทางเกี่ยวกับประสิทธิผล
ของการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจ โดยสมาคมผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของสหรัฐอเมริกา
(AICPA, 1994) ที่ได้จัดทำแนวทางสำหรับการเปิดเผยด้วยความสมัครใจ ซึ่งเป็นการส่งเสริม
คุณภาพและประสิทธิผลของการรายงานทางการเงิน ผู้บริหารต้องจัดเตรียมข้อมูลสำหรับนักลงทุน
ที่ต้องครอบคลุม 5 ประเด็น คือ (1) ข้อมูลที่เป็นตัวเลขทางการเงินและข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลขทาง
การเงิน (financial and non financial) (2) บทวิเคราะห์ของผู้บริหารทั้งข้อมูลทางการเงินและไม่ใช
ทางการเงิน (management's analysis of financial and non financial data) (3) ข้อมูลการ
คาดการณ์ในอนาคต (forward-looking information) (4) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริหารและผู้มีส่วนได้
เสีย (information on management and stakeholders) และ (5) ประวัติความเป็นมาของบริษัท
(company background)

The Canadian Institute of Chartered Accountants หรือ CICA (2001) ให้
แนวทางการรายงานด้วยว่าต้องรวมข้อมูลในเรื่องวิสัยทัศน์ บัญชีแห่งความสำเร็จ ความสามารถ
ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย และความเสี่ยงกับโอกาสทางธุรกิจ สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่า
ได้เริ่มมีแนวคิดที่ต้องการเพิ่มคุณค่าของการรายงานทางการเงินที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งให้
ความใส่ใจกับการสื่อสารข้อมูลที่เป็นการคาดการณ์และความเสี่ยงของบริษัทด้วย

แนวทางของ CICA กล่าวว่า ข้อมูลที่เป็นตัวเลขทางการเงินและข้อมูลที่ไม่เป็น
ตัวเลขทางการเงินที่มีความสมบูรณ์จะมีความเกี่ยวข้องกับการคาดการณ์ในอนาคต ซึ่งเสริมให้
มองเห็นผลกระทบของเหตุการณ์ต่าง ๆ กระบวนการตัดสินใจ และการกระทำที่สร้างมูลค่าของ
บริษัทให้ดีขึ้น สำหรับข้อมูลที่เป็นการคาดการณ์ (forward-looking information) จะเป็นการ
กล่าวถึง (1) เหตุการณ์ในอนาคต การตัดสินใจ โอกาสและความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบใน
อนาคต (2) วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการบริหารงาน และ (3) การอธิบายถึง
เหตุการณ์ที่ผ่านมาและการตัดสินใจที่สำคัญ ซึ่งอาจกระทบต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ ยังมีสถาบันวิชาชีพและสถาบันวิจัยต่าง ๆ อีกมากมายที่ให้แนวทางการเปิดเผยความเสี่ยง (ICAEW, 1998, 1999, 2000a, 2000b; CICA, 2001; IFAC, 2002) ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการจัดตั้งหลักเกณฑ์ของการเปิดเผยความเสี่ยง และการสื่อสารข้อมูลอย่างเท่าเทียมกัน

แนวคิดของ CICA และ ICAEW ต่างเสนอว่าการเปิดเผยความเสี่ยงจะต้องเป็นแหล่งข้อมูลของความไม่แน่นอนที่จะกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น แม้ว่าประเภทความเสี่ยงอาจมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ท้ายที่สุดจะต้องมีการคาดการณ์ถึงผลการดำเนินงานในอนาคต ดังนั้น จึงมีการกำหนดให้มีการเปิดเผยความเสี่ยง เพื่อเป็นการสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ กลยุทธ์ ลักษณะธุรกิจ การดำเนินงานและปัจจัยภายนอกที่มีโอกาสเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่ออนาคต จึงทำให้เห็นว่าความเสี่ยงกับข้อมูลที่เป็นการคาดการณ์อาจมีความคล้ายคลึงกันและมีความเกี่ยวข้องกันอยู่ (Beretta และ Bozzolan, 2004)

นอกจากสถาบันวิชาชีพบัญชีใหญ่ ๆ ที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่อยู่ในรายงานการเงิน และให้แนวทางเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงแล้ว ในประเทศใหญ่ ๆ ของโลก เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน แคนาดา เป็นต้น ได้มีความเคลื่อนไหวและตื่นตัวเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงเช่นกัน โดยได้จัดตั้งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ และสนับสนุนให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่อยู่ในความดูแลของแต่ละประเทศ ได้มีแนวทางสำหรับการเปิดเผยความเสี่ยง

เมื่อปี 2536 (ค.ศ.1993) ประเทศอังกฤษ ได้จัดทำ The Operating and Financial Review หรือ OFR เพื่อแนะนำให้บริษัทจดทะเบียนพิจารณารวบรวมความเสี่ยงที่สำคัญ แต่ยังไม่ได้ออกเป็นกฎข้อบังคับ และในปี 2541 (ค.ศ.1998) The Combined Code on Corporate Governance ภายใต้สังกัดของตลาดหลักทรัพย์ London Stock Exchange กำหนดให้บริษัทจดทะเบียน ต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในและอธิบายวิธีการทำงาน และยังแนะนำเกี่ยวกับความสำคัญของกระบวนการประเมินความเสี่ยงภายในองค์กร อีกทั้งสนับสนุนให้บริษัทรายงานความเสี่ยงที่สำคัญต่อภายนอก แต่ยังไม่ได้มีการบังคับเช่นกัน (Woods และ Reber, 2003) จากการวิจัยศึกษา Narrative reporting in the United Kingdom (ICAEW, 1998) พบว่า รายงานการเงินของบริษัทที่มีการกล่าวถึงแนวโน้มของผลกระทบในอนาคต คิดเป็น 13% และบริษัทแสดงเหตุการณ์ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและความไม่แน่นอนในทางธุรกิจที่สำคัญที่อาจมีผลกระทบในอนาคต คิดเป็น 18%

เมื่อปี 2540 (ค.ศ.1997) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศใช้ Financial Reporting Release No.48 หรือ FRR No.48 ซึ่งตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกากำหนดให้บริษัทจดทะเบียน (Registrants) มีการเปิดเผยข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) โดยข้อมูลเชิงคุณภาพจะครอบคลุมข้อมูลเบื้องต้นของความเสี่ยงด้านตลาด เช่น อัตราดอกเบี้ย (Interest rate) อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Foreign currency rates) ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity price) และราคาหลักทรัพย์ (Equity price) เป็นต้น โดยต้องอธิบายการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมความเสี่ยงด้วย สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณได้กำหนดรูปแบบในการนำเสนอไว้ 3 แนวทาง คือ 1) Tabular presentation เป็นการเปิดเผยในรูปแบบตารางเป็นการจำแนกสินทรัพย์และหนี้สินตามวันที่ครบกำหนด 2) Sensitivity analysis เป็นการวิเคราะห์ความไว เพื่อแสดงผลขาดทุนอันอาจเกิดขึ้นเมื่อปัจจัยความเสี่ยงเปลี่ยนแปลง และ 3) Value at risk (VaR) เป็นการประมาณการผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นเมื่อปัจจัยทางการตลาดมีการเปลี่ยนแปลง (วิศรุต ศรีบุญนาค และภาวิณี มะโนวรรณ, 2548) หลังจากนั้นจึงมีงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของการเปิดเผยข้อมูลตาม FRR No.48 กันหลายท่าน

Hodder, Koonce และ McAnally (2001) ได้มีการศึกษาผลกระทบของการเปิดเผยความเสี่ยงที่มีต่อผู้ใช้งบการเงินโดยการทบทวนวรรณกรรม และพิจารณาข้อกำหนดของ FRR No.48 ซึ่งได้แสดงความเห็นว่าความเสี่ยงเป็นสิ่งที่มีความสลับซับซ้อน และมีหลายมุมมองเกินกว่าที่จะคาดการณ์ได้จึงเป็นเหตุผลของการออก FRR No.48 โดยในมาตรฐานมีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้ จึงอาจมีผลกับความคิดของผู้ใช้งบการเงิน และทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงระหว่างบริษัทได้ดีเท่าที่ควร

Linsmeier และคณะ (2002) ได้ศึกษาผลกระทบของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดที่กำหนดโดย FRR No.48 ว่าสามารถลดความไม่แน่นอนในการลงทุน และข้อมูลที่เปิดเผยอยู่นั้นช่วยให้นักลงทุนสามารถประเมินความเสี่ยงด้านตลาดได้หรือไม่ โดยศึกษาจากแบบรายงาน 10-K ของบริษัทที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน พบว่า หลังจากมีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดทำให้มูลค่า Sensitivity ของการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ มีแนวโน้มที่ลดลง

Gue (2002) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดเชิงปริมาณ (quantitative market risk disclosure) กับความเสี่ยงจากการผิดสัญญาเงินกู้ (bond default risk) และต้นทุนการกู้ยืม (cost of debt) โดยศึกษาจากบริษัทที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน

จำนวน 436 แห่ง ที่มีมูลค่าเงินลงทุนมากกว่า \$2.5 ล้านล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ และต้องเป็นบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดด้วยวิธี VaR หรือ Sensitivity analysis ผลการวิจัยพบว่าบริษัทจำนวน 291 แห่ง เปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดด้วยวิธี VaR และมีจำนวน 112 แห่งที่เปิดเผยด้วยวิธี Sensitivity analysis ส่วนที่เหลืออีก 33 แห่งจะเปิดเผยทั้งสองวิธี ซึ่งบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงอัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยน คิดเป็น 44.90% และ 37.48% ตามลำดับ และยังพบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยโดยใช้ VaR จะทำให้ความเสี่ยงจากการผิดสัญญาเงินกู้และต้นทุนการกู้ยืมลดลงมากกว่า การเปิดเผยด้วยวิธี Sensitivity analysis นอกจากนี้ Rajgopal (1999) พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดตาม FRR No.48 กับการเปลี่ยนแปลงผลตอบแทนของหุ้น และ Ahmed, Beatty และ Bettinghaus (2004) ที่พบว่าการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดตาม FRR No.48 ด้วยวิธี Tabular presentation จะเป็นประโยชน์ต่อการพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงของรายได้ดอกเบี้ยสุทธิของธนาคาร

ดังนั้น ถึงแม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดออกมาแล้ว แต่ก็ยังให้ทางเลือกแก่บริษัทนำไปใช้สำหรับการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดซึ่ง Hodder และคณะ แสดงความเห็นต่อ FRR No.48 ว่าอาจยังไม่เป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนเท่าที่ควร เนื่องจากไม่สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงระหว่างบริษัทได้ จึงเสนอแนะว่าควรมีการกำหนดให้มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดเป็นรูปแบบเดียวกัน นอกจากนี้ Roulstone (1999) ยังพบจุดอ่อนของการเปิดเผยตาม FRR No.48 ว่ายังขาดรายละเอียดเกี่ยวกับการวัดเชิงปริมาณของความเสี่ยงด้านตลาด และยังขาดการอธิบายเกี่ยวกับวิธีการบริหารความเสี่ยงของบริษัท; p

เมื่อปี 2543 (ค.ศ.2000) ประเทศเยอรมัน ได้จัดทำร่างมาตรฐาน German Accounting Standard No. 5 หรือ GAS5 โดยกำหนดว่าจะต้องแสดงข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงรวมอยู่ในรายงานทางการเงินที่ผู้บริหารจัดทำขึ้น ซึ่งยอมรับว่าความเสี่ยงในแต่ละบริษัทอาจมีลักษณะเฉพาะและมีประเภทความเสี่ยงที่แตกต่างกัน เพราะขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมของแต่ละบริษัท จึงแนะนำความเสี่ยงควรจัดประเภทอย่างเหมาะสมตามแบบที่แบ่งสำหรับการประเมินความเสี่ยงภายในองค์กร โดยอาจจะรายงานความเสี่ยงที่สำคัญต่อฐานะทางเศรษฐกิจของบริษัท และอธิบายถึงผลกระทบในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น

ตามที่กล่าวมานั้น สังเกตได้ว่าความเสี่ยงด้านตลาดนั้นเป็นความเสี่ยงที่มีการกำหนดให้มีการเปิดเผยกันมาก ซึ่งต่างจากความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อที่ยังไม่ได้กำหนด

หลักเกณฑ์ให้มีการเปิดเผยเหมือนกับความเสี่ยงด้านตลาด แต่ว่าเริ่มมีสถาบันที่ควบคุมดูแลธุรกิจธนาคารคือ Basel Committee on Banking Supervision ได้กำหนดให้ธนาคารมีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อควบคู่ไปกับความเสี่ยงด้านตลาด (Helbok และ Wagner, 2003) นอกจากความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อแล้ว ความเสี่ยงด้านการดำเนินงานก็ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ในปี 2540-2541 (ค.ศ.1997-1998) ประเทศอังกฤษและออสเตรเลีย โดยความร่วมมือระหว่างบริษัท PricewaterhouseCooper และ British Bankers' Association ที่ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับความสำคัญของความเสี่ยงด้านการดำเนินงานในธุรกิจธนาคาร พบว่า ธนาคารกว่า 73% ได้ให้ความสำคัญกับความเสี่ยงด้านการดำเนินงานเช่นเดียวกับความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Lam, 2003)

Helbok และ Wagner (2003) ได้มีการวิจัยเชิงประจักษ์การเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานของสถาบันการเงิน โดยศึกษาจากรายงานประจำปีของธนาคารที่มีขนาดใหญ่ (สินทรัพย์รวม) ในทวีปยุโรป เอเชีย และอเมริกาเหนือ ระหว่างปี ค.ศ.1998-2001 ซึ่งช่วงนั้นต่างให้ความสำคัญและสนใจการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อเท่ากัน ในปี 2544 (ค.ศ.2001) โดย Basel Committee on Banking Supervision ได้กำหนดให้ความเสี่ยงด้านการดำเนินงานเป็นความเสี่ยงประเภทที่สามที่ธนาคารจะต้องมีการรายงานเพิ่มขึ้น Helbok และ Wagner จึงมุ่งที่จะศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานของธนาคาร พบว่า ธนาคารมีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น และยังพบความสัมพันธ์กับอัตราส่วนของผู้ถือหุ้น (equity ratio) และความสามารถในการทำกำไร (profitability)

ดังนั้น ในต่างประเทศจึงเริ่มมีการตื่นตัวเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยง โดยมีทั้งการกำหนดแนวทางการเปิดเผยความเสี่ยงโดยภาพรวม และการกำหนดแบบเฉพาะเจาะจงที่พบมากในสถาบันการเงินที่เดิมมุ่งเน้นการเปิดเผยเฉพาะความเสี่ยงด้านตลาด แต่ว่าในระยะหลังได้เริ่มให้ความสำคัญกับการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อและความเสี่ยงด้านการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย มีเพียงข้อกำหนด ตามมาตรา 56 และมาตรา 199 แห่ง พ.ร.บ.หลักทรัพย์ รวมทั้งประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. (ประกาศ กจ. 40/2540) และข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์ฯ กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนต้องนำส่งรายงานการเปิดเผยข้อมูลแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ต่อสาธารณชน ซึ่งหัวข้อ “ปัจจัยเสี่ยง” เป็นรายการหนึ่งจาก 20 รายการที่กำหนดให้มีการเปิดเผย โดยไม่ได้มีข้อกำหนดที่มีรูปแบบเป็นทางการนัก ซึ่งตาม

คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรา 56 กล่าวว่า วัตถุประสงค์สำคัญของหัวข้อปัจจัยเสี่ยง คือ เพื่อให้ผู้ลงทุนได้รับทราบความเสี่ยงในการลงทุนที่สำคัญ และขณะเดียวกันก็ช่วยให้บริษัทสามารถใช้คุ้มครองตัวเองจากการถูกฟ้องร้อง หรือเรียกร้องจากผู้ลงทุน หากผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามที่คาดหมายไว้ ดังนั้น บริษัทจึงควรเปิดเผยปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญให้ครบถ้วนชัดเจน

นอกจากนี้ ยังแนะนำว่าบริษัทควรอธิบายให้ชัดเจนด้วยว่า บริษัทมีความเสี่ยงจากปัจจัยดังกล่าวอย่างไร และหากความเสี่ยงนั้นเกิดขึ้นจะมีผลกระทบต่อบริษัทอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่จะทำให้ความเสี่ยงนั้นกลายเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ถ้าประเมินได้ก็ควรระบุด้วยว่ามีโอกาสมากน้อยเพียงไรที่เหตุการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้น และบริษัทมีมาตรการบริหารความเสี่ยงในเรื่องดังกล่าวหรือไม่อย่างไร และยังคงกล่าวว่าการเปิดเผยที่ดีไม่จำเป็นต้องยาวหรือมีรายละเอียดมาก แต่ควรมีข้อมูลกระชับตรงประเด็น และให้ข้อมูลสำคัญครบถ้วนและถูกต้อง

เมื่อปี 2543 สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยได้ออกมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางการเงิน คือ มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 48 เรื่อง การแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้เปิดเผยข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินระดับความเสี่ยงเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินทั้งที่รับรู้และไม่ได้รับรู้ในงบการเงิน กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการบริหารความเสี่ยงอีกด้วย แต่ว่าในมาตรฐานฉบับนี้ไม่ได้กำหนดรูปแบบในการเปิดเผยข้อมูลหรือตำแหน่งของข้อมูลที่ต้องแสดงในงบการเงิน

บทสรุปของการเปิดเผยความเสี่ยงนั้นยังเป็นเพียงแค่การให้แนวทางในภาพรวมเท่านั้น ยังระบุไม่ชัดเจนว่าต้องเปิดเผยอะไรบ้าง มีความเสี่ยงประเภทใดที่ต้องเปิดเผยและควรเปิดเผยอย่างไร ความเสี่ยงนั้นจะสามารถวัดค่าด้วยวิธีใด และรูปแบบใดที่เหมาะสมสำหรับการรายงานความเสี่ยง ฉะนั้น แนวทางสำหรับการเปิดเผยความเสี่ยง ควรมีการพัฒนามาตรฐานการรายงานความเสี่ยงเพิ่มขึ้น ซึ่งควรมีการรายงานความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของบริษัท และกิจกรรมในการบริหารความเสี่ยง (Schrand และ Elliott, 1998) ดังนั้น แนวทางการเปิดเผยความเสี่ยงส่วนใหญ่ยังเป็นไปด้วยความสับสนและไม่ระบุรูปแบบไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะแนวทางการเปิดเผยความเสี่ยงสำหรับประเทศไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยงนั้นส่วนใหญ่จะพบ ผลงานวิจัยจากต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จะมีการศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงของสถาบันทางการเงิน เนื่องจากหน่วยงานที่กำกับดูแลจะกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ มากกว่าธุรกิจอื่น สำหรับประเทศไทยได้พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงโดยตรงน้อยมาก แต่ก็ถือเป็นงานวิจัยที่ได้ริเริ่มศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงของประเทศไทย ซึ่งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยง ได้สรุปรายละเอียดดังตารางที่ 2-8

ตารางที่ 2-8: แสดงการสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยง

ปี	ชื่อผู้วิจัย	รายละเอียด
พ.ศ. 2545	วันเพ็ญ กฤตผล และ อุกฤษ์ ตันละมัย	"Risk Assessment and Disclosure of Insurance Companies in Thailand : From Accounting Policy to Corporate Governance" การเปิดเผยความเสี่ยงของธุรกิจประกันภัยในประเทศไทยอยู่ในระดับที่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะมีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน
ค.ศ. 1999	Rajna Gibson	"Rethinking the Quality of Risk Management Disclosure Practices" คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดและการให้สินเชื่อจะขึ้นอยู่กับข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ อีกทั้งข้อมูลดังกล่าวต้องสามารถเปรียบเทียบกันได้ รวมทั้งได้แสดงตัวอย่างตารางสำหรับการเปิดเผยข้อมูลเชิงปริมาณที่ถือเป็นการเพิ่มคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้วย
ค.ศ. 2002	Stadea Consulting	"Bank Risk Disclosure Survey 2002" ธุรกิจธนาคารมีการเปิดเผยความเสี่ยงที่แตกต่างกัน และมีการพัฒนาคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตามยังมีความจำเป็นของการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงอยู่บ้าง

ตารางที่ 2-8 (ต่อ): แสดงการสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยง

ปี	ชื่อผู้วิจัย	รายละเอียด
ค.ศ. 2004	Sergio Beretta and Saverio Bozzolan	"A Framework for the Analysis of Firm Risk Communication" บริษัทที่จดทะเบียนฯ ในประเทศอิตาลี (nonfinancial companies) มี คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่น้อยมาก และพบว่าขนาดของ สินทรัพย์และประเภทอุตสาหกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการ เปิดเผยความเสี่ยง
ค.ศ. 2004	Günther Helbook and Chirstian Wagner	"Corporate Financial Disclosure on Operational Risk in the Banking Industry" ธุรกิจธนาคารมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การเปิดเผย ยังขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหาร และพบความสัมพันธ์ว่าธนาคารที่มี อัตราส่วนผู้ถือหุ้นต่อสินทรัพย์ต่ำ จะให้ความสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับการประเมินและการบริหารความเสี่ยงด้านการดำเนินงานมากกว่า ธนาคารที่มีอัตราส่วนสูงกว่า
ค.ศ. 2005	Bojana Korosec and Robert Horvat	"Risk Reporting in Corporate Annual Reports" บริษัทจดทะเบียนฯ ในประเทศสโลวีเนีย มีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยงในระดับที่ต่ำมาก
ค.ศ. 2005	Kaouthar Lajili and Daniel Zéghal	"A Content Analysis of Risk Management Disclosure in Canadian Annual Reports" การเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทจดทะเบียนฯ ในประเทศแคนาดา ส่วนใหญ่ มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้วยความสมัครใจและตามกฎข้อบังคับ และพบว่า การเปิดเผยยังมีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ขาดความชัดเจน และขาดข้อมูล เชิงปริมาณ อีกทั้งยังมีประเภทความเสี่ยงที่แตกต่างกัน
ค.ศ. 2005	Philip M.Linsley and Philip J.Shrives	"Examining Risk Reporting in UK Public Companies" จำนวนความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยของบริษัทจดทะเบียนฯ ในประเทศอังกฤษ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขนาดบริษัท โดยใช้ตัวแปรมูลค่าหลักทรัพย์ตาม ราคาตลาด และปริมาณการซื้อขายหลักทรัพย์ แทนขนาดบริษัท

จากการสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงข้างต้น จะเห็นได้ว่าส่วน
ใหญ่จะมีการวิจัยที่ศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสถาบันทางการเงิน เช่น
ธนาคาร ธุรกิจประกันภัย เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะมีระดับการเปิดเผยที่ไม่มากนัก (วันเพ็ญ กฤตผล
และอุทัย ตันละมัย, 2545) อีกทั้งการเปิดเผยความเสี่ยงยังมีข้อบกพร่องที่จะต้องมีการแก้ไข

ปรับปรุงบ้างก็ตาม ไม่ว่าจะในรูปแบบในการเปิดเผย ประเภทความเสี่ยงที่แต่ละบริษัทมีความแตกต่างกัน การขาดข้อมูลเชิงปริมาณประกอบการเปิดเผยความเสี่ยง (Beretta และ Bozzolan, 2004; Korosec และ Horvat, 2005; Lajili และ Zéghal, 2005) แต่บริษัทส่วนใหญ่ก็ได้พยายามจะเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (Gibson, 1999; Stadea Consulting, 2002)

คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงคืออะไร มีความแตกต่างหรือเหมือนกันกับคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลทั่วไปหรือไม่ ซึ่งต่างทราบดีว่าแม่บทการบัญชีทั้งในประเทศและต่างประเทศได้กำหนดให้คุณภาพของเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินขึ้นอยู่กับความเข้าใจได้ (Understand-ability) ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และการเปรียบเทียบกันได้ (Comparability) (Botosan, 2004) แต่งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่ที่ศึกษาการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจมุ่งเน้นในการนำปริมาณการเปิดเผยมาให้เป็นตัวแทนคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล (Beretta และ Bozzolan, 2004) ซึ่งข้อมูลความเสี่ยงนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของรายงานทางการเงิน ดังนั้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจึงเป็นการผสมผสานแนวคิดตามแม่บทการบัญชีและจากผลงานวิจัยในอดีตเข้าด้วยกัน โดยต้องพิจารณาทั้งปริมาณและเนื้อหาของการเปิดเผยความเสี่ยง เพราะคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลต่างขึ้นอยู่กับปริมาณข้อมูล (Botosan, 2004) และเนื้อหาที่เปิดเผยความเสี่ยง โดยได้นำกรอบแนวคิดในการบริหารความเสี่ยงมาเป็นแนวทางในการศึกษาเนื้อหาที่มีการเปิดเผย กล่าวคือ เนื้อหาของการเปิดเผยความเสี่ยงได้อธิบายผลกระทบของความเสี่ยงด้วยว่ามีผลกระทบต่ออะไร และมีผลกระทบมากน้อยเพียงใด และควรอธิบายถึงมาตรการรองรับความเสี่ยงว่ามีวิธีการอย่างไร ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะทำให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถประเมินความเสี่ยงของบริษัทได้ และถือว่าเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

นักวิจัยหลายท่านได้พยายามกำหนดแนวทางในการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพ เช่น Beretta และ Bozzolan Gibson และคณะ Lajili และ Zéghal เป็นต้น โดยเฉพาะ Beretta และ Bozzolan ที่ได้มีการศึกษาการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยง โดยการอ่านรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนที่ไม่ใช่สถาบันการเงินในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศอิตาลี ในปี 2544 (ค.ศ.2001) จำนวน 85 บริษัท เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง โดยใช้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (การวิเคราะห์เนื้อหาของการเปิดเผยความเสี่ยง) เป็นตัวแทนในการวัดคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ผลพบว่า บริษัทที่มีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่ต่ำมาก และพบว่าขนาดบริษัทและประเภทอุตสาหกรรมไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง

นอกจากนี้ ได้มีนักวิจัยที่นำตัวแปรด้านลักษณะเฉพาะบริษัทมาศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล คือ Lang และ Lundholm (1993 อ้างถึงใน สมชาย สุภัทรกุล, 2544) ที่พบว่า คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทมีความสัมพันธ์โดยตรงกับขนาดบริษัท และยังพบว่าคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลการดำเนินงานของบริษัท กล่าวคือ บริษัทที่มีผลการดำเนินงานที่ดีในงวดปัจจุบันมักเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพมากกว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานไม่ดีนัก เนื่องจากบริษัทมักยินดีที่จะเปิดเผยข่าวดีมากกว่าข่าวร้าย อีกทั้งยังมีผลงานของนักวิจัยอีกหลายท่านที่ได้หาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเฉพาะบริษัทกับการเปิดเผยข้อมูล อาทิ นภวรรณ เชิดชูภูมิกุล (2546) Buzby (1975) Firth (1979) Chow และ Wong-Boren (1987) Wallace และ Naser (1995) Raffournier (1995) Nasser และคณะ (2002) Kent และ Ung (2003) Alseed (2005) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ได้นำขนาดบริษัท อัตราส่วนหนี้สิน อัตราส่วนกำไร อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น คุณลักษณะสำนักงานสอบบัญชี และประเภทอุตสาหกรรมมาเป็นตัวแปรในการศึกษาความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเปิดเผยข้อมูล

ดังนั้น ลักษณะเฉพาะของแต่ละบริษัท อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท ไม่ว่าจะเป็นขนาดบริษัท หนี้สิน สภาพคล่อง กำไร หรือแม้แต่คุณลักษณะของสำนักงานสอบบัญชีก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงได้นำลักษณะเฉพาะบริษัทเหล่านี้เข้ามาประยุกต์เพื่อหาความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยง เนื่องจากเห็นว่าลักษณะเฉพาะบริษัทอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยง และคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง แต่อย่างไรก็ตามยังไม่พบงานวิจัยในอดีตที่นำตัวแปรดังกล่าวมาหาสัมพันธ์กันมากนัก ส่วนใหญ่จะนำลักษณะเฉพาะบริษัทมาหาความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลทั่วไป มีเพียงงานวิจัยของ Lajili และ Zéghal (2005) และงานวิจัยของ Linsley และ Shrivies (2005) ที่มีการนำตัวแปรที่เป็นลักษณะเฉพาะบริษัทเข้ามาศึกษาความสัมพันธ์กับการเปิดเผยความเสี่ยง โดย Lajili และ Zéghal ได้วิเคราะห์การเปิดเผยความเสี่ยงจากรายงานประจำปี เฉพาะปี 2542 (ค.ศ. 1999) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ประเทศแคนาดา (TSE) จำนวน 300 บริษัท (non-financial companies) ซึ่งได้นำลักษณะเฉพาะบริษัทมาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบริษัทที่เปิดเผยความเสี่ยงด้วยความสมัครใจ หรือตามกฎหมายข้อบังคับ หรือทั้งสองกรณี ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ โดยตัวแปรที่ใช้แทนลักษณะเฉพาะบริษัทประกอบด้วย สินทรัพย์รวม ยอดขาย กำไร อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม ซึ่งไม่พบความแตกต่างระหว่างตัวแปรดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยของ Linsley และ Shrivies ที่ได้ศึกษาการรายงานความเสี่ยงจากรายงานประจำปี เฉพาะปี 2544 (ค.ศ. 2001) ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ประเทศ

อังกฤษ (FTSE) จำนวน 79 แห่ง (non-financial companies) ได้พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างขนาดบริษัทกับจำนวนความเสี่ยงที่มีการเปิดเผย โดยได้กล่าวว่า บริษัทที่มีขนาดใหญ่ขึ้นต่างมีผู้ที่มีเกี่ยวข้องมากมาย ดังนั้น จึงเป็นความรับผิดชอบอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งตัวแปรที่นำมาใช้แทนขนาดบริษัท คือ มูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาด (Market Capitalization) และปริมาณการซื้อขายหลักทรัพย์ (Turnover)

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเฉพาะบริษัทกับการเปิดเผยความเสี่ยงแล้ว ยังมีงานวิจัยของ Kent และ Ung (2003) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลที่คาดการณ์ถึงผลกำไรในอนาคต ซึ่งถือเป็นการรายงานข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับข้อมูลความเสี่ยง (ICAEW, 2000a, p.14) Kent และ Ung ได้นำตัวแปร 4 ปัจจัย คือ 1) ด้านคู่แข่ง (Competition) 2) แหล่งเงินทุนภายนอก (External Financing) 3) ต้นทุนการฟ้องคดีและชื่อเสียง (Litigation and Reputation Costs) และ 4) คุณลักษณะของสำนักงานสอบบัญชี (Auditor Quality) มาศึกษาความสัมพันธ์ในการเปิดเผยข้อมูลที่คาดการณ์ถึงผลกำไรในอนาคต โดยใช้ตัวเลขาัตราส่วนสินทรัพย์ถาวรต่อสินทรัพย์รวม การเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น และหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม และกำไรต่อหุ้น มาเป็นตัวแทนสำหรับ 3 ปัจจัยแรกตามลำดับ สำหรับคุณลักษณะของสำนักงานสอบบัญชีจะพิจารณาว่าเป็นผู้สอบบัญชีของ Big5 หรือไม่ ผลพบว่าปัจจัยดังกล่าวไม่มีอิทธิพลอย่างเป็นสาระสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลที่คาดการณ์ถึงผลกำไรในอนาคต แต่พบว่าขนาดบริษัท (สินทรัพย์รวม) ที่นำมาเป็นตัวแปรควบคุมนั้นมีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว

จากการทบทวนผลงานวิจัยในอดีตจะเห็นได้ว่า ขนาดบริษัทและลักษณะเฉพาะบริษัท ไม่ว่าจะเป็นประเภทอุตสาหกรรมหรือตัวเลขทางการเงินของบริษัทก็ตาม อาจมีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยความเสี่ยง โดยเฉพาะสินทรัพย์ของบริษัท และยังเห็นว่าแหล่งเงินทุนอาจเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยความเสี่ยง กล่าวคือ บริษัทที่มีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากภายนอกจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลถึงผลการดำเนินงานในอนาคตมากกว่าบริษัทที่ไม่มีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก (Clarkson, Kao และ Richadson, 1994; Frankel, McNichols และ Wilson, 1995) เพราะเล็งเห็นประโยชน์จากการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงในการลดต้นทุนเงินทุนของบริษัทในอนาคต (Gue, 2002) โดยไม่สนใจว่าคู่แข่งอาจใช้ประโยชน์จากข้อมูลนั้นหรือไม่ (Kent และ Ung, 2003) นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยในอดีตที่กล่าวว่า บริษัทที่มีความชำนาญในการพยากรณ์ผลกำไรจะมีการเปลี่ยนแปลงของกำไรน้อยกว่าบริษัทไม่ค่อยมีการพยากรณ์ผลกำไร (Imhoff, 1978; Waynir, 1985; Lev และ Penman, 1990) เมื่อมีการเปิดเผย

ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานในอนาคต อาจมีการฟ้องร้องภายหลังถ้าหากผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์เอาไว้ (Lee, Taylor และ Walter, 1995; Law และ Callum, 1997) ดังนั้น บริษัทที่มีความเปลี่ยนแปลงในผลกำไรน้อย จึงกล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลมากกว่าบริษัทที่มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่า เพราะมีความเสี่ยงในการถูกฟ้องร้องน้อยกว่า (Kent และ Ung, 2003)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงนั้น นักวิจัยต่างมีข้อสรุปเหมือนกันทั้งสิ้นว่าบริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่น้อยมาก อีกทั้งนักวิจัยได้พยายามที่จะหาวิธีการวัดคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ซึ่งผลที่ได้ก็คือ บริษัทยังมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงอยู่ระดับต่ำ แต่ยังไม่พบว่ามีผลงานวิจัยใดที่ศึกษาว่าผลการดำเนินงานที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยความเสี่ยงและคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่ ซึ่งที่ผ่านมาเป็นเพียงการศึกษาความสัมพันธ์โดยอ้อมมากกว่า เช่น การนำสินทรัพย์ ยอดขาย กำไรสุทธิ กำไรต่อหุ้น อัตราส่วนหนี้สิน มาเปรียบเทียบความแตกต่างของการเปิดเผยความเสี่ยงเท่านั้น ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการนำผลวิจัยในอดีตมาขยายแนวทางในการศึกษาต่อไป ซึ่งจะเป็นศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงที่จะวัดค่าตัวแปรด้านคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และหาความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัท โดยคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจะมีการวัดค่าทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของข้อมูล และนำตัวแปรด้านความสามารถในการทำกำไรและความสามารถในการก่อหนี้ มาเป็นตัวแปรของผลการดำเนินงานทางการเงิน

ตามที่กล่าวมานั้น ทำให้เห็นว่าความเสี่ยงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะต้องพิจารณาว่ามีความเสี่ยงอะไรบ้างที่จะส่งผลกระทบต่อองค์กร ความเสี่ยงหลัก ๆ ที่เห็นได้ชัดเจนมากที่สุดก็คือ (1) ความเสี่ยงด้านตลาด (2) ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และ (3) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน หรือถ้ามองในภาพรวมอาจแบ่งเป็นความเสี่ยงทางการเงิน (Financial risk) และความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Non-Financial risk) ดังนั้น บริษัทควรมีการสื่อสารข้อมูลเหล่านี้ให้แก่ภายนอกครบถ้วน เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้นำไปประกอบการตัดสินใจต่าง ๆ ในอนาคต จึงถือว่าการเปิดเผยความเสี่ยงนั้นเป็นการรายงานข้อมูลทางการเงินอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่การรายงานเป็นตัวเลขทางการเงิน แต่ถ้าหากความเสี่ยงนั้นเกิดขึ้นจริงจะมีผลต่อองค์กรแน่นอน เพราะอาจทำให้ผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดไว้ ข้อมูลความเสี่ยงนี้จึงสามารถนำไปพิจารณาประกอบการอ่านตัวเลขทางการเงินได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ในการเปิดเผยความเสี่ยงถ้าหากมีการสื่อสารเพียงว่าบริษัทมีความเสี่ยงอะไรบ้าง แต่ไม่อธิบายเพิ่มเติม หรือกล่าวถึงความเสี่ยงที่สำคัญไม่ครอบคลุมทั้งหมด ก็อาจไม่สอดคล้องตามความต้องการของตลาด

หลักทรัพย์ และไม่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินเท่าที่ควร ทำให้การเปิดเผยความเสี่ยงนั้นขาดคุณภาพ

การเปิดเผยความเสี่ยงในประเทศไทยยังคงเป็นลักษณะที่ค่อนข้างเสรี ยกเว้นธุรกิจที่เป็นสถาบันการเงินจะมีหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามากำหนดกฎเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูลมากกว่าธุรกิจอย่างอื่น เพราะธุรกิจเหล่านี้ต้องมีการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความเสี่ยงจึงเป็นข้อมูลที่แต่ละบริษัทมีพร้อมอยู่แล้วบางส่วน และสามารถรายงานได้สะดวกขึ้น ต่างจากธุรกิจประเภทอื่นที่อาจต้องมีต้นทุนในการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม แต่อย่างไรก็ตาม ธุรกิจส่วนใหญ่ยังเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงด้วยความสมัครใจ และการเปิดเผยความเสี่ยงอาจจะมีระดับมากน้อยแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะการดำเนินธุรกิจ ขนาดบริษัท และดุลพินิจผู้บริหาร (Jorgensen และ Kirschenheiter, 2003; Linsley และ Shrivies, 2005) ฉะนั้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงอาจไม่เหมือนกัน บางแห่งที่มีการกู้ยืมเป็นเงินตราต่างประเทศในสัดส่วนที่สูงมาก แต่อาจเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดน้อยกว่าบางแห่งที่มีการกู้ยืมเงินตราต่างประเทศจำนวนที่น้อยกว่า หรือในบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกัน มีหลายแห่งเปิดเผยความเสี่ยงในลักษณะใกล้เคียงกัน แต่อาจมีบางแห่งที่ไม่ยอมเปิดเผยความเสี่ยงเหล่านั้นเลย ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมนั้น ๆ

ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยว่า มีการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างไรบ้าง มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด เพราะยังไม่มีข้อกำหนดในการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงที่ชัดเจนนัก และต้องการศึกษาว่าผลการดำเนินการทางการเงินด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่ ถ้ามีจะเป็นไปในทิศทางใดบ้าง รวมทั้งเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมอีกด้วย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และการศึกษาจากการสังเกต (Empirical Study) ได้ใช้การวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง กับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากฐานข้อมูล SET Smart ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลในแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และงบการเงิน ระหว่างปี 2543 ถึง 2546

สมมติฐานในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะมีการทดสอบสมมติฐานกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 227 บริษัท ซึ่งมีการเก็บข้อมูลเป็นจำนวน 4 ปี จึงมีหน่วยวิเคราะห์ทั้งหมด 908 หน่วย โดยมีสมมติฐานเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน และขนาดบริษัท อีกทั้งจะมีการทดสอบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในกลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละกลุ่มด้วย ซึ่งสมมติฐานในการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน ว่าผลการดำเนินงานนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่ โดยการนำตัวเลขในการวัดสภาพหนี้สินและความสามารถในการทำกำไรมาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ กล่าวคือบริษัทที่พึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอกในสัดส่วนที่สูงย่อมมีความจำเป็น และมีความรับผิดชอบในการเปิดเผยข้อมูลในแก่เจ้าหนี้หรือผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูล เป็นการแสดงความโปร่งใสในการรายงานข้อมูล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เจ้าหนี้ (Leftwich, Walts และ Zimmerman, 1981) และเพื่อประโยชน์ในการลดต้นทุนของหนี้สินและต้นทุนของเงินทุนในอนาคต (Gue, 2002; Kent และ Ung, 2003) จึงต้องมีการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพ ในขณะที่บริษัทที่มีผลกำไรมากย่อมกล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงมากกว่าบริษัทที่มีผลกำไรน้อย เพื่อสร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้ถือหุ้นและนักลงทุน ถือเป็นการแสดงศักยภาพในการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารอีกด้วย (Jensen และ Meckling, 1976; Spence, 1973) ดังนั้น บริษัทที่มีผลการดำเนินงานที่ดีในงวดปัจจุบัน จึงมัก

เปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพมากกว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานไม่ดีนัก (Lang และ Lundholm, 1993 อ้างถึงใน สมชาย สุภัทรกุล, 2544) ซึ่งสามารถตั้งสมมติฐานได้ดังนี้

H1: ผลการดำเนินงานทางการเงิน (อัตราหนี้สินต่อส่วนผู้ถือหุ้น อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม รายได้รวม กำไรสุทธิ กำไรต่อหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น) มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง

สำหรับการทดสอบสมมติฐาน จะมีการทดสอบว่าผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่ ซึ่งจะนำคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมมาทดสอบความสัมพันธ์ และหลังจากทดสอบความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมแล้ว จะมีการทดสอบความสัมพันธ์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยอีก 3 ประเภท คือ คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน กับตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินอีกด้วย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่ให้รายละเอียดมากขึ้น

สมมติฐานที่ 2 เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ของขนาดบริษัทกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน ซึ่งบริษัทขนาดใหญ่จะมีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก จึงต้องมีความรับผิดชอบในการเปิดเผยข้อมูลจำนวนมาก (Linsley และ Shrivess, 2005) โดยมีนักวิจัยหลายท่านที่นำขนาดบริษัทมาหาความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างขนาดบริษัทกับการเปิดเผยข้อมูล (นภาพรรณ เชิดชูภูมิ กุล, 2546) โดยเฉพาะ Linsley และ Shrivess ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างขนาดสินทรัพย์กับจำนวนการเปิดเผยความเสี่ยง เพราะการสื่อสารทางการเงินจำเป็นต้องใช้ทักษะส่วนบุคคลที่สูง ซึ่งเกิดขึ้นได้ในบริษัทที่มีขนาดใหญ่ อีกทั้งสามารถดึงดูดความสนใจจากสาธารณชนได้สูงกว่าบริษัทขนาดเล็ก ดังนั้น ขนาดของบริษัทจึงมีอิทธิพลกับการเปิดเผยข้อมูล (Lang และ Lundholm, 1993; Kent และ Ung, 2003) จึงสามารถตั้งสมมติฐานได้ดังนี้

H2: ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และผลการดำเนินงานทางการเงิน

ขนาดบริษัทเป็นตัวแปรหนึ่งที่อธิบายถึงลักษณะเฉพาะบริษัท โดยจะพิจารณาจากมูลค่าของสินทรัพย์รวม มูลค่าของสินทรัพย์ถาวร จำนวนยอดขาย หรือจำนวนของการลงทุน

ในตลาด (นภาวรรณ เชิดชูภูมิกุล, 2546) ซึ่งขนาดบริษัทที่นำมาทดสอบความสัมพันธ์ครั้งนี้ จะใช้สินทรัพย์รวมเป็นตัวแทนของขนาดบริษัท (Beretta และ Bozzolan, 2004; Linsley และ Shrivess, 2005) โดยจะนำตัวแปรดังกล่าวมาทดสอบความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน

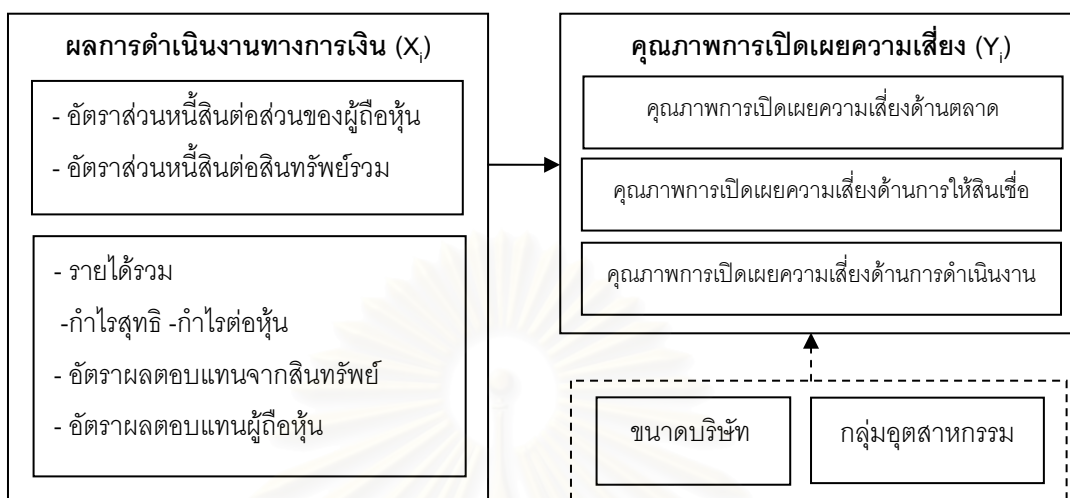
สมมติฐานที่ 3 เป็นการทดสอบว่าอุตสาหกรรมแต่ละกลุ่มนั้นมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งลักษณะเฉพาะของกลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละประเภทนั้นมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีและภาวะตลาดการแข่งขันที่แต่ละอุตสาหกรรมต้องเผชิญ ดังนั้น ภายใต้สภาพแวดล้อมของอุตสาหกรรมที่ต่างกัน จึงอาจมีอิทธิพลต่อกรอบความคิดเกี่ยวกับความเสี่ยงของบริษัท (Risk Profile) (Beretta และ Bozzolan, 2004) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าธุรกิจที่เป็นสถาบันการเงินจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากมาย หน่วยงานเหล่านี้จะเข้ามากำหนดให้สถาบันการเงินเปิดเผยข้อมูล ในขณะที่อุตสาหกรรมอื่นอาจจะไม่มี ดังนั้น จึงตั้งสมมติฐานดังนี้

H3: กลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละประเภทมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่แตกต่างกัน

กลุ่มอุตสาหกรรมที่นำมาทดสอบสมมติฐานจะแบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 2) สินค้าอุปโภคบริโภค 3) ธุรกิจการเงิน 4) วัสดุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม 5) อสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง 6) ทรัพยากร 7) บริการ และ 8) เทคโนโลยี ซึ่งกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าว จะเป็นตัวแปรที่นำมาทดสอบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพที่ 3-1: แสดงตัวกรอบแนวคิดการวิจัย

จากรูปภาพที่ 3-1 แสดงตัวกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน โดยความเสี่ยงที่เปิดเผยอาจจะมีรูปแบบที่ยังไม่เป็นทางการนัก เพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้ออกกฎข้อบังคับออกมาอย่างชัดเจน ดังนั้น ประเภทความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยจึงมีความแตกต่างกันมาก (Beretta และ Bozzolan, 2004; Korosec และ Horvat, 2005; Lajili และ Zéghal 2005) ซึ่งนอกจากการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่บริษัทมีการเปิดเผยทั้งหมดแล้ว ยังแยกวิเคราะห์คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยการจัดแบ่งตามความเสี่ยงที่สำคัญและครอบคลุมความเสี่ยงของแต่ละองค์กรมากที่สุดคือ ความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ซึ่งนับเป็นความเสี่ยงพื้นฐานขององค์กร (Lam, 2003) ในทางปฏิบัติบางบริษัทอาจเปิดเผยข้อมูลครอบคลุมความเสี่ยงทั้ง 3 ประเภท ในขณะที่บางแห่งอาจเปิดเผยความเสี่ยงเพียงประเภทเดียว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเสี่ยงที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจแต่ละบริษัท บริษัทจะมีการเปิดเผยความเสี่ยงผ่านรายงานประจำปีหรือในแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ซึ่งในอดีตได้มีผลงานวิจัยที่พบว่า ระดับของการเปิดเผยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากขนาดบริษัทและกลุ่มอุตสาหกรรม (Ahmed และ Curtis, 1999; Belkaoui และ Kapik, 1989; Cooke, 1992; Firth, 1979; Richardson และ Welker, 2001; Robb, Single และ Zarzeski, 2001; Linsley และ Shrivs, 2005) ดังนั้น จึงนำตัวแปรทั้งสองเข้ามาศึกษาในงานวิจัยนี้ด้วย

คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลนั้น จากที่มีการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจ พบว่าส่วนใหญ่มุ่งเน้นว่าปริมาณของการเปิดเผยข้อมูลนั้นเป็นตัวแทน (proxy) ของการเปิดเผยที่มีคุณภาพ (Marston และ Shrivies, 1991; Singhvi และ Desai, 1971; Zarzeski, 1996) แต่ทั้งนี้อาจไม่เหมาะสมนักหากจะนำตัวแปรเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียวมาเป็นตัวแทนของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง เพราะตามที่กล่าวในการทบทวนวรรณกรรมแล้วว่าการเปิดเผยความเสี่ยงจะมีประโยชน์ต่อผู้ซ้บการเงินก็ต่อเมื่อข้อมูลนั้นได้ระบุความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อผู้ถือหลักทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญ และควรแสดงข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความเสี่ยง เหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุของความเสี่ยง ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น แนวโน้มความเป็นไปได้ที่จะเกิดความเสี่ยง มาตรการรองรับความเสี่ยง เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงครั้งนี้จึงได้นำความสมบูรณ์ของเนื้อหา (richness of content) เข้ามาเป็นตัวแปรที่เสริมให้สะท้อนคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น โดยคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจะขึ้นอยู่กับปริมาณและความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Beretta และ Bozzolan, 2004) ปริมาณของการเปิดเผยจะศึกษาด้วยการนับจำนวนคำของการเปิดเผยความเสี่ยง สำหรับความสมบูรณ์ของเนื้อหา จะพิจารณาโดยการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลที่เปิดเผยว่า ในเนื้อหานั้นได้แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ ผลกระทบจากความเสี่ยงหรือไม่ มีการวัดมูลค่าผลกระทบของความเสี่ยงหรือไม่และอย่างไร และมีการเตรียมมาตรการรองรับกับความเสี่ยงนั้นอย่างไรบ้าง ดังนั้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจึงวัดมาจากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งถือเป็นแนวคิดในการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพ (Gibson, 1999)

นอกจากนี้ ยังเห็นว่าผลการดำเนินงานทางการเงินที่แสดงในงบการเงินของบริษัท อาจมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง กล่าวคือ ข้อมูลที่เป็นตัวเลขการทางบัญชี ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการนำไปตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจต่าง ๆ บริษัทที่มีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากภายนอกมาก ต้องมีการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพ เพื่อเป็นประโยชน์ในการกู้ยืมเงินและเพื่อลดต้นทุนการกู้ยืมในอนาคต เช่นเดียวกับบริษัทที่มีผลกำไรดีจะมีการเปิดเผยความเสี่ยงที่ต่ำกว่าบริษัทที่มีผลกำไรน้อย เพราะเป็นการแสดงศักยภาพในการบริหารงานที่ดีของผู้บริหาร ซึ่งมีนักวิจัยที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานกับความสามารถในการทำกำไรของบริษัท (Helbok และ Wagner, 2003)

อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้อยู่ภายใต้สมมติฐานที่ว่า ส่วนใหญ่ผู้บริหารพยายามที่จะป้องกันตนเองจากการถูกฟ้องร้องจากผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ถ้าหากในอนาคตผลการดำเนินอาจไม่ดีตามที่คาดหวังเอาไว้ และเป็นการรายงานข้อมูลอย่างโปร่งใสตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่

ดี เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้ผู้ถือหุ้น และสอดคล้องกับแนวทางของตลาดหลักทรัพย์ฯ ดังนั้น หากผู้บริหารเห็นว่าบริษัทมีความเสี่ยงอะไรที่สำคัญก็จะเปิดเผยข้อมูลนั้น อาจไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดมากนัก แต่เนื้อหาจะต้องครบถ้วนและเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง

สำหรับตัวกรอบแนวคิดในวิจัยนี้ ได้แสดงตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินเป็นตัวแปรอิสระ และตัวแปรขนาดบริษัทจะนำมาเป็นตัวแปรควบคุมในการหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างผลการดำเนินงานทางการเงินกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง และยังนำมาเป็นตัวแปรอิสระในการทดสอบความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงินอีกด้วย ส่วนกลุ่มอุตสาหกรรมถือเป็นตัวแปรอิสระ และคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงถือเป็นตัวแปรตาม ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าตัวเลขด้านผลการดำเนินงานทางการเงินที่แสดงในงบการเงินนั้นอาจมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง โดยจะศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมความเสี่ยงทุกประเภทเข้าด้วยกัน และมีการแยกวิเคราะห์ความเสี่ยงย่อยเป็น 3 ประเภท คือ ความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน โดยการนำตัวแปรขนาดบริษัทและกลุ่มอุตสาหกรรมเข้ามาศึกษาร่วมด้วย เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวถูกนำมาศึกษาว่ามีอิทธิพลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินเป็นจำนวนมาก ซึ่งการเปิดเผยความเสี่ยงก็เป็นส่วนหนึ่งของรายงานทางการเงินที่มีความสำคัญต่อการนำไปพิจารณาประกอบข้อมูลทางการเงินอย่างอื่นได้เช่นกัน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย และการวัดค่าตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงว่ามีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินหรือไม่ โดยมีข้อสมมุติว่าผลการดำเนินงานทางการเงินเป็นตัวแปรที่เกิดขึ้นก่อนคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ทั้งนี้อาจได้รับอิทธิพลมาจากขนาดบริษัทและประเภทกลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจะถือเป็นตัวแปรตาม โดยจะมีการวัดค่าทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ตัวแปรคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง เป็นตัวแปรตามที่มาจากการวิเคราะห์ โดยการนำข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาเป็นตัวแทนในการวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ซึ่งจะศึกษาจากข้อมูล 5 แหล่ง คือ 1) บัญชีความเสี่ยง 2) ลักษณะการดำเนินงานของบริษัท 3) การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์ 4) คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ และ 5) หมายเหตุประกอบงบการเงิน โดยหลังจากที่วัดคุณภาพเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมและจะมีการจัดกลุ่มความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เปิดเผยให้เป็นหมวดหมู่เพื่อวิเคราะห์

คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยเป็น 3 ประเภท คือ ความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน

ดังนั้น ในการวิจัยจึงได้มีการกำหนดความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เป็นกรอบในการเก็บข้อมูล ซึ่งได้กำหนดชื่อความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ ดังตารางที่ 3-1 โดยได้พยายามกำหนดความเสี่ยงไว้ให้ครอบคลุมมากที่สุด ถ้าหากในการเก็บข้อมูลจริงมีการเปิดเผยความเสี่ยงที่ไม่มีอยู่ในรายการที่แสดงก็จะเก็บข้อมูลความเสี่ยงประเภทนั้นเพิ่มเติม และนำมารวมเป็นตัวแปรในการวิจัยด้วย ทั้งนี้เนื่องจากในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงมานั้น บริษัทจะมีการเปิดเผยประเภทความเสี่ยงที่แตกต่างกันมาก (Beretta และ Bozzolan, 2004; Korosec และ Horvat, 2005; Lajili และ Zéghal, 2005)

ตารางที่ 3-1: แสดงชื่อความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปรในการวิจัย

ความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ

1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	16. ความเสี่ยงด้านการเงิน
2. ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ	17. ความเสี่ยงด้านตลาด
3. ความเสี่ยงด้านสภาวะตลาดและการแข่งขัน	18. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย
4. ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ และการเมือง	19. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน
5. ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบภายนอก	20. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง
6. ความเสี่ยงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ	21. ความเสี่ยงด้านราคาหลักทรัพย์
7. ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล	22. ความเสี่ยงด้านราคาสินค้า
8. ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ	23. ความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน
9. ความเสี่ยงด้านการพึ่งพาลูกค้า/ผู้จำหน่าย/บริษัทอื่น	24. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ
10. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	24. ความเสี่ยงด้านการให้กู้ยืมเงิน
11. ความเสี่ยงด้านการผลิต	25. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตาม
12. ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ	26. ความเสี่ยงด้านการปรับโครงสร้างหนี้
13. ความเสี่ยงด้านบุคลากร	
14. ความเสี่ยงด้านการลงทุน	
15. ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล	

จากตารางที่ 3-1 จะพบว่า ความเสี่ยงมีมากมายหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งในการเก็บข้อมูลจะวิเคราะห์การเปิดเผยความเสี่ยงที่ละประเภทว่าเปิดเผยอย่างไรบ้าง แล้วจึงนำค่าที่วัดได้มารวมกัน เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงทั้งหมดที่แต่ละบริษัทมีการเปิดเผย จากนั้นจึงวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยเพิ่มเติม อีก 3 ประเภท คือ ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Credit Risk) และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk) จากรูปภาพที่ 3-2 จะพบว่า ความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อจัดเป็นความเสี่ยงทางการเงิน (Lajili และ Zéghal, 2005) ส่วนความเสี่ยงด้านการดำเนินงานจะประกอบด้วยความเสี่ยงย่อยอีกมากมาย ซึ่งถือว่าไม่ใช่ความเสี่ยงทางการเงิน ดังนั้น ในการวิเคราะห์ความเสี่ยงย่อยนั้น ๆ หากมีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินที่ไม่ได้ถือเป็นความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ ความเสี่ยงเหล่านั้นจะไม่ได้นำมารวมคำนวณคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงย่อย แต่จะถูกนำมารวมคำนวณในคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมเท่านั้น

รูปภาพที่ 3-2: แสดงตัวอย่างการจัดหมวดหมู่ของความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ

หมายเหตุ: ความหมายของความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ บางส่วนได้แสดงอยู่ในภาคผนวก ก

ประเภทความเสี่ยงมีการหลายประเภทด้วย จึงแล้วแต่มุมมองในการจัดกลุ่ม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการเปิดความเสี่ยงโดยรวมทั้งหมด และแยกวิเคราะห์ความเสี่ยงที่สำคัญ 3 ประเภท คือ 1) ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) หมายถึง ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหากมีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย (Interest rate) อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Foreign currency rates) ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity price) และราคาหลักทรัพย์ (Equity price) 2) ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Credit Risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่ลูกค้าจะผิดสัญญาจากการกู้ยืมเงิน หรือความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับความสามารถหรือความเต็มใจที่จะจ่ายเงินคืนของบุคคลหนึ่งที่เป็นลูกหนี้ของอีกบุคคลหนึ่ง และ 3) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk) หมายถึง ความเสี่ยงอันเกิดจากขาดระบบงานและการควบคุมที่ผิดพลาด ความผิดพลาดในการทำงานของพนักงาน หรือการจัดการที่ล้มเหลวทำให้เกิดความสูญเสียแก่บริษัท

ดังนั้น ความเสี่ยงต่าง ๆ ในข้างต้น จะถูกนำมาวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะมีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยนำปริมาณการเปิดเผยมาเป็นตัวแปรสำคัญในการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล (Marston และ Shrivess, 1991; Sinhvi และ Desai, 1971; Zarzeski, 1996) ซึ่งปริมาณที่ได้มาจากจำนวนหน้า จำนวนประโยค หรือจำนวนคำ แต่ในการวิจัยครั้งนี้จะนำจำนวนคำที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงเป็นตัวแทนของข้อมูลเชิงปริมาณ (Lajili และ Zéghal, 2005) เนื่องจากเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่มีความชัดเจนมากที่สุด สำหรับตัวแปรข้อมูลเชิงคุณภาพจะได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่เปิดเผยความเสี่ยงว่ามีการเปิดเผยในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการประเมินความเสี่ยงของผู้ใช้ข้อมูลหรือไม่

การวิเคราะห์เนื้อหาการเปิดเผยได้มาจากการอ่านข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่จะกล่าวรายละเอียดไว้ในหัวข้อการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจะพิจารณาว่าบริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงประเภทใดบ้าง ซึ่งในความเสี่ยงแต่ละประเภทที่ศึกษานั้นต้องอ่านอย่างละเอียดและวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นสำคัญ 3 เรื่อง โดยได้ประยุกต์ตัวแบบมาจากการวิจัยของ Beretta และ Bozzolan (2004) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) สัญญาณทางเศรษฐกิจ (Economic sign หรือ ECS) เป็นการสื่อสารเกี่ยวกับการคาดการณ์ถึงผลกระทบของความเสี่ยงในอนาคตของบริษัท เช่น ความเสี่ยงนั้นจะกระทบต่อยอดขาย กำไรสุทธิ เป็นต้น

2) การบ่งชี้ผลกระทบว่ามีปริมาณมากน้อยหรือมีการสื่อทิศทางอย่างไร หรือการ แสดงตัวเลขประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเสถียร ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบประเภทการวัด (Type of measure หรือ MSR) ที่ใช้เป็นตัวระบุสัญญาณทางเศรษฐกิจว่าสามารถวัดในเชิงคุณภาพ (เช่น สูง ต่ำ มาก น้อย) หรือเชิงปริมาณ (เช่น 10% 5 ล้านบาท) อาจใช้สเกลทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็น ตัวเงินก็ได้

3) มาตรการรับรอง (Outlook orientation หรือ ACP) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องถึงการ กระทำหรือแผนการที่จะนำมาใช้เมื่อความเสี่ยงนั้นเกิดขึ้น เช่น การหลีกเลี่ยง การโอนย้าย การ ควบคุม การยอมรับ เป็นต้น

หลังจากเก็บข้อมูลจากการนับจำนวนคำที่เปิดเผยความเสี่ยง และวิเคราะห์ เนื้อหาที่การเปิดเผยแล้ว ลำดับต่อไปนี้เป็น การแสดงวิธีการวัดค่า ซึ่งเป็นการคำนวณค่าตัวแปร คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ที่ประยุกต์มาจากผลงานวิจัยของ Beretta และ Bozzolan (2004) ที่มีการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง โดยแนวคิดของ Beretta และ Bozzolan มิได้สนใจเพียงปริมาณการเปิดเผยเท่านั้น แต่ได้ทำการวิเคราะห์ลึกลงไปในเรื่องที่อยู่ใน รายงานประจำปี และเห็นว่าคุณภาพของการเปิดเผยนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณและความสมบูรณ์ ของข้อมูล ดังฟังก์ชัน (1) ซึ่งปริมาณการเปิดเผย (quantity) ได้ใช้ดัชนี RQT และ DEN เป็นตัววัด สำหรับความสมบูรณ์ของเนื้อหา (richness of content) ได้ใช้ดัชนี DRT และ OPR เป็นตัววัดค่า ดังนั้นคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจึงประกอบด้วยดัชนี 4 ด้าน ตามสมการที่ (2) ถึง (5)

$$QUALITY = f(\text{quantity, richness of content}) \dots\dots\dots (1)$$

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดัชนีปริมาณ (relative quantity index) เป็นดัชนีที่วัดคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลเชิงปริมาณของบริษัทโดยการเปรียบเทียบปริมาณการเปิดเผยข้อมูลของแต่ละบริษัท ว่ามีปริมาณการเปิดเผยสูงหรือต่ำกว่าค่าประมาณการเปิดเผย โดยมีสูตรคำนวณดังสมการที่ 2 ซึ่งประมาณค่ามาจากการแทนค่าในสมการ OLS Regression โดยการนำปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงจริงของแต่ละบริษัทในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรกลุ่มอุตสาหกรรม (Dummy Variable) และขนาดสินทรัพย์รวมของบริษัท (Ratio Scale) ซึ่งจะแปลงค่าขนาดสินทรัพย์รวมด้วยการใช้ลอการิทึมธรรมชาติเพื่อการลดจำนวนข้อมูล เมื่อได้สมการจึงนำมาแทนค่าเพื่อหาค่าประมาณการเปิดเผย (\hat{D}_i) และนำไปลบกับปริมาณการเปิดเผยที่แท้จริงของบริษัท เพื่อวิเคราะห์ปริมาณการเปิดเผยเทียบกับค่าประมาณการเปิดเผย

$$RQT_i = D_i - \hat{D}_i \quad \dots\dots\dots (2)$$

โดยค่า \hat{D}_i หามาจาก OLS Regression ซึ่งได้ค่าสมการดังนี้

$$\hat{D}_i = \beta_0 + \sum_{j=1}^k \beta_j IND_j^s + \beta_{k+1} LNSIZE$$

- RQT_i = ดัชนีปริมาณ (relative quantity index) บริษัท i
- D_i = ค่าสังเกตปริมาณการเปิดเผย (observed disclosure) บริษัท i
- \hat{D}_i = ค่าประมาณการเปิดเผย (estimated disclosure) บริษัท i
- IND_j^s = ค่า Dummy Variable บริษัท i ที่อยู่ในอุตสาหกรรม j
ถ้าหากอยู่ในอุตสาหกรรม j จะมีค่าเท่ากับ 1 แต่ถ้าไม่ใช่ค่าเท่ากับ 0
- $SIZE$ = ขนาดสินทรัพย์รวมบริษัท i

ดัชนีความหนาแน่น (Density index) เป็นการวัดค่าความหนาแน่นของปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงว่า ในความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยจำนวน 1 รายการ จะมีปริมาณค่าที่เปิดเผยความเสี่ยงจำนวนเท่าใด เพื่อวิเคราะห์ความหนาแน่นของข้อมูลความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยของแต่ละบริษัท โดยมีการคำนวณดังสมการที่ 3

$$DEN_i = \frac{1}{k_i} \sum_{j=1}^{k_i} RFW_{ij} \quad \dots\dots\dots (3)$$

- DEN_i = ดัชนีความหนาแน่น (Density index) บริษัท i
- k_i = จำนวนรายการความเสี่ยงทั้งหมดจากแหล่งข้อมูลทุกแหล่งของบริษัท i
- RFW_{ij} = ปริมาณค่าการเปิดเผยความเสี่ยงจากแหล่งข้อมูลทุกแหล่งของบริษัท i

ดัชนีเชิงลึก (Depth index) เป็นการวัดค่าข้อมูลเชิงลึก จากการวิเคราะห์เนื้อหาของ การเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยง เพื่อศึกษาว่าความเสี่ยงแต่ละประเภทที่เปิดเผยอยู่นั้น ได้แสดง ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งข้อมูลที่มีประโยชน์ต้องมีการกล่าวถึง ผลกระทบต่อการดำเนินงานที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และมีการประเมินผลกระทบของบริษัท ด้วยว่า สามารถระบุได้เป็นจำนวนตัวเลขเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพหรือไม่ โดยมีการให้ค่าคะแนน ต่างกัน ดังการสูตรการคำนวณในสมการที่ 4

$$DPT_i = \frac{1}{rfl_i} \sum_{j=1}^{k_i} ECS_{ij} + \frac{1}{rfl_i} \sum_{j=1}^{k_i} MSR_{ij} \quad \dots\dots\dots (4)$$

DPT_i = ดัชนีเชิงลึก (Depth index) บริษัท i

rfl_i = จำนวนรายการความเสี่ยงโดยเฉลี่ยสำหรับกลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละกลุ่ม ที่มาจากการนำค่าเฉลี่ยดัชนี DEN_i ในแต่ละอุตสาหกรรมมาหาร ปริมาณค่า (D_i) จะได้จำนวนรายการความเสี่ยงโดยประมาณ จากนั้นจึงนำมาหาค่าเฉลี่ยของจำนวนรายการแต่ละอุตสาหกรรมอีกครั้ง

ECS_{ij} = ค่าเท่ากับ 1 ถ้าความเสี่ยงที่เปิดเผยของบริษัท i แสดงเป็นข้อมูลที่คาดการณ์ถึงผลกระทบของความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น หรือ ค่าเท่ากับ 0 ถ้าไม่มีการเปิดเผย

MSR_{ij} = ค่าเท่ากับ 1 ถ้าความเสี่ยงที่เปิดเผยบริษัท i มีการคาดการณ์ถึง ผลกระทบอนาคตเป็นเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว
ค่าเท่ากับ 2 ถ้าความเสี่ยงที่เปิดเผยของบริษัท i แสดงตัวเลข เชิงปริมาณประกอบการเปิดเผยความเสี่ยง หรือคาดการณ์ถึงผลกระทบ เป็นตัวเลขเพียงอย่างเดียว

ค่าเท่ากับ 3 ถ้าความเสี่ยงที่เปิดเผยของบริษัท i แสดงตัวเลขทั้ง เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบกัน
หรือ ค่าเท่ากับ 0 ถ้าไม่เปิดเผย

สำหรับจำนวนรายการความเสี่ยงโดยเฉลี่ยของแต่ละอุตสาหกรรม หรือ rfl_i เป็น ตัวหารค่าคะแนนรวมที่ได้ทั้งหมด ซึ่ง rfl_i จะเป็นจำนวนรายการความเสี่ยงเฉลี่ยที่เป็นตัวแทน ของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม บริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันจะถูกหารด้วยจำนวนรายการ rfl_i ที่ เท่ากัน เพื่อให้ผลคะแนน DPT_i สะท้อนตัวเลขที่แท้จริงระหว่างบริษัทที่มีการเปิดเผยจำนวนมาก น้อยต่างกัน (มีการอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 4)

ดัชนีการสังเกต (Outlook profile index) เป็นการวัดค่า เพื่อประเมินความสามารถในการบริหารงานของบริษัท จากข้อมูลที่เปิดเผยว่าบริษัทมีการวางแผนหรือเตรียมมาตรการเพื่อรองรับกับความเสี่ยงที่จะอาจเกิดขึ้นอย่างไร เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการบริหารความเสี่ยงของบริษัทในปัจจุบัน

$$OPR_i = \frac{1}{rfl_{ij}} \sum_{j=1}^{k_i} ACP_{ij} \quad \dots\dots\dots (5)$$

OPR_i = ดัชนีการสังเกต (Outlook profile index) บริษัท i

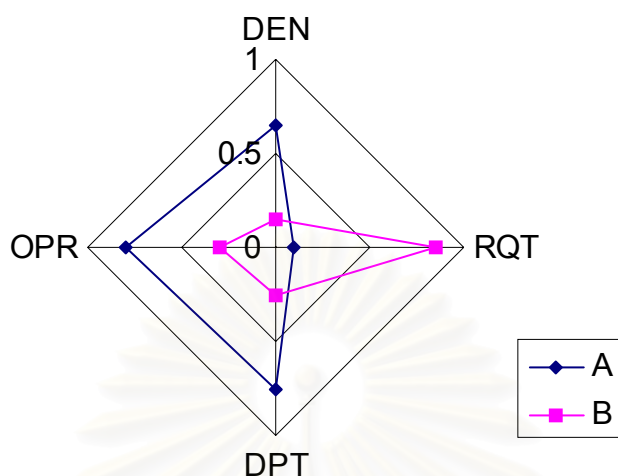
rfl_i = จำนวนรายการความเสี่ยงโดยเฉลี่ยสำหรับกลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละกลุ่มที่มาจากการนำค่าเฉลี่ยดัชนี DEN_i ในแต่ละอุตสาหกรรมมาหารปริมาณความเสี่ยง (D) จะได้จำนวนรายการความเสี่ยงโดยประมาณ จากนั้นจึงนำมาหาค่าเฉลี่ยของจำนวนรายการแต่ละอุตสาหกรรมอีกครั้ง

ACP_{ij} = ค่าเท่ากับ 1 ถ้าความเสี่ยงที่เปิดเผยของบริษัท i แสดงข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการรับมือ การกระทำ แผนงาน วิธีการโต้ตอบ เมื่อความเสี่ยงเกิดขึ้น หรือแผนการทำงานที่ได้กระทำอยู่แล้ว เพื่อไม่ให้เกิดความเสี่ยงหรือ ค่าเท่ากับ 0 ถ้าไม่มีการเปิดเผย

จากสูตรการคำนวณข้างต้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงจึงประกอบด้วยดัชนี 4 ด้าน คือ ดัชนีปริมาณ (Relative quantity index หรือ RQT) ดัชนีความหนาแน่น (Density index หรือ DEN) ดัชนีเชิงลึก (Depth index หรือ DPT) และดัชนีการสังเกต (Outlook profile index หรือ OPR) ซึ่งสามารถนำมาแสดงตัวอย่างเปรียบเทียบการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่าง 2 บริษัท เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยนำดัชนีดังกล่าวมาอธิบายกลยุทธ์ในการสื่อสารความเสี่ยงของบริษัท A และ B ดังรูปภาพที่ 3-3

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพที่ 3-3: แสดงการสื่อสารความเสี่ยงด้วยดัชนีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง

จากรูปภาพที่ 3-3 สังเกตได้ว่าบริษัท B จะแสดงข้อมูลเชิงปริมาณ (RQT) มากกว่า บริษัท A ในขณะที่บริษัท A จะเน้นการเปิดเผยความเสี่ยงเพื่อสื่อให้เข้าใจถึงมาตรการหรือแผนการที่จะได้ตอบความเสี่ยง (OPR) หรืออาจจะกล่าวได้ว่า บริษัท A พยายามสื่อเป็นนัยว่าบริษัทมีการบริหารความเสี่ยงนั้นอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในอนาคตมากกว่าบริษัท B

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าค่าดัชนีคุณภาพทั้ง 4 ด้าน จะมีผลเป็นตัวเลข (Ratio Scale) เหมือนกันก็ตาม แต่ที่มาของการวัดค่าและมีหน่วยแตกต่างกัน ดังนั้นก่อนที่จะนำดัชนีดังกล่าวไปรวมคำนวณเป็นคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง จึงต้องมีการปรับค่าตัวเลขให้ค่าดัชนีดังกล่าวสามารถนำมารวมกันและเปรียบเทียบกันได้ ตามสูตรดังนี้

$$IDX_i^s = \frac{IDX_i - \min_i (IDX_i)}{\max_i - \min_i (IDX_i)}$$

โดยที่ค่า IDX_i^s = ดัชนี x_i หลังปรับค่าของบริษัท i และ IDX_i = ดัชนี x_i ก่อนปรับค่าของบริษัท i (x_i หมายถึง ดัชนีคุณภาพแต่ละด้าน) ดังนั้น เมื่อปรับค่าดัชนีให้เป็นฐานเดียวกันแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้จะมีค่าดัชนีที่เป็นผลบวกทั้งหมด บริษัทใดที่เคยได้คะแนนก่อนปรับค่าสูงหลังจากมีการปรับค่าแล้วก็จะยังมีคะแนนสูงกว่าบริษัทที่มีคะแนนก่อนปรับค่าต่ำ หลังจากปรับค่าดัชนีจึงจะนำไปรวมคำนวณ เพื่อวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ดังสมการที่ 6

$$QUALITY_i = \frac{1}{4} (RQT_i^s + DEN_i^s + DPT_i^s + OPR_i^s) \quad \dots\dots\dots (6)$$

จากการวิจัยของ Beretta และ Bozzolan (2004) มีการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง โดยรวมความเสี่ยงประเภทต่างๆ เข้าด้วย ดังนั้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่ได้จึงมีเพียงค่าเดียวเท่านั้น อีกทั้งไม่ได้นำไปทดสอบความสัมพันธ์กับตัวแปรใด ๆ เลย แต่สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาทั้งคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม (QRD) และแยกวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยเป็น 3 ประเภท คือ 1) คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด (QMR) 2) คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (QCR) และ 3) คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (QOR) โดยมีการคำนวณดัชนีทั้ง 4 ด้านเหมือนกัน เพียงแต่ประเภทความเสี่ยงและจำนวนรายการความเสี่ยงจะแตกต่างกันไปตามการจัดหมวดหมู่ที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

ตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงิน เป็นตัวแปรอิสระที่นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ซึ่งได้นำตัวเลขมาจากงบการเงินและข้อมูลบริษัทที่มีการเปิดเผย โดยมีทั้งตัวเลขจำนวนเงินและตัวเลขที่เป็นอัตราส่วน ตัวเลขผลการดำเนินงานทางการเงินได้นำตัวเลขที่สะท้อนถึงความสามารถในการทำกำไรและความสามารถในการก่อหนี้มาเป็นตัวแทนผลการดำเนินงานทางการเงินจำนวน 7 ตัวแปร ได้แก่ 1) อัตราหนี้สินต่อส่วนผู้ถือหุ้น (D/E) 2) อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A) 3) รายได้รวม (REV) 4) กำไรสุทธิ (NET) 5) กำไรต่อหุ้น (EPS) 6) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) และ 7) อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)

โดยตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินจะนำตัวเลขที่แท้จริงมาทดสอบความสัมพันธ์กับตัวแปรด้านคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ยกเว้นรายได้จะมีการแปลงค่าก่อนเพื่อลดขนาดข้อมูลด้วยการใช้ลอการิทึมธรรมชาติแล้วจึงนำไปทดสอบหาความสัมพันธ์ ซึ่งได้สร้างตัวแบบในการวัดความสัมพันธ์เป็น Regression Model ได้ดังนี้

$$\text{QRD} = \beta_0 + \beta_1 [\text{D/E}] + \beta_2 [\text{D/A}] + \beta_3 [\text{LNREV}] + \beta_4 [\text{NET}] + \beta_5 [\text{EPS}] + \beta_6 [\text{ROA}] + \beta_7 [\text{ROE}] + e$$

ตัวแปรด้านขนาดบริษัทและกลุ่มอุตสาหกรรม เป็นตัวแปรที่นำมาทดสอบความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงเพิ่มเติม ซึ่งต่างเป็นตัวแปรที่บ่งชี้ถึงลักษณะเฉพาะบริษัท จากผลงานวิจัยที่ผ่านมา นักวิจัยหลายท่านได้นำมาทดสอบความสัมพันธ์กับปริมาณการเปิดเผยข้อมูล ดังนั้น จึงนำตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาด้วย โดยตัวแปรด้านขนาดบริษัทที่จะนำมาศึกษา คือ ขนาดสินทรัพย์รวม (Asset) ซึ่งจะแปลงค่าข้อมูลโดยใช้ลอการิทึมธรรมชาติก่อนนำไปทดสอบความสัมพันธ์ สำหรับกลุ่มอุตสาหกรรม (Industry Groups) จะมีการวัดค่าของตัวแปรเป็น 2 แบบ คือ Nominal Scale (มีค่า 1-8) และ Dummy Variable (มีค่า 1, 0) โดยแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรมตามรูปแบบการจัดกลุ่มบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ กำหนดไว้ มีกลุ่มอุตสาหกรรมทั้งหมด 8 ประเภท ได้แก่ 1) เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 2) สินค้าอุปโภคบริโภค 3) ธุรกิจการเงิน 4) วัสดุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม 5) อสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง 6) ทรัพยากร 7) บริการ และ 8) เทคโนโลยี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับงานวิจัยนี้ คือ บริษัททั้งหมดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจากเป็นบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชน ทั้งในรูปแบบของรายงานประจำปี และแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) โดยกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 227 บริษัท เนื่องจากการจัดเก็บข้อมูลจะนำบริษัทที่มีข้อมูลครบถ้วนในปี 2543-2546 มาทำการศึกษา ดังนั้น บริษัทที่มีการจดทะเบียนในระหว่างปี 2543 ถึง 2546 และบริษัทที่ถูกย้ายอยู่ในกลุ่มฟื้นฟูกิจการจะถูกตัดออกไป เพื่อจะได้ข้อมูลแบบ 56-1 และงบการเงิน ที่เป็นของบริษัทเดียวกันทั้งหมดตลอด 4 ปี และสามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันได้

การวิจัยนี้นำข้อมูลมาทำการศึกษาเป็นระยะเวลา 4 ปี (2543-2546) เนื่องจากแหล่งข้อมูลแบบ 56-1 (ณ ปี 2547) สามารถรวบรวมได้จากตลาดหลักทรัพย์ฯ มีข้อมูลย้อนหลังมากที่สุด 5 ปี (2542-2546) แต่เนื่องจากในปี 2543 (1 มกราคม) ได้มีการบังคับใช้มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 48 เรื่อง การแสดงรายการและเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน โดยกำหนดให้เปิดเผยข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินระดับความเสี่ยงเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินทั้งที่รับรู้และไม่ได้รับรู้ในงบการเงิน ความเสี่ยงที่เปิดเผยได้เน้นความเสี่ยงทางการเงินเป็นหลัก จึงไม่ได้นำข้อมูลปี 2542 มาทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยง เพราะมาตรฐานนี้ยังไม่มีผลบังคับใช้

เกณฑ์การเลือกตัวอย่าง เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสำรวจ คือ บริษัทที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและดำเนินงานติดต่อกันมาอย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป (ตั้งแต่ปี 2542) โดยบริษัทต้องมีข้อมูลแบบ 56-1 เผยแพร่อยู่ในช่วง ปี 2543-2546 สำหรับวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จะเริ่มพิจารณาจากจำนวนบริษัททั้งหมดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ตั้งแต่ปี 2543-2546 ซึ่งได้สรุปข้อมูลมาจากจำนวนบริษัทที่มีชื่ออยู่ในฐานข้อมูลจาก ISIMS CD ของตลาดหลักทรัพย์ฯ ดังตารางที่ 3-2 โดยไม่ได้นับรวมกลุ่มฟันทูกิจการ

ตารางที่ 3-2: แสดงจำนวนประชากรและสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างต่อประชากร

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร (บริษัทจดทะเบียน)	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง ต่อประชากร
2543	318	71.4%
2544	311	73.0%
2545	326	69.6%
2546	392	57.9%
กลุ่มตัวอย่างจำนวน	227 บริษัท	

เมื่อรวบรวมจำนวนบริษัทและรายชื่อในแต่ละปีแล้ว จะทำการดาวน์โหลดข้อมูลแบบ 56-1 และงบการเงิน จากฐานข้อมูล SET smart ของตลาดหลักทรัพย์ฯ จากนั้นจะมีการตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์ของข้อมูลแบบ 56-1 และงบการเงินในแต่ละปีก่อน ซึ่งบริษัทที่มีข้อมูลครบทั้ง 4 ปี จะถูกนำมาเป็นบริษัทกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 227 บริษัท เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดในแต่ละปี ดังตารางที่ 3-2 พบว่า มีสัดส่วนอยู่ระหว่าง 50-70% ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงพอสมควร นอกจากนี้ ได้แสดงรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม ดังตารางที่ 3-3

จากตารางที่ 3-3 พบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ จำนวน 52 แห่ง (22.9%) รองลงมาคือ เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร จำนวน 35 แห่ง (15.4%) ในขณะที่กลุ่มอุตสาหกรรมประเภททรัพยากร มีจำนวนน้อยที่สุด เพียง 6 แห่งเท่านั้น

ตารางที่ 3-3: แสดงสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	
	บริษัท	เปอร์เซ็นต์
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	35	15.4
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	22	9.7
3.ธุรกิจการเงิน	34	15.0
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	30	13.2
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	29	12.8
6.ทรัพยากร	6	2.6
7.บริการ	52	22.9
8.เทคโนโลยี	19	8.4
รวม	227	100

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้กระดาษทำการที่ออกแบบไว้สำหรับเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 227 บริษัท โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกจะเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปและผลการดำเนินงานทางการเงินตามตัวแปรที่ได้กำหนดไว้ และส่วนที่สองจะออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยง (รายละเอียดของกระดาษทำการได้แสดงอยู่ภาคผนวก ข) ซึ่งจะอ่านข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงที่ละบริษัททั้งหมด 4 ปี (2543-2546) โดยมีการเก็บข้อมูลในแต่ละแหล่งเหมือนกัน และวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่เปิดเผยนั้นแสดงความเสี่ยงประเภทใดบ้าง ความเสี่ยงที่เปิดเผยแต่ละรายการนั้นจะมีการนับค่าว่ามีจำนวนเท่าใด จากนั้นจึงวิเคราะห์เนื้อหาที่มีการเปิดเผยว่าข้อมูลที่แสดงออกนั้นมีเนื้อหาครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้หรือไม่

1) โอกาสหรือความเป็นไปได้ที่ความเสี่ยงอาจจะเกิดขึ้น ถ้ามีการเปิดเผยค่าเท่ากับ 1 ถ้าไม่เปิดเผยจะมีเท่ากับ 0 (Dummy Variable) และถ้าหากมีการเปิดเผยจะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมว่ามีการเปิดเผยอย่างไร เช่น มีโอกาสต่ำหรือสูง หรือว่าไม่มีโอกาสเลย เป็นต้น

2) ผลกระทบของความเสียหาย ถ้ามีการเปิดเผยค่าเท่ากับ 1 ถ้าไม่เปิดเผยจะมีเท่ากับ 0 (Dummy Variable) และถ้าหากมีการเปิดเผยจะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมว่ามีการเปิดเผยอย่างไร เช่น มีผลกระทบต่อรายได้ กำไร หรือไม่มีผลกระทบ เป็นต้น

3) ข้อมูลเชิงคุณภาพของผลกระทบ ถ้ามีการเปิดเผยค่าเท่ากับ 1 ถ้าไม่เปิดเผยจะมีเท่ากับ 0 (Dummy Variable) และถ้าหากมีการเปิดเผยจะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมว่ามีการเปิดเผยอย่างไร เช่น จำนวนมากหรือน้อย จำนวนเพิ่มหรือลดลง อย่างมีสาระสำคัญหรือไม่มีสาระสำคัญ เป็นต้น

4) ข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับความเสียหาย ถ้ามีการเปิดเผยค่าเท่ากับ 1 ถ้าไม่เปิดเผยจะมีเท่ากับ 0 (Dummy Variable) และถ้าหากมีการเปิดเผยจะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมว่ามีการเปิดเผยอย่างไร เช่น ระบุจำนวนเงิน ร้อยละ หรือแสดงตารางเปรียบเทียบ เป็นต้น

5) มาตรการรองรับ ถ้ามีการเปิดเผยค่าเท่ากับ 1 ถ้าไม่เปิดเผยจะมีเท่ากับ 0 (Dummy Variable) และถ้าหากมีการเปิดเผยจะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมว่ามีการเปิดเผยอย่างไร เช่น มีมาตรการในการป้องกัน ยอมรับ หลีกเลียง หรือควบคุมความเสี่ยงอย่างไรบ้าง เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติภูมิ โดยแหล่งข้อมูลที่สำคัญมี 2 แหล่ง คือ 1) การเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์ SET smart เพื่อนำแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ซึ่งมีรายการที่บริษัทต้องเปิดเผยจำนวน 20 รายการ โดยจะนำเฉพาะข้อมูลจำนวน 4 รายการ มาศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยง ได้แก่ ปัจจัยความเสี่ยง ลักษณะการดำเนินงานของธุรกิจ การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์ และคำอธิบายและการวิเคราะห์ของผู้จัดการ และ 2) การเก็บข้อมูลจาก I-SIMS CD (Integrated-SET Information Management Systems) เพื่อเก็บข้อมูลที่เปิดเผยความเสี่ยงบางส่วนในหมายเหตุประกอบงบการเงิน และเก็บตัวแปรที่เป็นตัวเลขผลการดำเนินงานทางการเงินต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เก็บข้อมูลจากรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนได้เสนอเป็นรูปเล่มในรายงานประจำปีแต่อย่างใด เนื่องจากตลาดหลักทรัพย์ จะเก็บข้อมูลล่าสุดไว้เพียง 2 ปีเท่านั้น (2545-2546) ซึ่งการวิจัยต้องการศึกษาเป็นระยะเวลา 4 ปี (2543-2546) และยังเห็นว่ารายงานประจำปี ไม่ได้มีการกำหนดหัวข้อให้บริษัทต้องเปิดเผยที่เป็นรูปแบบเดียวกันเหมือนกับแบบ 56-1 ที่กำหนดไว้ว่ามีจำนวน 20 รายการ อีกทั้งยังพบว่าข้อมูลที่แสดงอยู่ในรายงานประจำปีมีการรายงานที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับแบบ 56-1 เพียงแต่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการ

นำเสนอเป็นรูปเล่มเท่านั้น จึงเห็นว่า แบบ 56-1 เป็นแหล่งข้อมูลที่มีเนื้อหาครอบคลุมและสามารถจัดเก็บข้อมูลได้จำนวนหลายปีมากกว่ารายงานประจำปี

แหล่งข้อมูลที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง การเปิดเผยความเสี่ยงได้กำหนดให้มีการแสดงไว้ภายใต้ หัวข้อ”ปัจจัยเสี่ยง (Risk factor)” ซึ่งเป็นข้อมูลหลักของการเปิดเผยความเสี่ยง แต่ละบริษัทจะมีการเปิดเผยความเสี่ยงแตกต่างกัน เพราะยังไม่มีข้อกำหนดออกมาชัดเจนว่าบริษัทควรเปิดเผยความเสี่ยงประเภทใดบ้าง จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหารแต่ละแห่ง นอกจากนี้ ยังได้กำหนดแหล่งข้อมูลรองที่อาจมีการสื่อถึงความเสี่ยง ซึ่งอาจมีการกล่าวไว้ในหัวข้อ ลักษณะการดำเนินงานของบริษัท การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์ คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ และหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ลักษณะการดำเนินงานของบริษัท การวิจัยของ Beretta และ Bozzolan (2004) ได้แบ่งข้อมูลออกเป็น โครงสร้างทางการเงิน โครงสร้างองค์กร โครงสร้างเทคโนโลยี การจัดการ และกระบวนการทางธุรกิจ ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลจากบริษัทที่ไม่ใช่สถาบันการเงินที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ประเทศอิตาลี แต่ว่าในประเทศไทยลักษณะการดำเนินงานของบริษัทจะมีข้อมูลไม่เหมือนกัน กล่าวคือประกอบด้วย 4 หัวข้อหลักดังนี้

- (1) ประวัติความเป็นมา
- (2) การประกอบธุรกิจ
- (3) โครงสร้างรายได้
- (4) เป้าหมายการดำเนินงาน

การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์ จากการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลทั้งในรายงานประจำปี และแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) จะมีการเปิดเผยเกี่ยวกับการตลาดและการแข่งขัน ภาวะอุตสาหกรรม กฎหมาย ภาวะเศรษฐกิจ ภายใต้หัวข้อดังกล่าว จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่แสดงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบริษัท โดยจะวิเคราะห์เนื้อหาจาก 3 ส่วนดังนี้

- (1) ภาวะอุตสาหกรรม
- (2) กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ
- (3) นโยบายรัฐบาล ภาวะเศรษฐกิจ

คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ (MD&A) เป็นส่วนหนึ่งของรายงานทางการเงินซึ่งเป็นการรายงานและการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานและฐานะการเงินของบริษัททั้งที่เกิดขึ้นแล้ว และที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยคณะกรรมการผู้บริหารของบริษัทซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในธุรกิจเป็นอย่างดี (นพภวรรณ เชิดชูวุฒิกุล, 2546) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ทำการสำรวจแนวทางในการรายงาน MD&A ปี 2539 ของบริษัทจดทะเบียน พบว่า ส่วนใหญ่มีการนำเสนอข้อมูลในเรื่องต่างๆ น้อยมาก และไม่ค่อยมีการนำเสนอการวิเคราะห์ที่เป็นการคาดการณ์ การวิเคราะห์ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้น (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2540)

หมายเหตุประกอบงบการเงิน เป็นการเปิดเผยเกี่ยวกับนโยบายบัญชีที่สำคัญของบริษัท และเป็นการแสดงรายละเอียดประกอบตัวเลขในงบการเงิน รวมทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ต้องมีการเปิดเผยในเรื่องต่าง ๆ ตามที่มาตรฐานการบัญชีแต่ละฉบับกำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งในมาตรฐานการบัญชีไทย ฉบับที่ 48 เรื่อง การแสดงรายการและเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน ที่ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2543 เป็นต้นมา มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้เปิดเผยข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถประเมินระดับความเสี่ยงเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินทั้งที่รับรู้และไม่ได้รับรู้ในงบการเงิน เครื่องมือทางการเงินอาจทำให้กิจการต้องรับหรือสามารถโอนความเสี่ยงทางการเงินให้กับผู้อื่น ความเสี่ยงของเครื่องมือทางการเงินมีดังนี้

- (1) ความเสี่ยงด้านตลาด
- (2) ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ
- (3) ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง
- (4) ความเสี่ยงด้านกระแสเงินสด

นอกจากนี้กิจการต้องมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการบริหารความเสี่ยงอีกด้วย แต่ในมาตรฐานฉบับนี้ไม่ได้กำหนดรูปแบบในการเปิดเผยข้อมูล หรือตำแหน่งของข้อมูลที่ต้องแสดงในงบการเงิน อย่างไรก็ตาม บริษัทต้องเปิดเผยเครื่องมือทางการเงินที่ไม่ได้รับรู้ในงบดุลไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินหรืองบประกอบ ดังนั้นหมายเหตุประกอบงบการเงินจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ถูกนำมาศึกษาในครั้งนี้ด้วย

ดังนั้น แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่จึงได้มาจากข้อมูลในแบบ 56-1 และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ที่ดาวน์โหลดจากฐานข้อมูล SET smart และ I-SIMS CD ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นจะ

นำมาวัดค่าตัวแปรด้านคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง สำหรับตัวแปรด้านผลการดำเนินงาน การเงิน ขนาดบริษัท และกลุ่มอุตสาหกรรมนั้น ก็ได้รวบรวมมาจากฐานข้อมูล SET smart และ I-SIMS CD ของตลาดหลักทรัพย์ฯ เช่นเดียวกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้จะนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 11.5 ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นลักษณะทั่วไปของการเปิดเผยความเสี่ยงและคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง เช่น การเปิดเผยความเสี่ยงในประเภทต่าง ๆ บริษัทที่มีการเปิดเผยมากน้อยเพียงใด แหล่งข้อมูลที่นำมาศึกษาได้การเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่ ลักษณะการเปิดเผยความเสี่ยงเป็นอย่างไร ปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยง และมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงเป็นอย่างไร เป็นต้น จึงวิเคราะห์ข้อมูลจากค่าสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าแปรปรวน และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสองทาง เพื่อนำข้อมูลจากการวิเคราะห์มาอธิบายรายละเอียดของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยภาพรวม

2. การวิเคราะห์เชิงอนุมาน เพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยจะเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับประเภทของตัวแปรที่ใช้ กล่าวคือ ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน จะวิเคราะห์โดยใช้ Correlation Analysis และ Multiple Regression Analysis ส่วนปัจจัยด้านขนาดบริษัทที่มีต่อคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน จะวิเคราะห์โดยใช้ Correlation Analysis สำหรับการทดสอบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม จะวิเคราะห์โดยใช้ ANOVA (Analysis of Variance)

ผลการวิจัยนำร่อง

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงยังไม่แพร่หลาย อีกทั้งยังมีการเปิดเผยความเสี่ยงไม่มากนัก ดังนั้น จึงได้มีการศึกษาวิจัยนำร่องเพื่อศึกษาว่าข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ มีเพียงพอที่จะศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่ อีกทั้งเป็นการสำรวจความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ ที่มีการเปิดเผย โดยการวิจัยนำร่องครั้งนี้ได้นำข้อมูลมาจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ปี 2546 มาศึกษาจำนวน 39 แห่ง ประกอบด้วยบริษัทในธุรกิจธนาคาร 14 แห่ง โรงแรมและบริการท่องเที่ยว 12 แห่ง และพลังงาน 13 แห่ง ซึ่งเป็นการเลือกบริษัทที่มีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาประเภทความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ โดยได้ศึกษาจากปัจจัยเสี่ยงที่ถือเป็นแหล่งข้อมูลหลักของการเปิดเผยความเสี่ยง

การศึกษานำร่องนี้ได้ออกแบบกระดาษทำการเพื่อเก็บข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงในเบื้องต้น ซึ่งรายละเอียดได้แสดงอยู่ในภาคผนวก ข โดยกระดาษทำการนี้จะมีการออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลคร่าว ๆ ของการเปิดเผยความเสี่ยง โดยการให้ตัวแปร Dummy variable (1, 0) และมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับจำนวนค่าที่เปิดเผยความเสี่ยงทั้งหมดด้วย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษานำร่อง ดังตารางที่ 3-4 พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานมากที่สุด รองลงมา คือ ความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ ตามลำดับ โดยความเสี่ยงด้านตลาดจะพบมากในธุรกิจธนาคารและพลังงาน ส่วนความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อจะพบมากในธุรกิจธนาคาร แต่สำหรับความเสี่ยงด้านการดำเนินงานจะพบมากในทุกธุรกิจ

ตารางที่ 3-4: แสดงประเภทความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยของผลวิจัยนำร่อง

ประเภทความเสี่ยง (N=39)	มีการเปิดเผย (1)		ไม่มีการเปิดเผย (0)	
	บริษัท	เปอร์เซ็นต์	บริษัท	เปอร์เซ็นต์
ความเสี่ยงด้านตลาด	31	79.5	8	20.5
ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	19	48.7	20	51.3
ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	39	100	-	-

ปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงที่แสดงในตารางที่ 3-5 พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการเปิดเผยความเสี่ยงจำนวน 3 รายการ คิดเป็น 30.8% และมีบริษัท 2 แห่งที่ไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยงเลยเป็นบริษัทในธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว ในขณะที่ธุรกิจการเงินมีการเปิดเผยความเสี่ยงมากที่สุด จำนวน 14 รายการ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากค่าสถิติของปริมาณการเปิดเผยโดยการนับจำนวนคำ พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2,790.85 คำ ค่าต่ำสุดเท่ากับ 170 คำ และค่าสูงสุดเท่ากับ 9,017 คำ

ตารางที่ 3-5: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยของผลวิจัยนำร่อง

จำนวนรายการความเสี่ยง	จำนวนบริษัท	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์สะสม
ไม่เปิดเผย	2	5.1	5.1
1 รายการ	1	2.6	7.7
2 รายการ	2	5.1	12.8
3 รายการ	12	30.8	43.6
4 รายการ	3	7.7	51.3
5 รายการ	5	12.8	64.1
6 รายการ	1	2.6	66.7
7 รายการ	4	10.3	76.9
8 รายการ	-	-	76.9
9 รายการ	6	15.4	92.3
10 รายการ	-	-	92.3
>10 รายการ	3	7.7	100
รวม	39	100	-

นอกจากนี้ เมื่อได้วิเคราะห์เนื้อหาที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง พบว่า ความเสี่ยงแต่ละประเภทจะมีการเปิดเผยโอกาสของความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นน้อยมาก ส่วนใหญ่มุ่งเน้นในการเปิดเผยผลกระทบและมาตรการรองรับความเสี่ยงมากกว่า ดังตารางที่ 3-6

ตารางที่ 3-6: แสดงรายละเอียดเนื้อหาของการเปิดเผยความเสี่ยงของผลวิจัยนำร่อง

รายละเอียดการเปิดเผย	มีการเปิดเผย (1)		ไม่มีการเปิดเผย (0)	
	บริษัท	เปอร์เซ็นต์	บริษัท	เปอร์เซ็นต์
ความเสี่ยงด้านตลาด (N=34)				
1. มีการเปิดเผยโอกาสของความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น	7	20.6	27	79.4
2. มีการเปิดเผยผลกระทบของความเสี่ยง	27	79.4	7	20.6
3. มีการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยง	31	91.2	3	8.8
ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (N=19)				
1. มีการเปิดเผยโอกาสของความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น	2	10.5	17	89.5
2. มีการเปิดเผยผลกระทบของความเสี่ยง	7	36.8	12	63.2
3. มีการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยง	16	84.2	3	15.8
ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (N=39)				
1. มีการเปิดเผยโอกาสของความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น	5	12.8	34	87.2
2. มีการเปิดเผยผลกระทบของความเสี่ยง	27	69.2	12	30.8
3. มีการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยง	35	89.7	4	10.3

จากตารางที่ 3-6 พบว่า ความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และ ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ต่างมีการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยงมากที่สุด รองลงมาคือ การเปิดเผยผลกระทบและโอกาสของความเสี่ยง ตามลำดับ และเป็นที่น่าสนใจว่าจำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านสินเชื่อมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนโยบายการให้สินเชื่อของบริษัทที่ไม่เหมือนกัน บางบริษัทมีนโยบายในการปล่อยสินเชื่อหรือให้เงินกู้ยืม ในขณะที่บางบริษัทอาจจะไม่มีหรือถ้ามีก็อาจอยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก แต่ว่าความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการดำเนินงานนั้นไม่ว่าบริษัทจะมีลักษณะการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างไร บริษัทเหล่านั้นต่างต้องเผชิญกับความเสี่ยงเหล่านี้ด้วยกันทั้งสิ้น

ดังนั้น การวิจัยนำร่องนี้ ทำให้เห็นความหลากหลายของความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ มากมาย จึงได้นำไปประยุกต์ใช้ในการเก็บข้อมูลจริง โดยจะมีการแบ่งประเภทความเสี่ยงย่อยที่เป็นส่วนประกอบของความเสี่ยงด้านตลาด ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน และความเสี่ยงอื่น ๆ ที่บริษัทอาจมีการเปิดเผยอีก นอกจากนี้ ในการเก็บข้อมูลจริงจะมี

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพของเนื้อหาการเปิดเผยความเสี่ยงด้วย เช่น ถ้ามีการเปิดเผยโอกาส ได้ แสดงว่ามีโอกาสที่ความเสี่ยงจะเกิดขึ้นอย่างไร มีโอกาสสูงหรือต่ำเพียงใด หรือถ้ามีการเปิดเผย ผลกระทบของความเสี่ยง ได้เปิดเผยว่ามีผลกระทบต่อบริษัทในด้านใดบ้าง เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัย นำร่องนี้ทำให้ผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุงกระดาษทำการเพื่อเก็บข้อมูลให้มีความครอบคลุมเนื้อหาการเปิดเผยความเสี่ยงมากที่สุด และทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถเก็บข้อมูลเพื่อวัดค่าตัวแปร คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงได้อย่างแน่นอน สำหรับการนำไปวิเคราะห์ในการวิจัยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นในการศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมทั้งการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน และความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม เนื่องจากข้อมูลที่น่าสนใจทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ จึงวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปและการวิเคราะห์เชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการเปิดเผยความเสี่ยง 3) ผลการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง 4) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และ 5) ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลที่น่าสนใจในงานวิจัยนี้ได้จากการนำข้อมูลของกลุ่มบริษัทที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมกลุ่มอุตสาหกรรมทั้งหมด 8 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 2) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค 3) กลุ่มธุรกิจการเงิน 4) กลุ่มวัสดุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม 5) กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง 6) กลุ่มทรัพยากร 7) กลุ่มบริการ และ 8) กลุ่มเทคโนโลยี ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 227 บริษัท คิดเป็น 57.9% จากประชากร จำนวน 392 บริษัท (ปี 2546) ดังตารางที่ 4-1 พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มบริการจะมีจำนวนสูงที่สุด 52 แห่ง (22.9%) และกลุ่มทรัพยากรมีจำนวนต่ำสุดเพียง 6 แห่ง (2.6%) เมื่อเทียบจำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อประชากรภายในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกัน สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ในระดับ 40% ขึ้นไป โดยกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร มีสัดส่วนสูงสุดคือ 74.5% และต่ำสุด คือ กลุ่มทรัพยากร 42.7%

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4-1: แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	สัดส่วน (%)	สัดส่วน (%)
	(บริษัท)	(บริษัท)	ภายในกลุ่มตัวอย่าง	ต่อประชากร
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	47	35	15.4	74.5
ธุรกิจการเกษตร	23	16	7.0	69.6
อาหารและเครื่องดื่ม	24	19	8.4	79.2
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	37	22	9.7	59.5
ของใช้ในครัวเรือน	7	3	1.3	42.9
อัญมณีและเครื่องประดับ	2	2	0.9	100.0
เวชภัณฑ์และเครื่องสำอาง	4	2	0.9	50.0
สิ่งทอเครื่องนุ่งห่ม และรองเท้า	24	15	6.6	62.5
3.ธุรกิจการเงิน	66	34	15.0	51.5
ธนาคาร	14	7	3.1	50.0
เงินทุนและหลักทรัพย์	31	12	5.3	38.7
ประกันภัยและประกันชีวิต	21	15	6.6	71.4
4.วัสดุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	46	30	13.2	65.2
เคมีภัณฑ์และพลาสติก	13	11	4.8	84.6
เยื่อกระดาษและกระดาษ	5	2	0.9	40.0
บรรจุภัณฑ์	16	10	4.4	62.5
เครื่องมือและเครื่องจักร	2	1	0.4	50.0
ยานพาหนะและอุปกรณ์	10	6	2.6	60.0
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	62	29	12.8	46.8
วัสดุก่อสร้างและเครื่องตกแต่ง	25	10	4.4	40.0
พัฒนาอสังหาริมทรัพย์	37	19	8.4	51.4
6.ทรัพยากร	14	6	2.6	42.9
พลังงาน	13	5	2.2	38.5
เหมืองแร่	1	1	0.4	100.0
7.บริการ	80	52	22.9	65.0
พาณิชย์	14	7	3.1	50.0
บันเทิงและสันทนาการ	17	7	3.1	41.2
การแพทย์	12	10	4.4	83.3
โรงแรมและบริการท่องเที่ยว	12	10	4.4	83.3
การพิมพ์และสิ่งพิมพ์	8	7	3.1	87.5
บริการเฉพาะกิจ	3	3	1.3	100.0
ขนส่ง	9	6	2.6	66.7
คลังสินค้าและไซโล	5	2	0.9	40.0
8.เทคโนโลยี	40	19	8.4	47.5
สื่อสาร	16	8	3.5	50.0
เครื่องใช้ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์	14	5	2.2	35.7
ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์	10	6	2.6	60.0
รวม	392	227	100.0	57.9

นอกจากนี้ ได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของสินทรัพย์ หนี้สิน และรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง จากข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2546 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จากตารางที่ 4-2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่าสองในสาม (63%) มีสินทรัพย์รวมไม่เกิน 5,000 ล้านบาท ซึ่งในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีสินทรัพย์อยู่ระหว่าง 1,001-5,000 ล้านบาท จำนวน 9 แห่ง คิดเป็น 42.7% บริษัทที่มีสินทรัพย์รวมสูงมากกว่า 50,000 ล้านบาท มีจำนวน 16 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นกลุ่มธุรกิจการเงินจำนวน 9 แห่ง โดยสินทรัพย์รวมที่มีค่าสูงสุดเท่ากับ 1,363,339 ล้านบาท เป็นบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน และค่าต่ำสุดเท่ากับ 242.2 ล้านบาท เป็นบริษัทที่อยู่ในกลุ่มบริการ อย่างไรก็ตาม สินทรัพย์รวมปี 2546 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 31,153.51 ล้านบาท

ตารางที่ 4-2: แสดงขนาดสินทรัพย์รวมของกลุ่มตัวอย่าง ปี 2546

กลุ่มอุตสาหกรรม	สินทรัพย์รวม (ล้านบาท)					รวม
	<1,000	1,000-5,000	5,001-10,000	10,001-50,000	>50,000	
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	7	21	5	1	1	35 (15.4%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	8	11	1	2	-	22 (9.7%)
3.ธุรกิจการเงิน	3	14	4	4	9	34 (15.0%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	8	14	3	5	-	30 (13.2%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	3	9	9	8	-	29 (12.8%)
6.ทรัพยากร	-	1	1	1	3	6 (2.6%)
7.บริการ	16	19	11	6	-	52 (22.9%)
8.เทคโนโลยี	1	8	2	5	3	19 (8.4%)
รวม	46 (20.3%)	97 (42.7%)	36 (15.9%)	32 (14.1%)	16 (7.05%)	227 (100%)

ค่าต่ำสุด = 242.20 ค่าสูงสุด = 1,363,339 ค่าเฉลี่ย = 31,153.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 143,447.3

จากตารางที่ 4-3 แสดงหนี้สินรวมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า บริษัทส่วนใหญ่จำนวน 179 แห่ง (78.9%) มีหนี้สินรวมไม่เกินกว่า 5,000 ล้านบาท ในจำนวนนี้มีบริษัท 103 แห่งที่มีหนี้สินน้อยกว่า 1,000 ล้านบาท สำหรับบริษัทที่มีหนี้สินรวมสูงกว่า 5,000 ล้านบาท มีจำนวน 48 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงินจำนวน 8 แห่ง ที่มีหนี้สินรวมสูงกว่า 100,000 ล้านบาท นอกจากนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยของหนี้สินรวมมีค่าเท่ากับ 25,814.35 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,260,849 ล้านบาท ซึ่งเป็นบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน และค่าต่ำสุดอยู่ในกลุ่มบริการ มีค่าเท่ากับ 11 ล้านบาท

ตารางที่ 4-3: แสดงขนาดหนี้สินรวมของกลุ่มตัวอย่าง ปี 2546

กลุ่มอุตสาหกรรม	หนี้สินรวม (ล้านบาท)					รวม
	<1,000	1,000-5,000	5,001-10,000	10,001-50,000	>50,000	
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	21	11	2	1	-	35 (15.4%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	17	4	1	-	-	22 (9.7%)
3.ธุรกิจการเงิน	8	12	2	4	8	34 (15.0%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	17	9	2	2	-	30 (13.2%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	7	14	4	4	-	29 (12.8%)
6.ทรัพยากร	1	1	-	4	-	6 (2.6%)
7.บริการ	28	18	3	3	-	52 (22.9%)
8.เทคโนโลยี	4	7	2	4	2	19 (8.4%)
รวม	103 (45.4%)	76 (33.5%)	16 (7.0%)	22 (9.7%)	10 (4.4%)	227 (100%)

ค่าต่ำสุด = 11 ค่าสูงสุด = 1,260,849 ค่าเฉลี่ย = 25,814.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 132,976.1

สำหรับรายได้รวมของกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางที่ 4-4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่า 70% (174 แห่ง) มีรายได้ไม่เกิน 5,000 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1,001-5,000 ล้านบาท จำนวน 103 แห่ง คิดเป็น 45.4% ในจำนวนนี้เป็นบริษัทในกลุ่มเกษตรฯ 20 แห่ง และกลุ่มบริการ 19 แห่ง สำหรับกลุ่มธุรกิจการเงินส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 1,000 ล้านบาท จำนวน 17 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่า บริษัทที่มีรายได้รวมมากกว่า 10,000 ล้านบาท มีจำนวน 34 แห่ง โดยรายได้รวมที่มีค่าสูงสุดเป็นบริษัทในกลุ่มเกษตรฯ มีรายได้เท่ากับ 90,463.45 ล้านบาท และค่าต่ำสุด เป็นบริษัทในกลุ่มบริการ เท่ากับ 89.69 ล้านบาท

ตารางที่ 4-4: แสดงขนาดรายได้รวมของกลุ่มตัวอย่าง ปี 2546

กลุ่มอุตสาหกรรม	รายได้รวม (ล้านบาท)					รวม
	<1,000	1,000-5,000	5,001-10,000	10,001-50,000	>50,000	
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	7	20	3	4	1	35 (15.4%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	7	12	2	1	-	22 (9.7%)
3.ธุรกิจการเงิน	17	10	3	3	1	34 (15.0%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	9	15	1	5	-	30 (13.2%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	6	17	2	4	-	29 (12.8%)
6.ทรัพยากร	-	2	-	3	1	6 (2.6%)
7.บริการ	24	19	5	4	-	52 (22.9%)
8.เทคโนโลยี	1	8	3	6	1	19 (8.4%)
รวม	71 (31.3%)	103 (45.4%)	19 (8.4%)	30 (13.2%)	4 (1.8%)	227 (100%)

ค่าต่ำสุด = 89.69 ค่าสูงสุด = 90,463.45 ค่าเฉลี่ย = 6,506.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 12,795.31

ดังนั้น จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 227 แห่ง เมื่อพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ข้อมูลมีการกระจายในจำนวนที่สูงมาก ซึ่งผลโดยรวมแล้วกลุ่มธุรกิจการเงินเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีขนาดสินทรัพย์และหนี้สินในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่กลุ่มเกษตรฯ เป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่ากลุ่มอื่น อย่างไรก็ตาม ขนาดของสินทรัพย์ หนี้สิน และรายได้รวม บริษัทส่วนใหญ่จะมียอดไม่เกิน 5,000 ล้านบาท ซึ่งบริษัทที่มีตัวเลขดังกล่าวในระดับต่ำที่สุดเป็นบริษัทในกลุ่มบริการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการเปิดเผยความเสี่ยง

ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ฯ นั้น ได้รวบรวมข้อมูลมาจาก แบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และงบการเงิน ซึ่งแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงมีทั้งหมด 5 แหล่ง คือ 1) ปัจจัยเสี่ยง 2) ลักษณะการดำเนินงานของบริษัท 3) การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์ 4) คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ และ 5) หมายเหตุประกอบงบการเงิน

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการเปิดเผยความเสี่ยง จะวิเคราะห์โดยภาพรวม ว่าบริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด เปิดเผยความเสี่ยงประเภทใดบ้าง และมีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงเท่าใด โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลแยกตามแต่ละแหล่งด้วย เพื่อศึกษาข้อมูลว่าแหล่งข้อมูลดังกล่าวมีการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่และอย่างไร

ความเสี่ยงนั้นจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ มากมาย ซึ่งความเสี่ยงที่นำมาวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับบริษัทจะมีการเปิดเผยความเสี่ยงอะไรบ้าง ดังนั้น จึงเป็นการเก็บข้อมูลความเสี่ยงที่เปิดกว้าง เพื่อให้รองรับกับการเปิดเผยความเสี่ยงของแต่ละบริษัทที่อาจมีไม่เหมือนกัน ดังนั้น ในการนำเสนอผลจึงได้จัดประเภทความเสี่ยงเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เหมาะสมกับการวิเคราะห์แต่ละส่วน โดยการแบ่งระดับการจัดประเภทความเสี่ยงเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 เป็นการแบ่งความเสี่ยงในภาพที่กว้างมาก แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ความเสี่ยงทางการเงิน (Financial risk) และความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Non-financial risk) ระดับที่ 2 เป็นการแบ่งความเสี่ยงตามรูปแบบการบริหารความเสี่ยง มี 3 ประเภท คือ ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Credit Risk) และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational risk) และระดับที่ 3 เป็นแบ่งความเสี่ยงเป็นประเภทย่อยตามข้อมูลของบริษัทที่มีการเปิดเผยจริงที่อาจเปิดเผยแตกต่างกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่า ความเสี่ยงด้านตลาดและความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อนั้นจะประกอบด้วยความเสี่ยงย่อยอีก และความเสี่ยงทั้งสองนี้จัดเป็นส่วนหนึ่งของความเสี่ยงทางการเงิน ในขณะที่ความเสี่ยงด้านการดำเนินงานจะถือเป็นความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินและประกอบด้วยความเสี่ยงย่อยอีกมากมายเช่นกัน ซึ่งความเสี่ยงที่ไม่ได้ถูกจัดอยู่ในความเสี่ยงทางการเงิน จะถือเป็นความเสี่ยงด้านการดำเนินงานทั้งหมด เช่น ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ การเมือง วัตถุดิบ เทคโนโลยี เหตุการณ์ความไม่สงบ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการเปิดเผยความเสี่ยง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1) เป็นการวิเคราะห์การเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม และส่วนที่ 2) เป็นการวิเคราะห์การเปิดเผยความเสี่ยงจากแหล่งข้อมูลทั้ง 5 แหล่ง ซึ่งผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

การเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม

ข้อมูลลักษณะการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม ได้มีการนำเสนอผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับประเภทความเสี่ยงที่มีการเปิดเผย ปริมาณการเปิดเผย และจำนวนรายการความเสี่ยงที่เปิดเผย ดังตารางที่ 4-5 ถึง 4-8

ตารางที่ 4-5: แสดงจำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง

แหล่งข้อมูล	จำนวนบริษัท (เปอร์เซ็นต์)				จำนวนบริษัทเฉลี่ย
	ปี 2546 (N=227)	ปี 2545 (N=227)	ปี 2544 (N=227)	ปี 2543 (N=227)	
1. ปัจจัยเสี่ยง					
ความเสี่ยงทางการเงิน	185 (81.5%)	178 (78.4%)	170 (74.9%)	164 (72.2%)	174 (76.8%)
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน	215 (94.7%)	215 (94.7%)	220 (96.9%)	214 (94.3%)	216 (95.2%)
2. ลักษณะการดำเนินงานของบริษัท					
ความเสี่ยงทางการเงิน	3 (1.3%)	3 (1.3%)	4 (1.8%)	3 (1.3%)	3 (1.4%)
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน	9 (4.0%)	7 (3.1%)	8 (3.5%)	10 (4.4%)	3 (3.7%)
3. การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์					
ความเสี่ยงทางการเงิน	26 (11.5%)	28 (12.3%)	23 (10.1%)	23 (10.1%)	25 (11.0%)
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน	64 (28.2%)	66 (29.1%)	56 (24.7%)	46 (20.3%)	58 (25.6%)
4. คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ					
ความเสี่ยงทางการเงิน	43 (18.9%)	47 (20.7%)	46 (20.3%)	49 (21.6%)	46 (20.4%)
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน	16 (7.0%)	12 (5.3%)	11 (4.8%)	6 (2.6%)	11 (5.0%)
5. หมายเหตุประกอบงบการเงิน					
ความเสี่ยงทางการเงิน	225 (99.1%)	223 (98.2%)	217 (95.6%)	162 (71.4%)	207 (91.1%)
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 4-5 เป็นการแสดงผลว่าจากข้อมูลทั้ง 5 แหล่ง บริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด ซึ่งพบว่า ปัจจัยเสี่ยงและหมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นแหล่งที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากที่สุด ทั้งนี้ แหล่งปัจจัยเสี่ยงมีการเปิดเผยความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินมากกว่าความเสี่ยงทางการเงิน โดยเฉลี่ยคิดเป็น 95.2% และ 76.8% ตามลำดับ ในหมายเหตุประกอบงบการเงินมีการเปิดเผยความเสี่ยงโดยเฉลี่ยคิดเป็น 91.1% ซึ่งเป็นการเปิดเผยเฉพาะความเสี่ยงทางการเงินเท่านั้น ส่วนข้อมูลอีก 3 แหล่ง มีจำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงไม่สูงนัก โดยเฉพาะแหล่งลักษณะการดำเนินงานของบริษัทที่มีจำนวนน้อยที่สุด สำหรับการประกอบ

ธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์จะมีการเปิดเผยความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินมากกว่าความเสี่ยงทางการเงิน ซึ่งตรงกันข้ามกับข้อมูลจากแหล่งคำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการที่เปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินมากกว่าความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน

จากตารางที่ 4-6 แสดงปริมาณค่าที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมปริมาณค่าจากข้อมูลทั้ง 5 แหล่ง และนำมาหาค่าเฉลี่ย 4 ปี ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่คิดเป็น 85.5% (194 แห่ง) มีปริมาณค่าเฉลี่ยไม่เกิน 1,000 ค่า ซึ่งถือว่ามีปริมาณการเปิดเผยที่ไม่สูงมากนัก โดยบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงินจะมีปริมาณค่าเฉลี่ยในระดับที่สูงกว่า 5,000 ค่า จำนวน 10 แห่ง ซึ่งปริมาณค่าเฉลี่ยที่มีค่าสูงสุดเท่ากับ 11,841 ค่า และค่าต่ำสุดอยู่ในกลุ่มวัสดุก่อสร้างฯ จำนวนเท่ากับ 340 ค่า

ตารางที่ 4-6: แสดงปริมาณค่าที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทั้งหมดโดยเฉลี่ย ระหว่างปี 2543-2546

ปริมาณค่า (เฉลี่ย 4 ปี)	จำนวนบริษัท	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์สะสม
1-100 ค่า	50	22.0	22.0
101-500 ค่า	110	48.5	70.5
501-1,000 ค่า	34	15.0	85.5
1,001-2,000 ค่า	9	4.0	89.5
2,001-3,000 ค่า	9	4.0	93.5
>3,000 ค่า	15	6.6	100
รวม	227	100	-

ค่าต่ำสุด = 340 ค่าสูงสุด = 11,841 ค่าเฉลี่ย = 1,981.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1,632.55

จากตารางที่ 4-7 แสดงค่าสถิติของจำนวนรายการความเสี่ยงที่แต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมมีการเปิดเผย โดยการนำข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 227 บริษัท จำนวน 4 ปี รวมเป็น 908 หน่วยวิเคราะห์และนำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ พบว่า กลุ่มธุรกิจการเงินมีการเปิดเผยมากที่สุด 21 รายการ รองลงมา คือ กลุ่มวัสดุก่อสร้าง และกลุ่มบริการ จำนวน 19 และ 17 รายการ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม โดยเฉลี่ยแล้วแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมมีการเปิดเผยจำนวนรายการโดยเฉลี่ยประมาณ 6-8 รายการ

ตารางที่ 4-7: แสดงค่าสถิติของจำนวนรายการความเสี่ยงที่มีการเปิดเผย

กลุ่มอุตสาหกรรม	N	Min.	Max.	Mean	Median	Std.Deviation
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	140	2	14	8.01	8.00	2.300
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	88	0	13	6.89	6.50	2.718
3.ธุรกิจการเงิน	134	3	21	8.25	8.00	3.659
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	120	1	19	6.95	6.00	3.065
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	116	2	13	6.98	6.50	2.537
6.ทรัพยากร	24	3	14	8.29	8.00	2.866
7.บริการ	208	1	17	6.74	6.00	2.793
8.เทคโนโลยี	76	4	14	8.82	8.00	2.606
รวมหน่วยวิเคราะห์	908	0	21	7.44	7	2.941

ตารางที่ 4-8: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง

จำนวน รายการความเสี่ยง	ความเสี่ยงทางการเงิน					ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน				
	ปี (N=227)				จำนวนบริษัท	ปี (N=227)				จำนวนบริษัท
	2546	2545	2544	2543	เฉลี่ย 4 ปี	2546	2545	2544	2543	เฉลี่ย 4 ปี
1 รายการ	90	90	77	76	83 (36.7%)	41	44	51	53	47 (20.8%)
2 รายการ	38	37	46	49	43 (18.7%)	54	63	59	65	60 (26.5%)
3 รายการ	39	38	30	28	34 (14.9%)	53	54	52	44	51 (22.4%)
4 รายการ	14	9	11	8	11 (4.6%)	34	31	33	26	31 (13.7%)
5 รายการ	2	2	1	1	2 (0.7%)	29	16	14	15	19 (8.1%)
6 รายการ	2	1	2	-	1 (0.6%)	-	5	4	1	3 (1.1%)
7 รายการ	-	1	1	1	1 (0.6%)	2	3	3	2	3 (1.1%)
8 รายการ	-	-	1	1	1 (0.6%)	4	3	4	4	4 (1.7%)
9 รายการ	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1 (0.4%)
10 รายการ	-	-	-	-	-	1	1	2	-	1 (0.4%)
ไม่เปิดเผยความเสี่ยง	42	49	58	63	53 (23.3%)	3	7	5	15	8 (3.3%)

จากตารางที่ 4-8 พบว่า ความเสี่ยงทางการเงินส่วนใหญ่กว่า 80% มีการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่าง 1-4 รายการ และบริษัทโดยเฉลี่ย 36.7% จะเปิดเผยเพียง 1 รายการ ในขณะที่ ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินส่วนใหญ่กว่า 80% จะเปิดเผยระหว่าง 1-5 รายการ

ดังนั้น ปัจจัยเสี่ยงและหมายเหตุประกอบงบการเงิน จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการเปิดเผยความเสี่ยง สำหรับแหล่งข้อมูลคำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ การประกอบธุรกิจของแต่ละผลิตภัณฑ์ และลักษณะการดำเนินงานของบริษัทเป็นแหล่งข้อมูลที่บริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงน้อยมาก ส่วนปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมยังอยู่ในระดับต่ำ โดยกลุ่มธุรกิจการเงินจะมีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น

การเปิดเผยความเสี่ยงจากข้อมูลแต่ละแหล่ง

หลังจากการวิเคราะห์การเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมแล้ว ลำดับต่อไปเป็นการวิเคราะห์การเปิดเผยความเสี่ยงแยกตามแหล่งข้อมูลทั้ง 5 แหล่ง เพื่อวิเคราะห์ว่าข้อมูลแต่ละแหล่งมีการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างไรบ้าง โดยเริ่มจากแหล่งปัจจัยเสี่ยง หมายเหตุประกอบงบการเงิน คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ การประกอบธุรกิจของแต่ละผลิตภัณฑ์และลักษณะการดำเนินงานของบริษัท ตามลำดับ

ปัจจัยเสี่ยง เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ถูกกำหนดให้มีการเปิดเผยอยู่ในแบบรายงานประจำปี (แบบ 56-1) จากข้อมูลปี 2546 พบว่าบริษัทส่วนใหญ่กว่า 80% (199 แห่ง) มีการเปิดเผยโดยแบ่งข้อมูลเป็นข้อ ๆ และระบุว่าความเสี่ยงคืออะไรบ้าง นอกจากนี้มีบริษัท 2 แห่ง ที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงโดยการทำตารางความเสี่ยงและแบ่งระดับความรุนแรงของความเสี่ยง ส่วนบริษัทที่เหลืออีก 26 แห่ง มีการเปิดเผยความเสี่ยงโดยไม่ได้แบ่งเป็นข้อ แต่จะเปิดเผยความเสี่ยงรวมกัน

จากตารางที่ 4-9 พบว่า ข้อมูลในแหล่งปัจจัยเสี่ยงปี 2546 มีบริษัทกว่า 80% (185 แห่ง) มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงิน และมีบริษัทจำนวน 42 แห่ง ที่ไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินเลย ส่วนใหญ่เป็นบริษัทในกลุ่มบริการ 14 แห่ง สำหรับความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินมีการเปิดเผยกว่า 90% (215 แห่ง) และมีบริษัทที่ไม่เปิดเผยเพียง 12 แห่ง เท่านั้น

ตารางที่ 4-9: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง

กลุ่มอุตสาหกรรม	ความเสี่ยงทางการเงิน	ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน
	N1(%), N2(%)	N1(%), N2(%)
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (35 บริษัท)	27 (77.1%), 8 (22.9%)	32 (91.4%), 3 (8.6%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (22 บริษัท)	19 (86.4%), 3 (13.6%)	20 (90.9%), 2 (9.1%)
3.ธุรกิจการเงิน (34 บริษัท)	27 (79.4%), 7 (20.6%)	33 (97.1%), 1 (2.9%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (30 บริษัท)	27 (90.0%), 3 (10.0%)	28 (93.3%), 2 (6.7%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (29 บริษัท)	24 (82.8%), 5 (17.2%)	28 (96.6%), 1 (3.4%)
6.ทรัพยากร (6 บริษัท)	5 (83.3%), 1 (16.7%)	6 (100.0%), 0 (0%)
7.บริการ (52 บริษัท)	38 (73.1%), 14 (26.9%)	50 (96.2%), 2 (3.8%)
8.เทคโนโลยี (19 บริษัท)	18 (94.7%), 1 (5.3%)	18 (94.7%), 1 (5.3%)
รวมจำนวน (N=227)	185 (81.5%), 42 (18.5%)	215 (94.7%), 12 (5.3%)

N1 = จำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง N2 = จำนวนบริษัทที่ไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยง

จากตารางที่ 4-10 แสดงรายละเอียดความเสี่ยงทางการเงิน (Financial risk) แต่ ละประเภทว่ามีบริษัทเปิดเผยอย่างน้อยเพียงใด โดยได้แสดงข้อมูลระหว่างปี 2543-2546 และ ค่าเฉลี่ย 4 ปี ซึ่งพบว่า บริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยนมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ประมาณ 100 แห่ง คิดเป็น 44.1% รองลงมาคือ ความเสี่ยงด้านการเงิน 42 แห่ง โดยเฉลี่ยคิดเป็น 18.4% ในขณะที่ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญามีจำนวนน้อยที่สุด ประมาณ 3 แห่ง อย่างไรก็ตาม แนวโน้มในการเปิดเผยความเสี่ยงส่วนใหญ่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ยกเว้น ความเสี่ยงด้านการเงินและการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีจำนวนการเปิดเผยความเสี่ยงน้อยลงจากปี 2543

ตารางที่ 4-10: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงิน ในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง

ความเสี่ยงทางการเงิน (N=227)	ปี				จำนวนบริษัท เฉลี่ย 4 ปี
	2546	2545	2544	2543	
1. ความเสี่ยงด้านการเงิน	36	37	43	51	42 (18.4%)
2. ความเสี่ยงด้านตลาด	13	10	9	8	10 (4.4%)
3. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	44	40	40	30	39 (17.0%)
4. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	107	100	97	96	100 (44.1%)
5. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	23	18	14	15	18 (7.7%)
6. ความเสี่ยงด้านหลักทรัพย์	10	9	9	9	9 (4.1%)
7. ความเสี่ยงด้านราคาสินค้า	9	9	6	8	8 (3.5%)
8. ความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน	9	11	11	15	12 (5.1%)
9. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	40	36	32	21	32 (14.2%)
10. ความเสี่ยงด้านการให้กู้ยืมเงิน	17	17	19	14	17 (7.4%)
11. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	4	4	4	1	3 (1.4%)
12. ความเสี่ยงด้านการปรับโครงสร้างหนี้	3	6	10	8	7 (3.0%)

สำหรับความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน (Non-Financial risk) เป็นความเสี่ยงเกี่ยวกับการดำเนินงานทั่วไป การประกอบธุรกิจ เหตุการณ์ความไม่แน่นอนต่าง ๆ ภาวะเศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น ซึ่งจากข้อมูลตารางที่ 4-11 โดยเฉลี่ยแล้วพบว่า บริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านสภาวะตลาดและการแข่งขันมากที่สุดจำนวน 64 แห่ง (28.0%) รองลงมาคือ ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบและการประกอบธุรกิจ จำนวน 63 แห่ง (27.8%) และ 62 แห่ง (27.1%) ตามลำดับ ในขณะที่ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบ และความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผลเป็นความเสี่ยงที่บริษัทมีการเปิดเผยน้อยที่สุดเพียง 14 แห่ง (6.1%) และ 19 แห่ง (8.3%) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยความเสี่ยงมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2543 ยกเว้นความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผลมีการเปิดเผยลดน้อยลง

ตารางที่ 4-11: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน ในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง

ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน (N=227)	ปี				จำนวนบริษัท เฉลี่ย 4 ปี
	2546	2545	2544	2543	
1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	47	44	33	32	39 (17.2%)
2. ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ	61	60	60	65	62 (27.1%)
3. ความเสี่ยงด้านสภาวะตลาดและการแข่งขัน	73	65	64	52	64 (28.0%)
4. ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ และการเมือง	34	31	38	44	37 (16.2%)
5. ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบภายนอก	19	20	10	6	14 (6.1%)
6. ความเสี่ยงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ	23	18	21	17	20 (8.7%)
7. ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล	36	27	35	27	31 (13.8%)
8. ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ	57	52	48	52	52 (23.0%)
9. ความเสี่ยงด้านการพึ่งพาลูกค้า/ผู้จำหน่าย/บริษัทอื่น	44	41	40	28	38 (16.9%)
10. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	21	23	20	16	20 (8.8%)
11. ความเสี่ยงด้านการผลิต	27	27	22	26	26 (11.2%)
12. ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ	65	65	65	57	63 (27.8%)
13. ความเสี่ยงด้านบุคลากร	27	24	25	18	24 (10.4%)
14. ความเสี่ยงด้านการลงทุน	42	28	30	24	31 (13.7%)
15. ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล	19	13	21	22	19 (8.3%)

นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงอื่น ๆ ที่แต่ละบริษัทมีการเปิดเผย แต่ข้อมูลมีการกระจายมาก ไม่เกาะกลุ่มในจำนวนที่สูงนัก เช่น ความเสี่ยงการค้ำประกัน ความเพียงพอของเงินทุน ซึ่งจัดเป็นความเสี่ยงทางการเงิน สำหรับความเสี่ยงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความเสี่ยงทางการเงินก็มีการเปิดเผยเช่นเดียวกัน เช่น ความเสี่ยงด้านสัญญากับรัฐบาล การเช่าที่ดิน การใช้งบการเงิน การควบคุมภายใน เป็นต้น

ในแต่ละบริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงหลายประเภทด้วยกัน เมื่อนำจำนวนรายการความเสี่ยงแต่ละปีมารวมกัน และหาค่าเฉลี่ยด้วยการหารจำนวน 4 ปี ดังตารางที่ 4-12 พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วบริษัทส่วนใหญ่กว่าสองในสาม (65.7%) มีการเปิดเผยความเสี่ยง 3-5 รายการ ในจำนวนนี้มี 25.6% ที่เปิดเผยความเสี่ยงประมาณ 4 รายการ สำหรับบริษัทที่มีการเปิดเผยเพียง 1-2 รายการ คิดเป็น 13.7% ซึ่งถือว่ามี การเปิดเผยความเสี่ยงน้อยมาก และบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากกว่า 5 รายการ มีจำนวน 20.7%

ตารางที่ 4-12: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงเฉลี่ยที่เปิดเผยในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง

จำนวนรายการความเสี่ยง (เฉลี่ย 4 ปี)	จำนวนบริษัท	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์สะสม
1 รายการ	10	4.4	4.4
2 รายการ	21	9.3	13.7
3 รายการ	49	21.6	35.3
4 รายการ	58	25.6	60.9
5 รายการ	42	18.5	79.4
6 รายการ	19	8.4	87.8
7 รายการ	12	5.3	93.1
8 รายการ	9	4.0	97.1
9 รายการ	2	0.9	98.0
10 รายการ	2	0.9	98.9
>10 รายการ	3	1.3	100
รวม	227	100	-

ปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงในแหล่งปัจจัยเสี่ยงนั้น ซึ่งได้จากการนับจำนวนค่าของการเปิดเผยความเสี่ยง ในแต่ละปีแล้วจึงนำมาหารจำนวน 4 ปี เพื่อหาค่าเฉลี่ยของปริมาณการเปิดเผย จากนั้นจะนำจำนวนค่าดังกล่าวมาจัดช่วงปริมาณค่า ดังตารางที่ 4-13 ซึ่งพบว่าบริษัทกว่าสองในสาม (72.2%) มีปริมาณค่าความเสี่ยงทั้งหมดโดยเฉลี่ยไม่เกิน 1,000 ค่า จึงถือว่าปริมาณไม่สูงนัก แต่เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอุตสาหกรรม พบว่า กลุ่มธุรกิจการเงิน จะมีปริมาณค่าโดยเฉลี่ยมากกว่า 1,000 ค่า คิดเป็น 5.7% ในขณะที่กลุ่มอื่น ๆ จะมีปริมาณต่ำกว่า 1,000 ค่า

ตารางที่ 4-13: แสดงปริมาณค่าการเปิดเผยโดยเฉลี่ยที่เปิดเผยในหัวข้อปัจจัยเสี่ยง

ปริมาณค่า (เฉลี่ย 4 ปี)	จำนวนบริษัท	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์สะสม
1-100 ค่า	2	0.9	0.9
101-500 ค่า	72	31.7	32.6
501-1,000 ค่า	90	39.6	72.2
1,001-2,000 ค่า	47	20.7	92.9
2,001-3,000 ค่า	12	5.3	98.2
> 3,000 ค่า	4	1.8	100
รวม	227	100	-

ดังนั้น แม้ว่าปัจจัยเสี่ยงจะเป็นแหล่งข้อมูลหลักในการเปิดเผยความเสี่ยงก็ตาม แต่บริษัทส่วนใหญ่มีการเปิดเผยในปริมาณที่ไม่สูงนัก รวมทั้งจำนวนรายการความเสี่ยงที่เปิดเผยก็ถือว่ามีความน้อยโดยอยู่ระหว่าง 1-4 รายการ มีบริษัทเพียงไม่กี่แห่งที่เปิดเผยความเสี่ยงจำนวนหลายรายการ อีกทั้งยังพบว่าความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยนั้นมีความแตกต่างกันมาก เพราะแต่ละบริษัทจะมีลักษณะดำเนินงานที่ต่างกัน และมีการสื่อสารความเสี่ยงไม่เหมือนกัน ทำให้ประเภทความเสี่ยงที่เปิดเผยมีความแตกต่างกันไปด้วย

หมายเหตุประกอบงบการเงิน เป็นแหล่งข้อมูลรองที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากใกล้เคียงกับแหล่งปัจจัยเสี่ยง ซึ่งได้แสดงผลดังตารางที่ 4-14 ถึง 4-16 แต่ว่าเป็นการเปิดเผยเฉพาะความเสี่ยงทางการเงินเท่านั้น เนื่องจากเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 48 ซึ่งกำหนดให้มีการเปิดเผยเครื่องมือทางการเงินในรายงานทางการเงิน โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ มกราคม 2543 เป็นต้นมา

จากตารางที่ 4-14 พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วความเสี่ยงทางการเงินที่บริษัทมีการเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ส่วนใหญ่มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย (81.4%) รองลงมาคือ ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (71.9%) และความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน (59.7%) ซึ่งจากข้อมูลปี 2543 เป็นต้นมา มีจำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย เมื่อปี 2543 มีจำนวน 138 แห่ง เพิ่มขึ้นเป็น 207 แห่ง ในปี 2546

ตารางที่ 4-14: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2543-2546 ในหัวข้อหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ความเสี่ยงทางการเงิน (N=227)	ปี				จำนวนบริษัท เฉลี่ย 4 ปี
	2546	2545	2544	2543	
1. ความเสี่ยงด้านตลาด	10	8	7	7	8 (3.5%)
2. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	207	200	194	138	185 (81.4%)
3. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	152	151	142	97	136 (59.7%)
4. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	30	32	31	23	29 (12.8%)
5. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	181	177	174	121	163 (71.9%)
6. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	37	39	36	34	37 (16.1%)
7. ความเสี่ยงด้านการเงินอื่น ๆ	3	3	3	2	3 (1.2%)

หลังจากที่ทราบว่าบริษัทส่วนใหญ่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินแล้ว จากตารางที่ 4-15 จะแสดงจำนวนรายการที่เปิดเผยความเสี่ยงในหมายเหตุประกอบงบการเงิน เฉพาะปี 2546 ซึ่งพบว่า บริษัทกว่าครึ่งมีการเปิดเผยความเสี่ยงจำนวน 3 รายการ คิดเป็น 53.7% โดยจะอยู่ในกลุ่มบริการ 28 แห่ง และกลุ่มเกษตรฯ 23 แห่ง นอกจากนี้ยังมีบริษัทจำนวน 8 แห่ง ที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงเพียง 1 รายการเท่านั้น และมีบริษัท 2 แห่งที่มีจำนวนการเปิดเผยความเสี่ยงสูงที่สุด 5 รายการ ซึ่งเป็นบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน

ตารางที่ 4-15: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อหมายเหตุประกอบงบการเงิน

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวนบริษัท ที่ไม่เปิดเผย	ความเสี่ยงทางการเงิน					รวม
		1 รายการ	2 รายการ	3 รายการ	4 รายการ	5 รายการ	
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (35 บริษัท)	-	1	3	23	8	-	35 (100%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (22 บริษัท)	-	-	5	16	1	-	22 (100%)
3.ธุรกิจการเงิน (34 บริษัท)	-	1	22	4	5	2	34 (100%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (30 บริษัท)	-	2	9	17	2	-	30 (100%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (29 บริษัท)	1 (3.4%)	2	4	20	2	-	28 (96.6%)
6.ทรัพยากร (6 บริษัท)	1 (16.7%)	-	3	1	1	-	5 (83.3%)
7.บริการ (52 บริษัท)	-	1	18	28	5	-	52 (100%)
8.เทคโนโลยี (19 บริษัท)	-	1	4	13	1	-	19 (100%)
รวม (N=227)	2 (0.9%)	8 (3.5%)	68 (30.0%)	122 (53.7%)	25 (11.0%)	2 (0.9%)	225 (99.1%)

สำหรับปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงที่ได้จากการนับจำนวนคำ ดังตารางที่ 4-16 พบว่า กว่า 80% มีปริมาณคำเฉลี่ยประมาณ 1-500 คำ และมีบริษัทจำนวน 33 แห่ง ที่มีการเปิดเผยมากกว่า 500 คำ

ตารางที่ 4-16: แสดงปริมาณคำเฉลี่ยทั้งหมดที่เปิดเผยในหัวข้อหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ปริมาณคำ (เฉลี่ย 4 ปี)	จำนวนบริษัท	เปอร์เซ็นต์	เปอร์เซ็นต์สะสม
1-100 คำ	9	4.0	4.0
101-500 คำ	184	81.1	85.4
501-1,000 คำ	22	9.7	95.1
1,001-2,000 คำ	10	4.4	99.5
>2,000 คำ	1	0.4	100
รวม	226	100	-

ดังนั้น จึงเห็นว่าหมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นแหล่งข้อมูลรองที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน และความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ สำหรับปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่น้อยกว่าการเปิดเผยในปัจจุบัน

คำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ (MD&A) เป็นแหล่งข้อมูลที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินมากกว่าความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน มีบริษัทประมาณ 20% ที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงิน ในขณะที่ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินมีบริษัทที่เปิดเผยเพียง 5% ซึ่งผลแสดงดังตารางที่ 4-17 ถึง 4-18

ตารางที่ 4-17: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อ MD&A

กลุ่มอุตสาหกรรม	ความเสี่ยงทางการเงิน	ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน
	N1(%), N2(%)	N1(%), N2(%)
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (35 บริษัท)	11 (31.4%), 24 (68.6%)	9 (25.7%), 26 (74.3%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (22 บริษัท)	5 (22.7%), 17 (77.3%)	1 (4.5%), 21 (95.5%)
3.ธุรกิจการเงิน (34 บริษัท)	4 (11.8%), 30 (88.2%)	0 (0%), 34 (100%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (30 บริษัท)	5 (16.7%), 25 (83.3%)	0 (0%), 30 (100%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (29 บริษัท)	5 (17.2%), 24 (82.8%)	3 (10.3%), 26 (89.7%)
6.ทรัพยากร (6 บริษัท)	1 (16.7%), 5 (83.3%)	1 (16.7%), 5 (83.3%)
7.บริการ (52 บริษัท)	7 (13.5%), 45 (86.5%)	1 (1.9%), 51 (98.1%)
8.เทคโนโลยี (19 บริษัท)	5 (26.3%), 14 (73.7%)	1 (5.3%), 18 (94.7%)
รวมจำนวน (N=227)	43 (18.9%), 184 (81.1%)	16 (7.0%), 211 (93.0%)

N1 = จำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง N2 = จำนวนบริษัทที่ไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยง

จากตารางที่ 4-17 พบว่า ข้อมูล MD&A ปี 2546 บริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินมากกว่าความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน มีจำนวน 43 แห่ง (18.9%) และ 16 แห่ง (7.0%) ตามลำดับ เมื่อเทียบกับจำนวนบริษัทรวมในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม พบว่า กลุ่มเกษตรฯ มีสัดส่วนการเปิดเผยความเสี่ยงมากที่สุด คิดเป็น 31.4% ในขณะที่กลุ่มธุรกิจการเงินมีสัดส่วนน้อยที่สุด เพียง 11.8%

สำหรับข้อมูลความเสี่ยงทางการเงินที่มีการเปิดเผยนั้น ส่วนใหญ่เป็นความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยน (30 แห่ง) การให้สินเชื่อและการให้กู้ยืม (8 แห่ง) และ

ภาระหนี้สิน (6 แห่ง) ส่วนความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินที่มีการเปิดเผย ส่วนใหญ่เป็นความเสี่ยงด้านการดำเนินงานและประกอบธุรกิจ (2 แห่ง) การจัดหาวัตถุดิบ (6 แห่ง) ภาวะการแข่งขัน เศรษฐกิจการเมือง (2 แห่ง) การลงทุน (4 แห่ง) เหตุการณ์ความไม่สงบต่างๆ (1 แห่ง) เป็นต้น

ตารางที่ 4-18: แสดงปริมาณค่าเฉลี่ยทั้งหมดที่เปิดเผยความเสี่ยงในหัวข้อ MD&A

ปริมาณค่า (เฉลี่ย 4 ปี)	ความเสี่ยง ทางการเงิน	ความเสี่ยง ที่ไม่ใช่ทางการเงิน	รวมความเสี่ยง ทั้งหมด
1-50 ค่า	42 (18.5%)	19 (8.4%)	40 (17.6%)
51-100 ค่า	27 (11.9%)	10 (4.4%)	32 (14.1%)
101-500 ค่า	18 (7.9%)	-	26 (11.5%)
ไม่มีการเปิดเผย	140 (61.7%)	198 (87.2%)	129 (56.8%)
รวมจำนวน 227 บริษัท			

จากตารางที่ 4-18 พบว่า ปริมาณค่าความเสี่ยงทั้งหมดโดยเฉลี่ยที่เปิดเผยใน MD&A ส่วนใหญ่มีปริมาณค่าไม่เกิน 100 ค่า (72 แห่ง) และเมื่อพิจารณาความเสี่ยงแต่ละประเภท พบว่าความเสี่ยงทางการเงินมีจำนวนบริษัทที่เปิดเผยในปริมาณค่าที่สูงมากกว่าความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วใน MD&A ถือว่ามีจำนวนบริษัทที่เปิดเผยความเสี่ยงน้อยมาก และปริมาณการเปิดเผยก็อยู่ในระดับต่ำมาก เช่นเดียวกัน

การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์ สำหรับการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยง ในปี 2546 บริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน 25% และความเสี่ยงทางการเงิน 10% จากตารางที่ 4-19 พบว่า มีบริษัท 26 แห่งที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงิน คิดเป็น 11.5% ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มธุรกิจเงินมากที่สุด มีจำนวน 11 แห่ง สำหรับความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน มีการเปิดเผยจำนวน 64 แห่ง คิดเป็น 28.2% ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเกษตรฯ จำนวน 17 แห่ง

ตารางที่ 4-19: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อการประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์

ประเภทธุรกิจ	ความเสี่ยงทางการเงิน	ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน
	N1(%), N2(%)	N1(%), N2(%)
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (35 บริษัท)	4 (11.4%), 31 (88.6%)	17 (48.6%), 18 (51.4%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (22 บริษัท)	0 (0%), 22 (100%)	8 (36.4%), 14 (63.6%)
3.ธุรกิจการเงิน (34 บริษัท)	11 (32.4%), 23 (67.6%)	8 (23.5%), 26 (76.5%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (30 บริษัท)	3 (10.0%), 27 (90.0%)	9 (30.0%), 21 (70.0%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (29 บริษัท)	3 (10.3%), 26 (89.7%)	9 (31.0%), 20 (69.0%)
6.ทรัพยากร (6 บริษัท)	0 (0%), 6 (100%)	1 (16.7%), 5 (83.3%)
7.บริการ (52 บริษัท)	1 (1.9%), 51 (98.1%)	8 (15.4%), 44 (84.6%)
8.เทคโนโลยี (19 บริษัท)	4 (21.1%), 15 (78.9%)	4 (21.1%), 15 (78.9%)
รวม (N=227)	26 (11.5%), 201 (88.5%)	64 (28.2%), 163 (71.8%)

N1 = จำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง N2 = จำนวนบริษัทที่ไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยง

ความเสี่ยงทางการเงินที่เปิดเผย ส่วนใหญ่เป็นความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน (9 แห่ง) ราคาสินค้า (7 แห่ง) การให้กู้ยืมและการให้สินเชื่อ (10 แห่ง) สำหรับความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินที่เปิดเผย ส่วนใหญ่เปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานและประกอบธุรกิจ (12 แห่ง) การจัดหาวัตถุดิบ (14 แห่ง) การพึ่งพาลูกค้า/ผู้จัดจำหน่าย/บริษัทอื่น ๆ (14 แห่ง) ภาวะการแข่งขัน เศรษฐกิจการเมือง (5 แห่ง) เหตุการณ์ความไม่สงบต่าง ๆ (4 แห่ง) การลงทุน (7 แห่ง) เป็นต้น

ตารางที่ 4-20: แสดงปริมาณค่าเฉลี่ยที่เปิดเผยความเสี่ยงในหัวข้อการประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์

ปริมาณค่า (เฉลี่ย 4 ปี)	ความเสี่ยง ทางการเงิน	ความเสี่ยง ที่ไม่ใช่ทางการเงิน	รวมความเสี่ยง ทั้งหมด
1-50 คำ	13 (5.7%)	28 (12.3%)	23 (10.1%)
51-100 คำ	6 (2.6%)	30 (13.2%)	32 (14.1%)
101-500 คำ	14 (6.2%)	29 (12.8%)	43 (18.9%)
501-1,000 คำ	3 (1.3%)	-	3 (1.3%)
>1,000 คำ	1 (0.4%)	-	2 (0.9%)
ไม่มีการเปิดเผย	190 (83.7%)	140 (61.7%)	124 (54.6%)
รวมจำนวน 227 บริษัท			

จากตารางที่ 4-20 พบว่า บริษัทกว่า 40% มีปริมาณค่าที่เปิดเผยความเสี่ยงทั้งหมดโดยเฉลี่ยไม่เกิน 500 คำ เมื่อพิจารณาตามประเภทความเสี่ยงจะพบว่า ความเสี่ยงทางการเงินจะมีบริษัทที่มีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่สูงกว่า 500 คำ แต่ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงินจะไม่มีบริษัทใดเปิดเผยมากกว่า 500 คำ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะการดำเนินงานของบริษัท เป็นแหล่งที่มีการเปิดความเสี่ยงน้อยกว่า ข้อมูลจากแหล่งอื่น และเมื่อพิจารณาข้อมูลเฉพาะปี 2546 ดังตารางที่ 4-21 เห็นได้ว่าความเสี่ยงทางการเงินมีการเปิดเผยเพียง 3 แห่งเท่านั้น โดยเป็นการเปิดเผยความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยนและบริษัทกว่า 99% จะไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงินเลย เช่นเดียวกับความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน มีบริษัทที่เปิดเผยเพียง 9 แห่ง โดยเป็นการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานและการประกอบธุรกิจ การพึ่งพาลูกค้า และการผลิต

ตารางที่ 4-21: แสดงการเปิดเผยความเสี่ยง ปี 2546 ในหัวข้อลักษณะการดำเนินงานของบริษัท

กลุ่มอุตสาหกรรม (N=227)	ความเสี่ยงทางการเงิน N1(%), N2(%)	ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน N1(%), N2(%)
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (35 บริษัท)	0 (0%), 35 (100%)	4 (11.4%), 31 (88.6%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (22 บริษัท)	1 (0.5%), 21 (95.5%)	0 (0%), 22 (100%)
3.ธุรกิจการเงิน (34 บริษัท)	0 (0%), 34 (100%)	0 (0%), 34 (100%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (30 บริษัท)	0 (0%), 30 (100%)	2 (6.7%), 28 (93.3%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (29 บริษัท)	0 (0%), 29 (100%)	1 (3.4%), 28 (96.6%)
6.ทรัพยากร (6 บริษัท)	0 (0%), 6 (100%)	0 (0%), 6 (100%)
7.บริการ (52 บริษัท)	1 (1.9%), 51 (98.1%)	1 (1.9%), 51 (98.1%)
8.เทคโนโลยี (19 บริษัท)	1 (5.3%), 18 (94.7%)	1 (5.3%), 18 (94.7%)
รวม	3 (1.3%), 224 (98.7%)	9 (4.0%), 218 (96.0%)

N1 = จำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง N2 = จำนวนบริษัทที่ไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยง

ตารางที่ 4-22: แสดงปริมาณค่าเฉลี่ยที่เปิดเผยความเสี่ยงในหัวข้อลักษณะการดำเนินงานของบริษัท

ปริมาณค่า (เฉลี่ย 4 ปี)	ความเสี่ยง ทางการเงิน	ความเสี่ยง ที่ไม่ใช่ทางการเงิน	รวมความเสี่ยง ทั้งหมด
1-50 ค่า	4 (1.8%)	8 (3.5%)	12 (5.3%)
51-100 ค่า	3 (1.3%)	3 (1.3%)	5 (2.2%)
101-500 ค่า	1 (0.4%)	3 (1.3%)	4 (1.8%)
>500 ค่า	-	1 (0.4%)	1 (0.4%)
ไม่มีการเปิดเผย	219 (96.5%)	212 (93.4%)	205 (90.3%)
รวมจำนวน 227 บริษัท			

ลักษณะการดำเนินงานของบริษัทที่มีจำนวนการเปิดเผยความเสี่ยงที่น้อยมาก เมื่อวิเคราะห์ปริมาณการเปิดเผยจากตารางที่ 4-22 จะพบว่า มีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงเพียง 1-50 คำ ซึ่งมีเพียง 1 แห่งที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากกว่า 500 คำ

ดังนั้น จากแหล่งข้อมูลที่น่ามาศึกษาทั้งหมด พบว่า ปัจจัยเสี่ยงและหมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นแหล่งที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากกว่าแหล่งอื่น แต่แหล่งปัจจัยเสี่ยงมีจำนวนรายการและปริมาณคำที่เปิดเผยมากกว่าในหมายเหตุประกอบงบการเงินที่มีการเปิดเผยเฉพาะความเสี่ยงทางการเงินเท่านั้น สำหรับข้อมูลอีก 3 แห่ง ถือว่ามีการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่น้อยมากโดยเฉพาะข้อมูลในแหล่งลักษณะการดำเนินงานของบริษัท

ผลการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง

การวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงนั้น ประกอบด้วยดัชนีทั้งหมด 4 ด้าน คือ ดัชนีปริมาณ (Relative quantity index หรือ RQT) ดัชนีความหนาแน่น (Density index หรือ DEN) ดัชนีเชิงลึก (Depth index หรือ DPT) และดัชนีการสังเกต (Outlook profile index หรือ OPR) สูตรการคำนวณได้อธิบายอยู่ในตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย (บทที่ 3) ซึ่งเป็นการคำนวณคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงที่วิเคราะห์มาจากปริมาณการเปิดเผยประกอบกับเนื้อหาที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง โดยลำดับแรกจะมีการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ถัดไปเป็นการวิเคราะห์ดัชนีที่เป็นการวัดคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงทั้ง 4 ด้าน และสุดท้ายจะนำเสนอผลการวิเคราะห์คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของการเปิดเผยความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยนั้น ส่วนใหญ่แต่ละบริษัทจะมีการอธิบายเหตุการณ์ความเสี่ยง หรืออาจจะอธิบายความหมายของความเสี่ยงด้วย ซึ่งนอกจากเหตุการณ์ความเสี่ยงหรือคำอธิบายที่เกี่ยวกับลักษณะความเสี่ยงต่าง ๆ แล้ว ยังมีการวิเคราะห์เนื้อหาที่เปิดเผยเพิ่มเติมว่าบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสและผลกระทบของความเสี่ยงหรือไม่ รวมทั้งข้อมูลนั้นได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการรองรับความเสี่ยงหรือไม่และอย่างไร ซึ่งได้มีการสรุปข้อมูลเนื้อหาการเปิดเผยความเสี่ยงของปี 2546 โดยนำข้อมูลมาจาก 2 แหล่ง คือ ปัจจัยเสี่ยงและหมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงมากที่สุด (รายละเอียดแสดงไว้ในภาคผนวก ค)

จากข้อมูลเนื้อหาการเปิดเผยความเสี่ยง (ภาคผนวก ค) พบว่า การเปิดเผยเกี่ยวกับโอกาสที่ความเสี่ยงอาจเกิดขึ้น (ตารางที่ ค-1) ส่วนใหญ่กว่า 50% ของบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยง ยังไม่มีการเปิดเผยโอกาสเลย แต่บริษัทที่มีการเปิดเผยโอกาสส่วนใหญ่จะแสดงข้อมูลว่ามีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงต่ำ หรือไม่มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง ซึ่งความเสี่ยงทางการเงินจะมีการเปิดเผยโอกาสมากกว่าความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน นอกจากนี้ ยังพบว่าบริษัทส่วนใหญ่จะระบุโอกาสที่ความเสี่ยงจะเกิดขึ้นยังไม่ชัดเจน เช่น เปิดเผยว่ามีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงขึ้นแต่ไม่อธิบายว่ามีโอกาสสูงหรือต่ำเพียงใด สำหรับความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยว่าโอกาสที่ความเสี่ยงจะเกิดขึ้นมีสูงมาก มีบริษัทเปิดเผยจำนวนน้อยมาก โดยเป็นการเปิดเผยโอกาสที่จะเกิดขึ้นของความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน ด้านนโยบายรัฐบาล และด้านการพึ่งพาบุคคลอื่น

ผลกระทบของความเสี่ยง พบว่า ส่วนใหญ่กว่า 50% ของบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงจะมีการเปิดเผยผลกระทบ (ตารางที่ ค-2) ซึ่งได้ระบุว่าจะมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานและฐานะการเงินกว่า 30% ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เปิดเผยว่ามีผลกระทบต่อรายได้ กระแสเงินสด และต้นทุน นอกจากนี้ บริษัทที่เปิดเผยความเสี่ยงจะเปิดเผยว่าบริษัทไม่ได้รับผลกระทบหรือความเสียหายจากความเสี่ยง สำหรับการเปิดเผยข้อมูลเชิงคุณภาพที่เกี่ยวกับผลกระทบ บริษัทจะมีการเปิดเผยโดยสื่อไปในทิศทางเพิ่มขึ้นหรือลดลง (ตารางที่ ค-3) และมีความเสี่ยงบางประเภทที่เปิดเผยว่ามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด ได้แก่ ความเสี่ยงด้านตลาด อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน การดำเนินงาน การแข่งขัน ภาวะเศรษฐกิจ วัตถุดิบและบุคลากร แต่มีเปอร์เซ็นต์การเปิดเผยน้อยมาก

ข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของความเสี่ยง (ตารางที่ ค-4) ผลพบว่า กว่า 80% บริษัทไม่มีการเปิดเผย ส่วนใหญ่จะมีการแสดงข้อมูลตัวเลขรวมอยู่ในเนื้อหาแต่ยังไม่ได้ระบุให้ชัดเจนว่าตัวเลขดังกล่าวจะได้รับผลกระทบจำนวนเท่าใด โดยความเสี่ยงทางการเงินจะเปิดเผยมากกว่าความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน สำหรับความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนจะเป็นความเสี่ยงที่มีการแสดงตัวเลขประกอบแยกเป็นตารางมากที่สุด ซึ่งจะแสดงข้อมูลรายการสินทรัพย์และหนี้สินที่มีความเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงดังกล่าว นอกจากนี้พบว่าความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อจะมีการเปิดเผยโดยมีการอ้างอิงถึงมูลค่าความเสียหายจากตัวเลขที่แสดงในงบการเงิน ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าบริษัทเพียง 3 แห่งเท่านั้น ที่เปิดเผยความเสี่ยง และสามารถประเมินได้ว่าถ้าเกิดความเสี่ยงในจำนวนนี้จะเกิดผลกระทบจำนวนเท่าใด โดยเป็นการเปิดเผยในความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน เทคโนโลยี และบริการ

มาตรการรองรับหรือแผนงานที่จัดเตรียมไว้สำหรับได้ตอบกับความเสียง (ตารางที่ ค-5) พบว่า กว่า 60% มีการเปิดเผย โดยส่วนใหญ่สื่อความหมายในการป้องกันความเสียงมากที่สุด รองลงมา คือ การลดความเสียง และพบว่าบริษัทจะมีการเปิดเผยแผนการทำงานของบริษัทที่ได้กระทำอยู่แล้ว แต่ไม่ระบุว่าแผนที่ทำนั้นเป็นการป้องกัน กระจาย หรือลดความเสียง แต่ก็มีบางบริษัทที่เปิดเผยชัดเจนว่าบริษัทไม่ได้มีการป้องกันความเสียงเลย ทั้งนี้ เนื่องจากผลกระทบของความเสียงอาจไม่มีนัยสำคัญต่อบริษัท นอกจากนี้ มีบริษัทอีกบางส่วนที่มีการเปิดเผยว่าบริษัทมีการบริหารความเสียง ประมาณ 5-9% ของจำนวนความเสียงที่เปิดเผย ซึ่งในจำนวนนี้ได้อธิบายวิธีการบริหารความเสียง แต่ไม่ได้แสดงรายละเอียดเป็นขั้นตอนมากนัก ส่วนใหญ่จะกล่าวโดยรวม

การวิเคราะห์เนื้อหาการเปิดเผยดังกล่าวจะนำมาคำนวณคะแนนการเปิดเผยโดยมีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีการเปิดเผย และค่าเท่ากับ 0 ถ้าไม่มีการเปิดเผย ซึ่งส่วนใหญ่ถ้ามีการเปิดเผย ข้อมูลในเรื่องที่ต้องการศึกษาข้างต้นจะให้คะแนนด้วยวิธีการเดียวกัน ยกเว้น การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน ถ้ามีการเปิดเผยจำนวนเชิงคุณภาพ (เพิ่ม ลด มาก น้อย เป็นต้น) จะให้คะแนนเท่ากับ 1 แต่ถ้าเปิดเผยด้วยการแสดงจำนวนเชิงปริมาณ (ตัวเลขจำนวนเงิน เปอร์เซนต์ เป็นต้น) จะให้คะแนนเท่ากับ 2 แต่ถ้าไม่มีการเปิดเผยเลยมีค่าเท่ากับ 0 ดังนั้น ระดับคะแนนจึงแตกต่างกัน เนื่องจากเห็นว่าข้อมูลจำนวนเชิงปริมาณนั้นช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ดีกว่าข้อมูลจำนวนเชิงคุณภาพ จึงให้คะแนนการเปิดเผยจำนวนเชิงปริมาณมากกว่าจำนวนเชิงคุณภาพ ซึ่งถ้าหากบริษัทใดเปิดเผยจำนวนทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณประกอบกันก็ได้คะแนนรวมเท่ากับ 3 คะแนน

ในการวิเคราะห์เนื้อหาจะรวบรวมคะแนนการเปิดเผยเกี่ยวกับผลกระทบ และการแสดงจำนวนในเชิงคุณภาพและ/หรือเชิงปริมาณเพื่อคำนวณค่าดัชนีเชิงลึก (Depth index หรือ DPT) สำหรับการเปิดเผยมาตรการรองรับจะนำมาคำนวณค่าดัชนีการสังเกต (Outlook profile index หรือ OPR) ซึ่งเป็นค่าดัชนี 2 ใน 4 ของการวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสียง

ดัชนีปริมาณ (Relative quantity index หรือ RQT) เป็นดัชนีที่นำจำนวนค่ามาเป็นตัวแทนของปริมาณที่มีการเปิดเผยความเสียง และคำนวณเปรียบเทียบกับค่าประมาณของปริมาณการเปิดเผย (\hat{D}_i) ที่ได้มาจากการแทนค่าในสมการ OLS Regression ที่วิเคราะห์ผลความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณค่า (Ratio scale) กับกลุ่มอุตสาหกรรม (Dummy Variable) และลอกการที่มธรรมชาติของสินทรัพย์รวม (Ratio scale) ซึ่งมีสมการในการคำนวณค่าดังนี้

$$\hat{D}_i = -2,653.983 - 181.519AGRO - 147.002CONSUMP + 2,334.807 \\ FINCIAL + 3.856 INDUS + 130.841 PROPCON + 649.828RESOURCE + 0SERVICE \\ + 1,218.501TECH + 191.214LNSIZE$$

AGRO หมายถึง กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (1, 0)

CONSUMP หมายถึง กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค (1, 0)

FINCIAL หมายถึง กลุ่มธุรกิจการเงิน (1, 0)

INDUS หมายถึง กลุ่มวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (1, 0)

PROPCON หมายถึง กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง (1, 0)

RESOURCE หมายถึง กลุ่มทรัพยากร (1, 0)

SERVICE หมายถึง กลุ่มบริการ (1, 0)

TECH หมายถึง กลุ่มเทคโนโลยี (1, 0)

LNSIZE หมายถึง ค่าลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม

เมื่อได้ค่าประมาณของปริมาณการเปิดเผยของแต่ละบริษัท (\hat{D}_i) จากนั้นจะนำมาลบกับปริมาณการเปิดเผยจริง (D_i) ของแต่ละบริษัท ($D_i - \hat{D}_i$) ซึ่งผลที่ได้จะเป็นค่าดัชนี RQT ถ้าหากบริษัทใดมีผลติดลบแสดงว่ามีปริมาณการเปิดเผยต่ำกว่าค่าประมาณ แต่ถ้าหากมีค่าเป็นบวกแสดงว่าบริษัทนั้นมีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่าค่าประมาณ ถ้าสูงกว่าเดิม ๆ ก็จะได้คะแนนมากตามไปด้วย แต่ถ้าต่ำกว่าค่าประมาณมากคะแนนก็จะติดลบมากเช่นกัน ซึ่งในตารางที่ 4-23 ได้แสดงค่าสถิติของปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่างค่าที่แท้จริง (D_i) กับค่าประมาณ (\hat{D}_i) พบว่า จากหน่วยวิเคราะห์ทั้งหมด 906 หน่วย ปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงที่แท้จริงมีค่าสูงสุดเท่ากับ 21,652 ค่า และค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 ค่า ในขณะที่ค่าประมาณมีค่าสูงสุดเท่ากับ 5,007.31 ค่า และค่าต่ำสุดเท่ากับ 945.63 ค่า อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วพบว่าทั้งปริมาณที่แท้จริงและค่าประมาณมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4-23: แสดงค่าสถิติของปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงค่าที่แท้จริงกับค่าประมาณ

กลุ่มอุตสาหกรรม	ปริมาณที่เปิดเผยจริง (D_i)		ค่าประมาณการเปิดเผย (\hat{D}_i)	
	Min (Max)	Mean, (Std.Deviation)	Min (Max)	Mean, (Std.Deviation)
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (N=140)	136 (3,968)	1,564.71 (7,43.34)	986.36 (1,924.45)	1,259.55 (185.19)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (N=88)	0 (3,365)	1,270.63 (707.20)	945.63 (1,733.27)	1,237.47 (188.92)
3.ธุรกิจการเงิน (N=134)	473 (21,652)	3,800.68 (3,282.53)	3,471.22 (5,007.3)	4,080.07 (448.49)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (N=120)	142 (8,196)	1,477.03 (1,053.75)	1,058.57 (1,998.85)	1477.03 (251.89)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (N=116)	212 (8,065)	1,718.74 (1,390.46)	1357.86 (2099.64)	1718.73 (206.23)
6.ทรัพยากร (N=24)	419 (5,543)	2,527.38 (1,675.23)	2,070.16 (2,824.25)	2,527.37 (271.53)
7.บริการ (N=208)	103 (5,485)	1,455.50 (951.59)	1,002.52 (2,069.07)	1,455.50 (244.38)
8.เทคโนโลยี (N=74)	462 (5,842)	2,862.68 (1,311.48)	2,500.64 (3,451.99)	2,915.31 (261.40)
รวม (N=906)	0 (21,652)	1,981.50 (1,808.74)	945.63 (5,007.31)	1,983.84 (1,030.99)

จากข้อมูลตารางที่ 4-24 พบว่า จากหน่วยวิเคราะห์ 906 หน่วย บริษัทส่วนใหญ่ 59.6% มีปริมาณการเปิดเผยจริงสูงกว่าค่าประมาณ ($D_i > \hat{D}_i$) เมื่อพิจารณาจากกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่า ในกลุ่มธุรกิจการเงินบริษัทส่วนใหญ่มีปริมาณการเปิดเผยมากกว่าค่าประมาณมากที่สุด (69.9%) รองลงมาคือ กลุ่มอสังหาริมทรัพย์ (67.2%) ในขณะที่กลุ่มเกษตรฯ มีบริษัทส่วนใหญ่มีปริมาณค่าที่เปิดเผยจริงต่ำกว่าค่าประมาณ (64.3%)

ตารางที่ 4-24: แสดงการเปรียบเทียบปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยง

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวนบริษัท (%)		รวม
	ต่ำกว่าค่าประมาณ	สูงกว่าค่าประมาณ	
	$(D_i < \hat{D}_i)$	$(D_i > \hat{D}_i)$	
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	90 (64.3%)	50 (35.7%)	140 (15.5%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	36 (40.9%)	52 (59.1%)	88 (9.7%)
3.ธุรกิจการเงิน	41 (30.1%)	95 (69.9%)	136 (15.0%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	45 (37.5%)	75 (62.5%)	120 (13.2%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	38 (32.8%)	78 (67.2%)	116 (12.8%)
6.ทรัพยากร	12 (50.0%)	12 (50.0%)	24 (2.6%)
7.บริการ	75 (36.1%)	133 (63.9%)	208 (23.0%)
8.เทคโนโลยี	29 (39.2%)	45 (60.8%)	74 (8.2%)
รวม	366 (40.4%)	540 (59.6%)	906 (100%)

ตารางที่ 4-25: แสดงค่าสถิติของดัชนีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยง

กลุ่มอุตสาหกรรม	ค่าดัชนีปริมาณ			
	Min.	Max.	Mean	Std. Deviation
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (N=140)	-1,065.26	2,295.63	305.15	671.48
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (N=88)	-1,284.70	1,883.79	33.16	619.03
3.ธุรกิจการเงิน (N=134)	-3,526.28	17,131.16	-357.75	3,041.43
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (N=120)	-1,291.61	6,247.96	-225.75	974.87
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (N=116)	-1,394.32	6,111.01	-375.78	1,313.72
6.ทรัพยากร (N=24)	-1,923.77	2,879.93	-251.87	1,507.58
7.บริการ (N=208)	-1,528.07	3,860.95	-206.88	877.89
8.เทคโนโลยี (N=74)	-2,338.90	2,390.01	-54.82	1,224.14
รวม (N=906)	-3,526.28	17,131.16	-4.47	1,487.49

จากตารางที่ 4-25 พบว่า บริษัทที่มีปริมาณค่าการเปิดเผยความเสี่ยงต่ำกว่าค่าประมาณมากที่สุดอยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงิน โดยต่ำกว่าค่าประมาณ จำนวน 3,526.28 ค่า ในขณะที่เดียวกันกลุ่มธุรกิจการเงินนี้ก็มีบริษัทที่เปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่าค่าประมาณมากที่สุดอีกด้วย

ซึ่งสูงกว่าค่าประมาณ จำนวน 17,131.16 คำ ทั้งนี้ จะพบว่าบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงินมีความแตกต่างกันในลักษณะการดำเนินงาน โดยบริษัทที่มีการเปิดเผยต่ำกว่าค่าประมาณมากที่สุดเป็นบริษัทที่ทำธุรกิจประกันภัยและประกันชีวิต ส่วนบริษัทที่มีการเปิดเผยสูงกว่าค่าประมาณมากที่สุดเป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเงินทุนและหลักทรัพย์

เมื่อได้ตัวเลขดัชนีปริมาณจะทำให้สามารถประเมินได้ว่า แต่ละบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงในปริมาณที่สูงหรือต่ำกว่าที่ควรจะเป็นหรือไม่ โดยเทียบกับค่าประมาณ ปริมาณการเปิดเผยในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมกับขนาดบริษัท ถ้าหากบริษัทใดเปิดเผยต่ำกว่าจะได้คะแนนเป็นลบ แต่ถ้าหากเปิดเผยมากกว่าจะได้คะแนนเป็นบวก จึงวิเคราะห์ได้ว่าบริษัทที่มีคะแนนเป็นบวกนั้นมีการเปิดเผยในปริมาณที่มากกว่าบริษัทที่มีคะแนนเป็นลบ และสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในเชิงปริมาณ ซึ่งคะแนนค่าบวกและค่าลบเหล่านี้จะถูกปรับค่าให้เป็นฐานเดียวกันกับดัชนีด้านอื่น ๆ ก่อนที่จะไปรวมคำนวณเพื่อวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงต่อไป

ดัชนีความหนาแน่น (Density index หรือ DEN) เป็นดัชนีที่นำปริมาณคำที่เปิดเผยความเสี่ยงทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อหาความหนาแน่นว่าในความเสี่ยง 1 รายการที่บริษัทเปิดเผยจะมีปริมาณค่าประมาณเท่าใด บริษัทที่มีความหนาแน่นมากก็จะได้คะแนนด้านนี้มาก ซึ่งได้แสดงค่าสถิติ ดังตารางที่ 4-26

ตารางที่ 4-26: แสดงค่าสถิติของดัชนีความหนาแน่นของปริมาณคำต่อรายการความเสี่ยง

กลุ่มอุตสาหกรรม	N	Min.	Max.	Mean	Median	Std.Deviation
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	139	68	496	192.95	180.74	70.905
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	87	84	655	184.08	169.82	77.267
3.ธุรกิจการเงิน	134	109	2,165	434.52	343.50	295.219
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	120	91	585	205.52	196.23	75.287
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	116	101	896	230.06	190.27	122.219
6.ทรัพยากร	24	118	511	276.12	279.19	126.082
7.บริการ	208	99	850	212.68	185.35	90.670
8.เทคโนโลยี	76	108	909	343.78	281.10	185.302
รวม	907	68	2,165	254.60	202.80	172.097

จากตารางที่ 4-26 พบว่า ข้อมูลปริมาณค่าต่อความเสี่ยง 1 รายการ ที่คำนวณจากปริมาณค่าที่เปิดเผยความเสี่ยงทั้งหมดหารด้วยจำนวนรายการความเสี่ยงทั้งหมด จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ พบว่า กลุ่มธุรกิจการเงินมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 434.50 ค่าต่อความเสี่ยง 1 รายการ รองลงมา คือ กลุ่มเทคโนโลยีเท่ากับ 343.78 ค่าต่อความเสี่ยง 1 รายการ ในขณะที่กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภคและกลุ่มเกษตรฯ เป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 184.08 และ 192.95 ค่าต่อความเสี่ยง 1 รายการ ตามลำดับ

ดังนั้น ดัชนีความหนาแน่นจะแสดงตัวเลขว่าจากปริมาณค่าที่บริษัทมีการเปิดเผยความเสี่ยงนั้น (D_i) เมื่อถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนรายการความเสี่ยง (k_i) ที่เปิดเผยทั้งหมด จะให้ผลลัพธ์ว่าในความเสี่ยงที่เปิดเผย 1 รายการมีปริมาณค่าที่เปิดเผยในเนื้อหาจำนวนเท่าใด เช่น ถ้าบริษัท ก และบริษัท ข มีปริมาณค่าที่เปิดเผยความเสี่ยงในจำนวนที่เท่ากัน แห่งละ 1,000 ค่า แต่บริษัท ก มีจำนวนความเสี่ยง 5 รายการ ซึ่งมากกว่า บริษัท ข ที่มีเพียง 2 รายการ แสดงว่าบริษัท ก จะมีดัชนีความหนาแน่น 200 ค่าต่อรายการ จึงน้อยกว่าบริษัท ข ที่มีดัชนีความหนาแน่น 500 ค่าต่อรายการ เป็นต้น ซึ่งจะแสดงตัวเลขให้เห็นความหนาแน่นของปริมาณค่าที่เปิดเผยความเสี่ยงต่อหน่วย (ความเสี่ยง 1 รายการ) ถ้าหากบริษัทมีความหนาแน่นมากก็จะมีคะแนนดัชนีมากกว่าบริษัทที่มีความหนาแน่นน้อยกว่า

นอกจากนี้ ดัชนีความหนาแน่น (DEN) ยังเป็นตัวเลขที่จะนำไปคำนวณหาจำนวนรายการเฉลี่ยของแต่ละอุตสาหกรรม หรือ rfl_i อีกด้วย เพื่อนำไปเป็นฐานในการคำนวณดัชนีเชิงลึก (DPT) และดัชนีการสังเกต (OPR) ต่อไป โดยมีขั้นตอนการคำนวณ ดังนี้

1. นำค่าดัชนีความหนาแน่น (DEN) ของแต่ละบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกันมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) ซึ่งจะได้ค่าเฉลี่ยดัชนีความหนาแน่น (den_j^m) กลุ่มอุตสาหกรรมละ 1 ค่า ดังตารางที่ 4-26 ซึ่งแสดงค่าเฉลี่ยของปริมาณค่าที่เปิดเผยต่อความเสี่ยง 1 รายการว่ามีจำนวนเท่าใดในแต่ละอุตสาหกรรม

2. นำค่า den_j^m ของแต่ละอุตสาหกรรม มาหารปริมาณค่าความเสี่ยงที่เปิดเผยจริง (D_i) ของบริษัท โดยบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันจะถูกหารด้วยค่า den_j^m เดียวกัน ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นจำนวนรายการความเสี่ยงที่ประมาณขึ้นจากค่า den_j^m และสามารถอธิบายได้ว่าในปริมาณค่าที่บริษัทเปิดเผยอยู่จริงนั้น เมื่อหารด้วย den_j^m ของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมควรมีจำนวนรายการความเสี่ยงประมาณกี่รายการ ซึ่งแต่ละบริษัทอาจมีค่ามากกว่าหรือน้อยกว่าจำนวนรายการที่เปิดเผยจริง

3. นำจำนวนรายการความเสี่ยงที่ประมาณขึ้นจากค่า den_j^m ที่ได้จากข้อ 2 ของแต่ละบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเดียวกันมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) อีกครั้ง ซึ่งจะได้ผลลัพธ์คือจำนวนรายการเฉลี่ยของแต่ละอุตสาหกรรม หรือ rfl_i โดยจะมีกลุ่มอุตสาหกรรมละ 1 ค่า เท่านั้น ซึ่งหลังจากคำนวณเรียบร้อยแล้วจะได้ค่าของ rfl_i สำหรับแต่ละอุตสาหกรรมดังตารางที่ 4-27

ตารางที่ 4-27: แสดงจำนวนรายการความเสี่ยงเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวนรายการเฉลี่ยของอุตสาหกรรม (rfl_i)			
	Min.	Max.	Mean	Std. Deviation
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (N=140)	1	21	8.14	3.84
2.สินค้าอุปโภคบริโภค (N=88)	0	18	6.91	3.87
3.ธุรกิจการเงิน (N=134)	1	50	8.76	7.58
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (N=120)	1	40	7.18	5.14
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (N=116)	1	35	7.46	6.01
6.ทรัพยากร (N=24)	2	20	9.25	6.16
7.บริการ (N=208)	0	26	6.85	4.51
8.เทคโนโลยี (N=76)	1	17	8.33	3.82

จากตารางที่ 4-27 พบว่า จำนวนรายการเฉลี่ยของแต่ละอุตสาหกรรม (rfl_i) โดยรวมอยู่ระหว่าง 6-9 รายการโดยประมาณ ซึ่งกลุ่มทรัพยากรมีจำนวนรายการเฉลี่ยสูงสุด 9.25 รายการ ในขณะที่ กลุ่มบริการมีจำนวนรายการเฉลี่ยต่ำสุด 6.85 รายการ และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลในตารางที่ 4-7 ซึ่งแสดงค่าเฉลี่ย (Mean) ของจำนวนรายการความเสี่ยงที่บริษัทเปิดเผยจริง จะพบว่า กลุ่มทรัพยากรและบริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.29 และ 6.74 รายการ ตามลำดับ จึงเห็นได้ว่าจำนวนรายการที่เปิดเผยจริงของกลุ่มทรัพยากร จะมีค่าต่ำกว่าจำนวนรายการเฉลี่ยของแต่ละอุตสาหกรรม หรือ rfl_i ($8.29 < 9.25$) เช่นเดียวกับกลุ่มบริการ ($6.74 < 6.95$) ดังนั้น rfl_i ในแต่ละกลุ่มจึงมีความแตกต่างจากจำนวนรายการที่เปิดเผยจริง เพื่อเป็นตัวแทนที่เหมาะสมของจำนวนรายการความเสี่ยงในแต่ละอุตสาหกรรม และนำมาเป็นฐานในการหารคะแนนรวมจากการวิเคราะห์เนื้อหาการเปิดเผยความเสี่ยงที่ใช้ในการคำนวณดัชนีเชิงลึก (DPT) และดัชนีเชิงสังเกต (OPR) ต่อไป ทั้งนี้ เพื่อลดความเบี่ยงเบนของข้อมูลระหว่างบริษัทที่มีจำนวนรายการความเสี่ยงมากน้อยแตกต่างกัน และเพื่อให้ตัวเลขสะท้อนคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างแท้จริง

ดัชนีเชิงลึก (Depth index หรือ DPT) เป็นดัชนีที่นำผลการวิเคราะห์เนื้อหาการเปิดเผยความเสี่ยงมาคำนวณค่าดัชนี โดยจะรวมคะแนนจากการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของความเสียหาย และการเปิดเผยจำนวนทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน แล้วจึงถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนรายการเฉลี่ยของแต่ละอุตสาหกรรม (rfl_i) ซึ่งได้แสดงค่าสถิติดังตารางที่ 4-28

ตารางที่ 4-28: แสดงคะแนนดัชนีเชิงลึกของการเปิดเผยความเสี่ยง

กลุ่มอุตสาหกรรม	ดัชนีเชิงลึก (a=คะแนน)					รวม
	a=0	0 < a ≤ 1	1 < a ≤ 2	2 < a ≤ 3	a > 3	
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	-	100	39	1	-	140 (15.4%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	2	50	31	5	-	88 (9.7%)
3.ธุรกิจการเงิน	-	65	64	7	-	136 (15.0%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	1	78	41	-	-	120 (13.2%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	5	62	35	9	5	116 (12.8%)
6.ทรัพยากร	-	18	6	-	-	24 (2.6%)
7.บริการ	3	105	84	12	4	208 (22.9%)
8.เทคโนโลยี	-	26	42	8	-	76 (8.4%)
รวม	11 (1.2%)	504 (55.5%)	342 (37.7%)	42 (4.6%)	9 (1.0%)	908 (100%)

ค่าต่ำสุด = 0 ค่าสูงสุด = 4.53 ค่าเฉลี่ย = 1.0037 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.5887

จากตารางที่ 4-28 พบว่า จากหน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดมีกว่า 50% (504 หน่วยวิเคราะห์) ที่มีคะแนนดัชนีเชิงลึกไม่เกิน 1 คะแนน ส่วนใหญ่เป็นบริษัทในกลุ่มบริการและกลุ่มเกษตรฯ และพบว่ามี 393 หน่วยวิเคราะห์ (43.3%) จะมีคะแนนมากกว่า 1 คะแนน ในขณะที่มีจำนวน 11 หน่วยวิเคราะห์ที่ไม่มีคะแนนเลย (0 คะแนน) ดังนั้น บริษัทที่ได้คะแนนมากแสดงว่าบริษัทนั้นมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของความเสียหายมากกว่าบริษัทที่ได้คะแนนน้อย แต่โดยรวมแล้วจะมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.0037 คะแนน

ดัชนีการสังเกต (Outlook profile index หรือ OPR) เป็นดัชนีที่มีการคำนวณคล้ายคลึงกับดัชนีเชิงลึก โดยการนำคะแนนรวมจากการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการรองรับและถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนรายการเฉลี่ยของแต่ละอุตสาหกรรม (rfl_i) ซึ่งบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมกลุ่มเดียวกันจะถ่วงน้ำหนักด้วยจำนวนเดียวกัน

ตารางที่ 4-29: แสดงคะแนนดัชนีการสังเกตของการเปิดเผยความเสี่ยง

กลุ่มอุตสาหกรรม	ดัชนีการสังเกต (a=คะแนน)			รวม
	a=0	0 < a ≤ 1	a > 1	
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	3	124	13	140 (15.4%)
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	3	67	18	88 (9.7%)
3.ธุรกิจการเงิน	4	116	16	136 (15.0%)
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	1	103	16	120 (13.2%)
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	6	102	8	116 (12.8%)
6.ทรัพยากร	0	22	2	24 (2.6%)
7.บริการ	17	168	23	208 (22.9%)
8.เทคโนโลยี	0	70	6	76 (8.4%)
รวม	34 (3.7%)	772 (85.0%)	102 (11.3%)	908 (100%)

ค่าต่ำสุด = 0 ค่าสูงสุด = 1.95 ค่าเฉลี่ย = 0.5913 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.3397

ตารางที่ 4-29 แสดงคะแนนดัชนีการสังเกต ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยง ซึ่งพบว่าจากหน่วยวิเคราะห์ทั้งหมด กว่า 85.0% มีคะแนนไม่เกิน 1 คะแนน และมีหน่วยวิเคราะห์ คิดเป็น 11.3% ที่มีคะแนนมากกว่า 1 คะแนน ในขณะที่ 3.7% ไม่มีคะแนนเลย ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบริการ ดังนั้น บริษัทที่มีคะแนนมากแสดงว่ามีการเปิดเผยมาตรการรองรับมากกว่าบริษัทที่มีคะแนนน้อยกว่า อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วมีดัชนีการสังเกตเฉลี่ยเท่ากับ 0.5913 คะแนน

ตามทีอธิบายและวิเคราะห์ผลเกี่ยวกับดัชนีการวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงทั้ง 4 ด้าน ซึ่งแต่ละดัชนีจะมีวิธีการคำนวณที่แตกต่างกันออกไป ผลลัพธ์ที่ได้จะสะท้อนให้เห็นผลในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าคะแนนที่บริษัทมีค่ามากแสดงว่ามีการเปิดเผยดีกว่าบริษัทที่มีค่าน้อยกว่า ในบริษัทหนึ่งอาจมีค่าดัชนีทั้ง 4 ด้านสูงต่ำแตกต่างกันไปตามข้อมูลที่เปิดเผย ซึ่งคะแนนค่าดัชนีที่ได้ทั้งหมดนี้ จะมีการปรับค่าให้เป็นฐานตัวเลขเดียวกันก่อนที่จะนำไป

คำนวณคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงในลำดับต่อไป ซึ่งก่อนจะปรับค่าคะแนนดัชนีปริมาณ (RQT) จะมีคะแนนทั้งบวกและลบ โดยตัวเลขเป็นผลต่างของปริมาณค่าที่มีค่าระหว่าง -3,526.28 ถึง 17,131.16 ค่า ส่วนดัชนีความหนาแน่น (DEN) ก่อนปรับค่าจะมีค่าระหว่าง 68 ถึง 2,165 ค่า ต่อความเสี่ยง 1 รายการ ซึ่งดัชนีทั้งสองนี้จะมีตัวเลขในจำนวนที่สูงมากเมื่อเทียบกับ ดัชนีเชิงลึก (DPT) และดัชนีการสังเกต (OPR) ที่มีตัวเลขอยู่ระหว่าง 0-4.53 และ 0-1.95 คะแนน ตามลำดับ ดังนั้น ถ้าหากนำดัชนีเหล่านี้ไปรวมคำนวณคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยไม่มีการปรับฐานตัวเลขก่อน จะทำให้เกิดความเบี่ยงเบนของตัวเลขอย่างมาก อีกทั้งจะมีหน่วยตัวเลขไม่เหมือนกัน จึงไม่สามารถนำดัชนีทั้ง 4 ด้านนี้มาศึกษาเปรียบเทียบกันได้เลย จึงได้มีการปรับค่าโดยวิธีการเทียบคะแนนของแต่ละบริษัทกับคะแนนสูงสุดและคะแนนต่ำสุดของแต่ละดัชนี ดังสูตรด้านล่างนี้

$$IDX_i^s = \frac{IDX_i - \min_i (IDX_i)}{\max_i - \min_i (IDX_i)}$$

โดยกำหนดให้

IDX_i^s = ดัชนี x_i หลังปรับค่าของบริษัท i

IDX_i = ดัชนี x_i ก่อนปรับค่าของบริษัท i

x_i = ดัชนีคุณภาพแต่ละค่า

\min_i = ผลคะแนนดัชนี x_i ที่มีค่าต่ำที่สุด

\max_i = ผลคะแนนดัชนี x_i ที่มีค่าสูงที่สุด

เมื่อปรับค่าดัชนีให้เป็นฐานตัวเลขเดียวกันแล้ว ผลคะแนนจะมีค่าเป็นผลบวกทั้งหมด ซึ่งบริษัทได้ที่เคยได้คะแนนก่อนปรับค่าสูง หลังจากมีการปรับค่าก็จะมีคะแนนสูงกว่าบริษัทที่มีคะแนนก่อนปรับค่าต่ำ แต่ว่าตัวเลขของดัชนีทั้ง 4 ด้าน จะไม่ห่างกันมากผลลัพธ์จะอยู่ระหว่าง 0-1 (ตารางที่ 4-30) กล่าวคือ บริษัทที่มีคะแนนเป็น 0 แสดงว่าบริษัทไม่มีการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่มีการเปิดเผยข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาเลย ส่วนบริษัทที่ได้คะแนนเต็ม 1 คะแนน แสดงว่าบริษัทมีค่าดัชนีนั้นก่อนปรับค่าสูงที่สุด สำหรับคะแนนของบริษัทที่มีมากกว่า 0 และไม่ถึง 1 คะแนน ($0 < a < 1$) ก็จะมีคะแนนลดหลั่นกันไปตามลำดับ จากนั้นจึงนำตัวเลขที่ได้เหล่านี้ไปรวมคำนวณคะแนนคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่จะกล่าวในลำดับต่อไป

คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง (Quality of Risk Disclosure หรือ QRD) ได้มาจากการนำดัชนีที่ปรับค่าแล้วทั้งหมดมารวมกันแล้วหารด้วย 4 เพื่อวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ดังสมการด้านล่างนี้ โดยคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม ได้แสดงค่าสถิติดัชนีทั้ง 4 ด้าน ที่ปรับค่าแล้ว ดังตารางที่ 4-30 พบว่า แต่ละดัชนีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.1709 0.1458 0.2217 และ 0.3032 คะแนน (RQT DEN DPT OPR ตามลำดับ) โดยมีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0 และค่าสูงสุดเท่ากับ 1 บริษัทที่ได้คะแนนเท่ากับ 0 แสดงว่าไม่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงในประเด็นที่ศึกษาเลย ส่วนบริษัทที่ได้คะแนนเท่ากับ 1 แสดงว่าเป็นบริษัทที่ได้คะแนนก่อนปรับค่าสูงที่สุด อย่างไรก็ตาม มีค่าเฉลี่ยของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมเท่ากับ 0.2104 โดยมีค่าสูงสุดเท่ากับ 0.7154 และค่าต่ำสุด เท่ากับ 0.0271

$$QUALITY_i = \frac{1}{4} (RQT_i^s + DEN_i^s + DPT_i^s + OPR_i^s)$$

ตารางที่ 4-30: แสดงค่าสถิติของดัชนีสำหรับประเมินคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง

ดัชนี	N	Mean	Std. Deviation	Min.	Median	Max.
ดัชนีปริมาณ (ROT _s)	908	0.1709	0.0724	0	0.1617	1
ดัชนีความหนาแน่น (DEN _s)	908	0.1458	0.1430	0	0.1015	1
ดัชนีเชิงลึก (DPT _s)	908	0.2217	0.1300	0	0.1935	1
ดัชนีการสังเกต (OPR _s)	908	0.3032	0.1742	0	0.2927	1
คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง	908	0.2104	0.0905	0.0271	0.1970	0.7154

จากตารางที่ 4-31 พบว่า กลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีค่าเฉลี่ยของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.2507 และ 0.2466 คะแนน ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มทรัพยากรและกลุ่มบริการมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เท่ากับ 0.1956 และ 0.1964 คะแนน ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า บริษัทที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงินเป็นแห่งที่มีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงสูงสุดเท่ากับ 0.7154 คะแนน และบริษัทในกลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นแห่งที่มีคุณภาพต่ำที่สุดเท่ากับ 0.0271 คะแนน

ตารางที่ 4-31: แสดงค่าสถิติของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงแบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม

กลุ่มอุตสาหกรรม	N	Mean	Std. Deviation	Min.	Median	Max.
1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	140	0.1985	0.0600	0.0652	0.1979	0.3416
2.สินค้าอุปโภคบริโภค	88	0.1977	0.0722	0.0271	0.1890	0.3621
3.ธุรกิจการเงิน	136	0.2507	0.1280	0.0313	0.2311	0.7154
4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	120	0.2013	0.0796	0.0677	0.1877	0.5295
5.อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	116	0.2014	0.0970	0.0499	0.1745	0.5196
6.ทรัพยากร	24	0.1956	0.0757	0.0881	0.1909	0.3440
7.บริการ	208	0.1964	0.0824	0.0477	0.1833	0.5510
8.เทคโนโลยี	76	0.2466	0.0788	0.0638	0.2537	0.4060

เมื่อพิจารณาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง โดยจัดแบ่งความเสี่ยงเป็น 3 ประเภท คือ คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด (QMR) คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (QCR) และคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (QOR) ซึ่งจากตารางที่ 4-32 จะพบว่า QMR จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 0.1957 คะแนน รองลงมาคือ QOR และ QCR มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.1615 และ 0.1073 คะแนน ตามลำดับ

ตารางที่ 4-32: แสดงค่าสถิติของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงประเภทต่าง ๆ

คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง	N	Mean	Std. Deviation	Min.	Median	Max.
ความเสี่ยงด้านตลาด (QMR)	908	0.1957	0.1033	0	0.1843	0.7682
ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (QCR)	908	0.1073	0.0836	0	0.0947	0.6148
ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (QOR)	908	0.1615	0.0887	0	0.1481	0.6719
ความเสี่ยงทั้งหมด (QRD)	908	0.2104	0.0905	0.0271	0.1970	0.7154

ดังนั้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงของแต่ละบริษัทจึงแตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาจากค่าสถิติของแต่ละกลุ่ม พบว่า กลุ่มธุรกิจการเงินจะเป็นกลุ่มที่มีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงดีกว่ากลุ่มอื่น แต่โดยรวมแล้วคะแนนคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงมีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำมากเพียง 0.2104 คะแนนเท่านั้น ถ้าพิจารณาตามค่าดัชนีแต่ละด้านที่ยังไม่ได้ปรับค่า พบว่า ดัชนีปริมาณ (RQT) และดัชนีความหนาแน่น (DEN) ที่เป็นการวัดคุณภาพจากการนำปริมาณเข้ามาทำการวิเคราะห์ ผลลัพธ์สะท้อนให้เห็นว่าหากบริษัทมีปริมาณการเปิดเผยมากกว่า หรือน้อยกว่าค่าประมาณของอุตสาหกรรม บริษัทก็จะได้คะแนนตามค่าผลต่างนั้น โดยส่วนใหญ่ พบว่ากว่า 50% ของหน่วยวิเคราะห์มีการเปิดเผยในปริมาณที่สูงกว่าค่าประมาณ สำหรับดัชนีความหนาแน่น (DEN) จะพบว่าปริมาณค่าโดยเฉลี่ยต่อความเสี่ยง 1 รายการ จะอยู่ที่ประมาณ 200 คำ ซึ่งกลุ่มธุรกิจการเงิน ทรัพยากร และเทคโนโลยี เป็นกลุ่มที่มีดัชนี DEN มากกว่ากลุ่มอื่น โดยอยู่ระหว่าง 200-300 คำ

สำหรับดัชนีเชิงลึก (DPT) และดัชนีการสังเกต (OPR) ที่ยังไม่มีค่าปรับค่านั้น ผลลัพธ์มีคะแนนของดัชนี DPT จะอยู่ในระดับที่สูงกว่าดัชนี OPR เนื่องจากสูตรการคำนวณ DPT มีประเด็นในการให้คะแนนของการเปิดเผยจากเนื้อหามากกว่าดัชนี OPR แต่ดัชนีทั้งสองส่วนใหญ่ พบว่าจะมีคะแนนที่ไม่สูงเกินกว่า 1 คะแนน แต่หลังจากที่ปรับค่าจะพบว่า ดัชนีการสังเกต (OPR) จะเป็นดัชนีที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าดัชนีอื่น แสดงว่าบริษัทส่วนใหญ่เน้นการเปิดเผยมาตรการรับรองมากกว่าการเปิดเผยผลกระทบ หรือปริมาณการเปิดเผย

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแต่ละบริษัทจะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมากน้อยเพียงใดก็ตาม ผลลัพธ์ดังกล่าวจะถูกนำมาทดสอบความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินที่นำมาจากตัวแปรด้านความสามารถในการทำกำไรและความสามารถในการกอบกู้ของบริษัท โดยมีทั้งหมด 7 ตัวแปร เพื่อศึกษาว่าผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงหรือไม่ อีกทั้งมีการเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมด้วย ซึ่งจะกล่าวในลำดับต่อไป

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

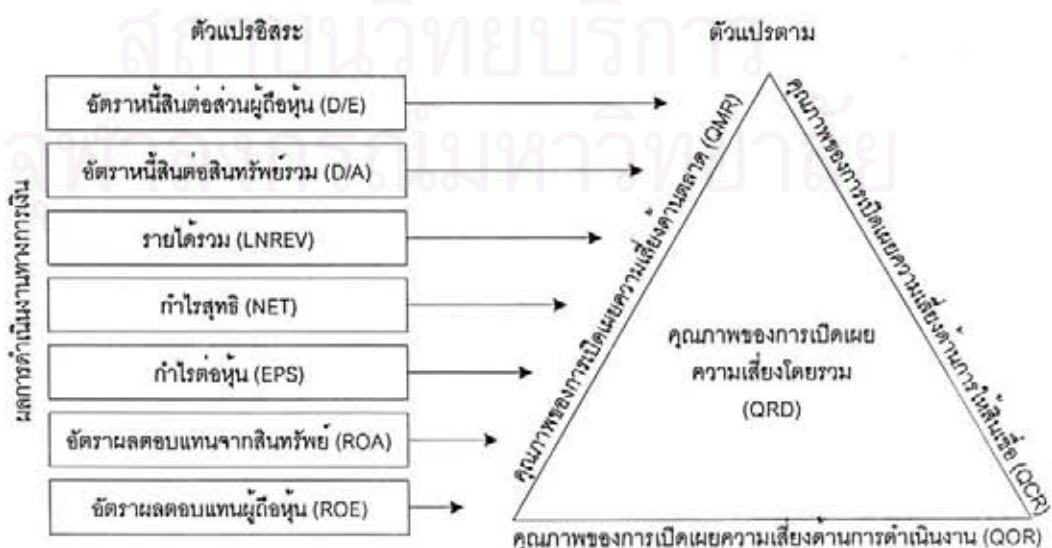
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงิน (X) กับตัวแปรตามที่เป็นคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง (Y) ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1 โดยลำดับแรกจะวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) เพื่อตรวจสอบทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร จากนั้นเป็นการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปร นอกจากนี้ จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดบริษัทกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ในการทดสอบความสัมพันธ์

สมมติฐานที่ 1 เป็นการทดสอบว่า “ผลการดำเนินงานทางการเงิน (อัตราหนี้สินต่อส่วนผู้ถือหุ้น อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม รายได้รวม กำไรสุทธิ กำไรต่อหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น) มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง” ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับตัวแปรได้แสดงดังรูปภาพที่ 4-1

H_0 : ผลการดำเนินงานทางการเงินไม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ
คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง

H_1 : ผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ
คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง

รูปภาพที่ 4-1: แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) และตัวแปรตาม (Y) ดังตารางที่ 4-33 ทั้งนี้ เพื่อให้ค่าความสัมพันธ์มีการเบี่ยงเบนน้อยที่สุด จึงได้แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Kendall's tau_b ซึ่งพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานทางการเงินกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง 0.1-0.2 และพบว่า QRD มีความสัมพันธ์กับรายได้มากที่สุด ($r=0.231$) และมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน

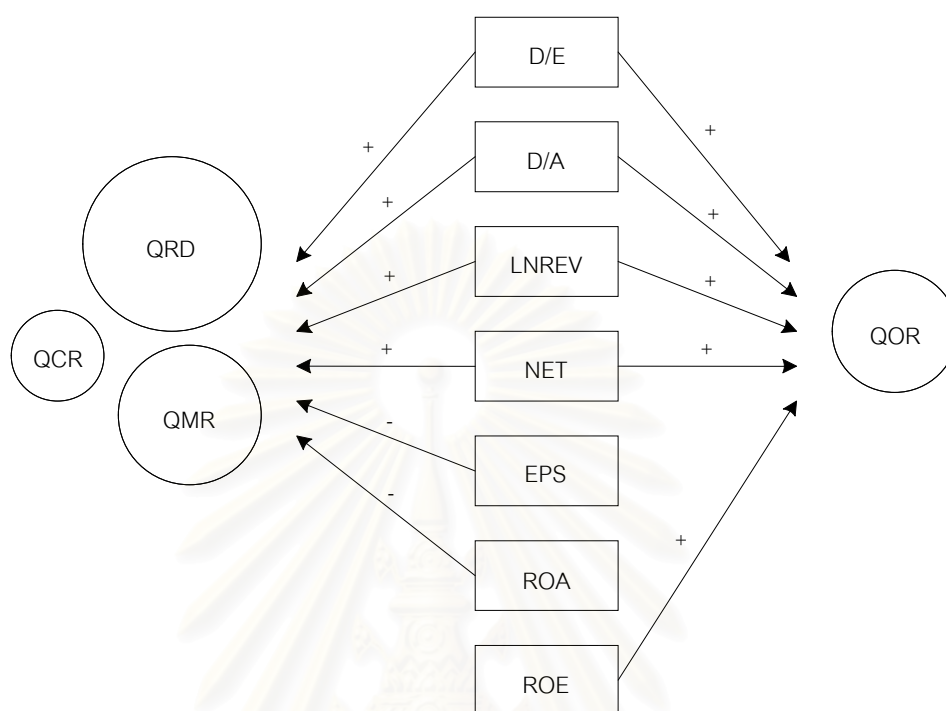
ตารางที่ 4-33: แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินและตัวแปรคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. D/E	1.000										
2. D/A	0.969**	1.000									
3. LNREV	0.214**	0.213**	1.000								
4. NET	-0.047**	-0.067**	0.394**	1.000							
5. EPS	-0.228**	-0.240**	0.099**	0.489**	1.000						
6. ROA	-0.279**	-0.287**	0.141**	0.464**	0.541**	1.000					
7. ROE	-0.077**	-0.079**	0.165**	0.579**	0.539**	0.648**	1.000				
8. QMR	0.123**	0.132**	0.211**	0.099**	-0.065**	-0.047**	0.013	1.000			
9. QCR	0.069**	0.082**	0.081**	0.068**	-0.017**	-0.058**	0.012	0.162**	1.000		
10. QOR	0.076**	0.077**	0.135**	0.106**	-0.014	0.033	0.060**	0.098**	-0.001	1.000	
11. QRD	0.190**	0.199**	0.231**	0.134**	-0.070**	-0.060**	0.024	0.517**	0.341**	0.421**	1.000

** $p \leq 0.01$, $p^* \leq 0.05$

จากตารางที่ 4-33 จะพบว่าตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินทั้งหมด 7 ตัวแปร (ข้อ 1-7) ต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างกันเอง แต่มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่ไม่สูงมากนัก โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ส่วนตัวแปรด้านคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง (ข้อ 8-11) จะพบว่ามีค่าความสัมพันธ์กันในระดับที่น้อยมาก ซึ่งล้วนเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกทั้งสิ้น ยกเว้น QOR ที่จะไม่มีความสัมพันธ์กับ QCR อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินกับตัวแปรด้านคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง จะพบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก และส่วนใหญ่มีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก ยกเว้นกำไรต่อหุ้น (EPS) และอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) จะมีความสัมพันธ์เชิงลบ ดังรูปภาพที่ 4-2

รูปภาพที่ 4-2: แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

จากรูปภาพที่ 4-2 จะพบว่าตัวแปรด้านคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงต่างมีความสัมพันธ์กับตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงิน ซึ่ง QRD QMR และ QCR จะมีความสัมพันธ์และทิศทางความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ผลการดำเนินงานทางการเงินทุกตัวแปรยกเว้น ROE จะมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงดังกล่าว โดย D/E D/A LNREV และ NET จะพบความสัมพันธ์เชิงบวก ในขณะที่ EPS และ ROA พบความสัมพันธ์เชิงลบ นอกจากนี้ ยังพบว่า ROE ได้มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงเพียงตัวแปรเดียวเท่านั้น คือ QOR โดยมีความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก ($r=0.060$) และมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวกเช่นเดียวกับ D/E D/A LNREV และ NET ที่มีความสัมพันธ์กับ QOR

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากตัวแปรตามพบว่า QOR มีรูปแบบความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินที่แตกต่างไปจาก QRD QMR และ QCR แต่เมื่อพิจารณาจากตัวแปรอิสระจะพบว่าตัวแปร EPS และ ROA มีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงลบ ซึ่งต่างจากตัวแปรอื่นที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวแปร ROE จะมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยเพียงอย่างเดียวคือ QOR แต่ไม่พบว่ามี ความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม

หลังจากได้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (X) และตัวแปรตาม (Y) แล้ว ในลำดับถัดไปจะมีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ เพื่อเป็นการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปร X และ Y โดยได้สร้างสมการความสัมพันธ์เพื่อนำมาเป็นตัวแบบในการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ มีทั้งหมด 4 แบบ และจะทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินการทางการเงินที่เป็นตัวแปรอิสระจำนวน 7 ตัวแปร กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม (Model 1) และคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยอีก 3 ประเภท (Model 2-4) ซึ่งในการทดสอบความสัมพันธ์ทั้ง 4 Model จะนำตัวแปรด้านขนาดบริษัท (สินทรัพย์รวม) มาเป็นตัวแปรควบคุมในการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุด้วย

$$\text{Model 1} \quad \text{QRD} = \beta_0 + \beta_1 [D/E] + \beta_2 [D/A] + \beta_3 [\text{LNREV}] + \beta_4 [\text{NET}] + \beta_5 [\text{EPS}] + \beta_6 [\text{ROA}] + \beta_7 [\text{ROE}] + \beta_8 [\text{LNSIZE}] + e$$

$$\text{Model 2} \quad \text{QMR} = \beta_0 + \beta_1 [D/E] + \beta_2 [D/A] + \beta_3 [\text{LNREV}] + \beta_4 [\text{NET}] + \beta_5 [\text{EPS}] + \beta_6 [\text{ROA}] + \beta_7 [\text{ROE}] + \beta_8 [\text{LNSIZE}] + e$$

$$\text{Model 3} \quad \text{QCR} = \beta_0 + \beta_1 [D/E] + \beta_2 [D/A] + \beta_3 [\text{LNREV}] + \beta_4 [\text{NET}] + \beta_5 [\text{EPS}] + \beta_6 [\text{ROA}] + \beta_7 [\text{ROE}] + \beta_8 [\text{LNSIZE}] + e$$

$$\text{Model 4} \quad \text{QOR} = \beta_0 + \beta_1 [D/E] + \beta_2 [D/A] + \beta_3 [\text{LNREV}] + \beta_4 [\text{NET}] + \beta_5 [\text{EPS}] + \beta_6 [\text{ROA}] + \beta_7 [\text{ROE}] + \beta_8 [\text{LNSIZE}] + e$$

สำหรับการวิเคราะห์ผลนั้นจะต้องมีการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Measures of Collinearity) โดยการใช้ค่า Tolerance และ VIF (Variance Inflation Factor) ในการตรวจสอบ ดังตารางที่ 4-34 ถ้าหากค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระนั้นมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าตัวแปรอิสระนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น และถ้าหากค่า VIF มีค่ามาก แสดงว่าตัวแปรอิสระนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น

ตารางที่ 4-34: แสดงการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	Tolerance	VIF
1. อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)	0.970	1.031
2. อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A)	0.677	1.477
3. รายได้รวม (LNREV)	0.564	1.773
4. กำไรสุทธิ (NET)	0.945	1.058
5. กำไรต่อหุ้น (EPS)	0.662	1.510
6. อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA)	0.602	1.662
7. อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)	0.979	1.021
8. สินทรัพย์รวม (LNSIZE)	0.692	1.444

ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระตามตารางที่ 4-34 นั้นสามารถนำมาอธิบายกับ Model ทั้งหมดได้ (Model 1-4) เพราะแต่ละ Model จะได้ค่า Tolerance และ VIF ที่เท่ากัน โดยจะมีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.6-0.9 และค่า VIF ประมาณ 1 แสดงว่าตัวแปรอิสระที่นำมาทดสอบความสัมพันธ์ครั้งนี้มีความเป็นอิสระต่อกัน ดังนั้น จึงเป็นไปตามเงื่อนไขเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ

ตารางที่ 4-35: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม (Model 1)

ตัวแปรอิสระ	Beta	T-value (Sig.)
1. อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)	0.025	0.814 (0.416)
2. อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A)	0.131	3.528** (0.000)
3. รายได้รวม (LNREV)	0.335	8.271** (0.000)
4. กำไรสุทธิ (NET)	0.092	2.932** (0.003)
5. กำไรต่อหุ้น (EPS)	-0.060	-1.593 (0.112)
6. อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA)	-0.121	-3.074** (0.002)
7. อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)	-0.028	-0.901 (0.368)
ตัวแปรควบคุม - สินทรัพย์รวม (LNSIZE)	-0.009	-0.256 (0.798)

R = 0.443, R² = 0.196, Adj.R² = 0.189, Durbin-Watson = 1.568, F-value (Sig.) = 26.434** (0.000)
สมการความสัมพันธ์ QRD = -0.244 + 5.687E-05(D/E) + 0.046(D/A) + 0.021(LNREV) + 2.344E-12(NET) - 0.001(EPS) - 0.001(ROA) - 1.001E-05(ROE) - 0.001(LNSIZE) + e

**p ≤ 0.01, p* ≤ 0.05

จากตารางที่ 4-35 แสดงผลการวิเคราะห์จาก Model 1 มีค่า Durbin-Watson เท่ากับ 1.568 ซึ่งมีค่าไม่ถึง 2 แสดงว่าค่าคลาดเคลื่อนมีอิสระต่อกัน โดยพบว่า ผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (F-value=26.434) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) เท่ากับ 0.443 จึงมีความสัมพันธ์ไม่มากนัก ตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินสามารถนำมาอธิบายความผันแปรของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงได้เท่ากับ 18.9% (Adj.R²=0.189) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ไม่มากนัก

ผลการวิเคราะห์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 พบว่า ตัวแปร D/A LNREV และ NET มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม (QRD) แต่ตัวแปร ROA มีความสัมพันธ์เชิงลบ เมื่อแบ่งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานทางการเงินกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด (ตารางที่ 4-36) คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (ตารางที่ 4-37) และคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (ตารางที่ 4-38) ซึ่งแต่ละ Model มีค่าความคลาดเคลื่อนที่เป็นอิสระต่อกัน (Durbin-Watson 1.764 1.748 และ 1.770 ตามลำดับ) ผลพบว่า LNREV จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยทั้ง 3 ประเภท ในขณะที่ NET มีความสัมพันธ์กับ QMR และ QCR เท่านั้น แต่ ROA มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ QMR และ D/E มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ QCR เพียงตัวแปรเดียวเท่านั้น

ตารางที่ 4-36: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด (Model 2)

ตัวแปรอิสระ	Beta	T-value (Sig.)
1. อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)	0.013	0.395 (0.693)
2. อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A)	0.065	1.707 (0.088)
3. รายได้รวม (LNREV)	0.285	6.814** (0.000)
4. กำไรสุทธิ (NET)	0.092	2.852** (0.004)
5. กำไรต่อหุ้น (EPS)	-0.052	-1.356 (0.176)
6. อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA)	-0.112	-2.757** (0.006)
7. อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)	-0.017	-0.540 (0.589)
ตัวแปรควบคุม - สินทรัพย์รวม (LNSIZE)	0.051	1.342 (0.180)

R = 0.380, R² = 0.145, Adj.R²=0.137, Durbin-Watson=1.764, F-value (Sig.) = 18.336** (0.000)
สมการความสัมพันธ์ QMR = -0.320+3.262E-05(D/E) +0.026(D/A)+0.021 (LNREV)+ 2.692E-12(NET)
-0.001(EPS)-0.001(ROA)-7.091E-06(ROE)+ 0.003(LNSIZE)+e

**p ≤ 0.01, p* ≤ 0.05

จากตารางที่ 4-36 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (F-value=18.336) พบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) เท่ากับ 0.380 ซึ่งตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินสามารถอธิบายความผันแปรของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาดได้ 13.7% เท่านั้น (Adj.R²=0.137) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ของ LNREV และ NET ในเชิงบวก ในขณะที่ ROA ที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ

ตารางที่ 4-37: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (Model 3)

ตัวแปรอิสระ	Beta	T-value (Sig.)
1. อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)	0.098	3.011** (0.003)
2. อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A)	0.075	1.926 (0.054)
3. รายได้รวม (LNREV)	0.232	5.410** (0.000)
4. กำไรสุทธิ (NET)	0.127	3.831** (0.000)
5. กำไรต่อหุ้น (EPS)	0.004	0.102 (0.919)
6. อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA)	-0.077	-1.844 (0.065)
7. อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)	0.005	0.157 (0.875)
ตัวแปรควบคุม - สินทรัพย์รวม (LNSIZE)	-0.231	-5.985** (0.000)

R = 0.319, R² = 0.102, Adj.R²=0.094, Durbin-Watson=1.748, F-value (Sig.) = 12.317** (0.000)
 สมการความสัมพันธ์ QCR = 0.073+0.000(D/E) +0.025(D/A)+0.014 (LNREV)+ 3.000E-12(NET)
 +4.739E-05(EPS)-0.001(ROA)-1.707E-06(ROE)-0.012(LNSIZE)+e

**p ≤ 0.01, p* ≤ 0.05

จากตารางที่ 4-37 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (F-value= 12.317) โดยมีความสัมพันธ์ไม่สูงนัก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) เท่ากับ 0.319 ซึ่งตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินสามารถนำมาอธิบายความผันแปรของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อได้เพียง 9.4 % เท่านั้น (Adj.R²=0.094) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ของ D/E LNREV และ NET ในเชิงบวก

ตารางที่ 4-38: แสดงการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุระหว่างตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินและตัวแปรคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Model 4)

ตัวแปรอิสระ	Beta	T-value (Sig.)
1. อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)	-0.012	-0.354 (0.723)
2. อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A)	0.030	0.760 (0.447)
3. รายได้รวม (LNREV)	0.173	3.955** (0.000)
4. กำไรสุทธิ (NET)	-0.020	-0.590 (0.555)
5. กำไรต่อหุ้น (EPS)	-0.069	-1.723 (0.085)
6. อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA)	0.003	0.066 (0.947)
7. อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)	-0.026	-0.773 (0.440)
ตัวแปรควบคุม - สินทรัพย์รวม (LNSIZE)	0.101	2.569* (0.010)

R = 0.260, R² = 0.068, Adj.R² = 0.059, Durbin-Watson = 1.770, F-value (Sig.) = 7.870** (0.000)
 สมการความสัมพันธ์ QOR = -0.191 - 2.601E-05(D/E) + 0.010(D/A) + 0.011(LNREV) - 4.960E-13(NET) - 0.001(EPS) + 2.720E-05(ROA) - 9.038E-06(ROE) + 0.006(LNSIZE) + e

**p ≤ 0.01, p* ≤ 0.05

จากตารางที่ 4-38 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (F-value 7.870) ซึ่งมีเพียงตัวแปรเดียว คือ LNREV ที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน แต่มีความสัมพันธ์น้อยมาก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) เพียง 0.260 เท่านั้น ซึ่งตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินสามารถอธิบายความผันแปรของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานได้เพียง 5.9 % เท่านั้น (Adj.R² = 0.059) โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ในเชิงบวก

ดังนั้น จากการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ จึงพอสรุปได้ว่า ตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) อยู่ระหว่าง 0.260-0.443 ซึ่งถือว่ามีสัมพันธ์ในระดับที่ไม่สูงมากนัก

สมมติฐานที่ 2 เป็นการทดสอบว่า “ขนาดของบริษัทที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และผลการดำเนินงานทางการเงิน” ซึ่งตัวแปรด้านขนาดบริษัทได้นำขนาดสินทรัพย์รวมมาเป็นตัวแทนในการทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยได้ใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis)

H_0 : สินทรัพย์รวมไม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และผลการดำเนินงานทางการเงิน

H_1 : สินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และผลการดำเนินงานทางการเงิน

ตารางที่ 4-39: แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรขนาดบริษัทกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน

ตัวแปร	R (Sig.)
1. คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม (QRD)	0.162** (0.000)
2. คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด (QMR)	0.180** (0.000)
3. คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ (QCR)	-0.029 (0.180)
4. คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (QOR)	0.125** (0.000)
5. อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)	0.131** (0.000)
6. อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A)	0.128** (0.000)
7. รายได้รวม (LNREV)	0.445** (0.000)
8. กำไรสุทธิ (NET)	0.224** (0.000)
9. กำไรต่อหุ้น (EPS)	-0.008 (0.706)
10. อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA)	0.052* (0.020)
11. อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)	0.055* (0.014)

** $p \leq 0.01$, * $p \leq 0.05$

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) ดังตารางที่ 4-39 ซึ่งได้แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Kendall's tau_b เพื่อลดความเบี่ยงเบนของข้อมูล โดยการนำตัวแปรขนาดบริษัทที่แทนค่าด้วยสินทรัพย์รวมมาเป็นตัวแปรหาความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน ผลพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มีความสัมพันธ์ระหว่างขนาดบริษัทกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน แต่มีค่า

ความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ QRD QMR และ QOR แต่ไม่พบความสัมพันธ์กับ QCR นอกจากนี้ ขนาดบริษัทยังมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินทุกตัวแปร (ยกเว้น EPS) ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกกับรายได้รวมมากที่สุด ($R=0.445$)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งจากตัวแปรอิสระด้านผลการดำเนินงานทางการเงินทั้งหมด 7 ตัวแปร มีตัวแปรจำนวน 4 ตัวแปรที่พบความสัมพันธ์เชิงบวก คือ 1.อัตราหนี้สินต่อส่วนผู้ถือหุ้น (D/E) 2.อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A) 3.รายได้รวม (LNREV) และ 4.กำไรสุทธิ (NET) สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง คือ กำไรต่อหุ้น (EPS) และอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) ส่วนอัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE) ถึงแม้จะไม่พบความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม (QRD) ก็ตาม แต่พบว่าได้มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (QOR)

นอกจากนี้ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ขนาดบริษัทที่แทนค่าด้วยขนาดสินทรัพย์รวม ได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม แต่มีความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก และพบว่าที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรผลการดำเนินงานทางการเงินทุกตัวแปร ยกเว้นกำไรต่อหุ้นที่ไม่พบความสัมพันธ์กับขนาดบริษัท

ดังนั้น จากข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 และสมมติฐานที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.01 จึงทำให้ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 กล่าวคือ บริษัทที่มีผลการดำเนินงานทางการเงินในระดับสูงจะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงดีกว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานทางการเงินในระดับต่ำ อีกทั้งบริษัทที่มีขนาดบริษัทใหญ่จะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงินดีกว่าบริษัทที่มีขนาดบริษัทที่เล็กกว่า

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างนี้เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงว่าอุตสาหกรรมแต่ละกลุ่มมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงมากน้อยต่างกันหรือไม่และอย่างไร โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 3

สมมติฐานที่ 3 เป็นการทดสอบว่า “กลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละประเภท มีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่แตกต่างกัน” โดยกลุ่มอุตสาหกรรมที่นำมาทดสอบมีทั้งหมด 8 กลุ่ม ได้แก่ 1.เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (AGRO) 2.สินค้าอุปโภคบริโภค (CONSUMP) 3.ธุรกิจการเงิน (FINCIAL) 4.วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (INDUS) 5.อสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง (PROPCON) 6.ทรัพยากร (RESOURCE) 7.บริการ (SERVICE) และ 8.เทคโนโลยี (TECH)

H_0 : ค่าเฉลี่ยคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงของกลุ่มอุตสาหกรรมทั้งหมด มีค่าเท่ากัน

H_1 : ค่าเฉลี่ยคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงของกลุ่มอุตสาหกรรมทั้งหมด มีค่าเฉลี่ยอย่างน้อย 2 กลุ่มที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4-40 : แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม

Industry	AGRO	CONSUMP	FINCIAL	INDUS	PROPCON	RESOURCE	SERVICE
AGRO							
CONSUMP	-0.008316						
FINCIAL	0.0522256**	0.0530572**					
INDUS	0.0028397	0.0036713	-0.0493859**				
PROPCON	0.0029092	0.0037408	-0.0493164**	0.0000695			
RESOURCE	-0.0028879	-0.0020563	-0.0551135**	-0.0057277	-0.0057971		
SERVICE	-0.0021473	-0.0013158	-0.0543730**	-0.0049871	-0.0050566	0.0007406	
TECH	0.0481235**	0.0489551**	-0.0041021	0.0452838**	0.0452143**	0.0510114**	0.0502708**

** $p \leq 0.01$, $p^* \leq 0.05$

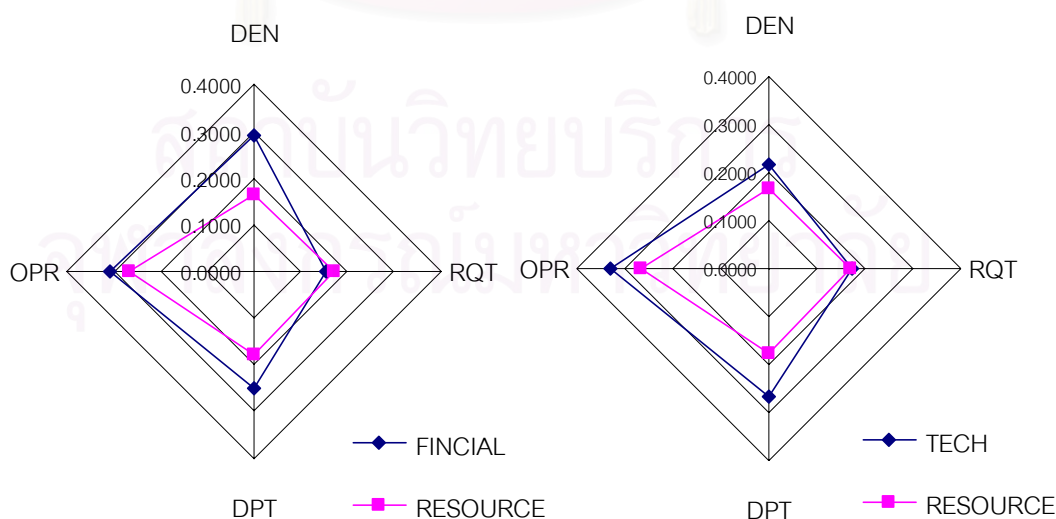
ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยนั้นได้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกัน และข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมีความเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งผล

พบว่า การวิเคราะห์ความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม แสดงค่า F-value เท่ากับ 7.707 มีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.01 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 กล่าวคือ มีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมอย่างน้อย 1 คู่

จากตารางที่ 4-40 พบว่า กลุ่มธุรกิจการเงิน (FINCIAL) และกลุ่มเทคโนโลยี (TECH) เป็นกลุ่มที่มีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงแตกต่างจากกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น โดยจะมีค่าเฉลี่ยของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอื่น แต่ว่ากลุ่มธุรกิจการเงินจะมีค่าเฉลี่ยคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงไม่ต่างจากกลุ่มเทคโนโลยี เมื่อพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference) จะพบว่า กลุ่มทรัพยากร (RESOURCE) และกลุ่มบริการ (SERVICE) จะมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกับกลุ่มธุรกิจการเงินมากที่สุด (0.05511 และ 0.05437 ตามลำดับ) และขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างกับกลุ่มเทคโนโลยีมากที่สุดด้วย

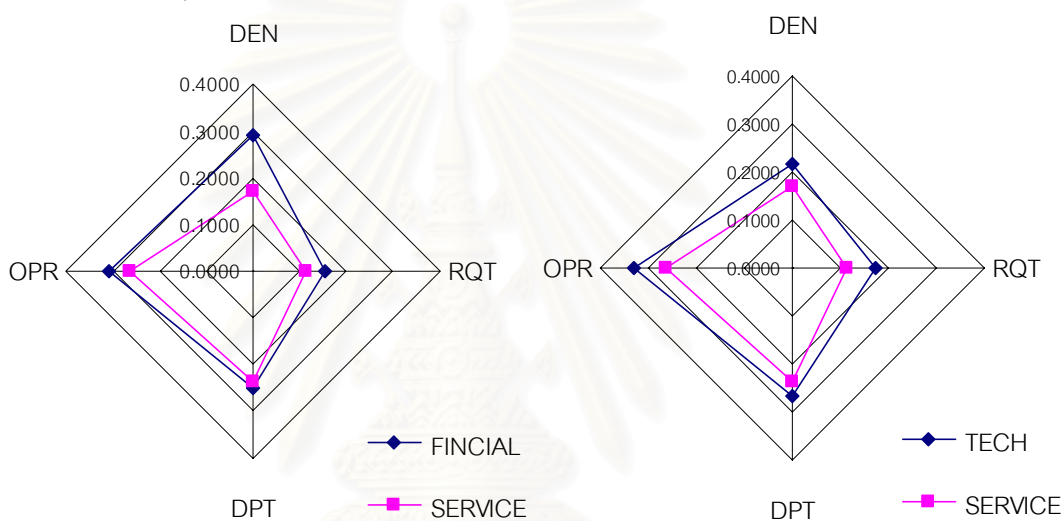
ดังนั้น จึงได้นำค่าเฉลี่ยดัชนีทั้ง 4 ด้าน ที่ปรับค่าแล้ว อันเป็นส่วนประกอบของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงมาอธิบายถึงความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงเพิ่มเติม โดยขอยกตัวอย่างเฉพาะกลุ่มทรัพยากรและกลุ่มบริการที่มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันมากที่สุด ดังรูปภาพที่ 4-3 และ 4-4

รูปภาพที่ 4-3: แสดงการเปรียบเทียบดัชนีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงของกลุ่มทรัพยากร กับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี

จากรูปภาพที่ 4-3 พบว่า กลุ่มทรัพยากรมีคะแนนปริมาณการเปิดเผย (RQT) ที่ใกล้เคียงกับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี แต่ว่าจะมีคะแนนความหนาแน่น (DEN) น้อยกว่า รวมถึงคะแนนจากการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ (DPT) และมาตรการรองรับ (OPR) ด้วย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มทรัพยากรมีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงอยู่ในระดับสูงพอสมควร แต่ว่าเนื้อหาที่เปิดเผยยังมีคุณภาพน้อยกว่ากลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี

รูปภาพที่ 4-4: แสดงการเปรียบเทียบดัชนีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงของกลุ่มบริการ กับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี

จากรูปภาพที่ 4-4 พบว่า กลุ่มบริการมีคะแนนปริมาณการเปิดเผย (RQT) และมีคะแนนความหนาแน่น (DEN) ที่น้อยกว่ากลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี แต่ว่าจะมีคะแนนจากการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ (DPT) ในจำนวนที่ใกล้เคียงกับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี แต่ว่าคะแนนการเปิดเผยมาตรการรองรับ (OPR) ยังคงน้อยกว่า จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มบริการมีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงอยู่ในระดับต่ำ และมุ่งเน้นการเปิดเผยผลกระทบของความเสียหายมากกว่าการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างในอุตสาหกรรมทั้ง 8 กลุ่มนั้น มีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะมีค่าเฉลี่ยคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงต่ำกว่ากลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี โดยเฉพาะกลุ่มทรัพยากรและกลุ่มบริการ ซึ่งบางกลุ่มอาจมุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูลในปริมาณที่มาก ๆ แต่ไม่ได้เปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากนัก ในขณะที่บางกลุ่มอาจเปิดเผยข้อมูลไม่มาก แต่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งคะแนนคุณภาพการเปิดเผยก็จะถูกคละด้วยดัชนีทั้ง 4 ด้านรวมกัน ดังนั้น ถ้าหากกลุ่มใดมีการ

เปิดเผยในปริมาณมากอีกทั้งเนื้อหาการเปิดเผยก็เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ โดยการกล่าวถึงผลกระทบและมาตรการรองรับความเสี่ยง ในท้ายที่สุดท้ายก็จะได้คะแนนคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่สูงตามไปด้วย

ตามที่ได้มีการวิเคราะห์ผลและทดสอบสมมติฐานที่กล่าวไว้ในผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างตัวแปรนั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งสมมติฐานไว้ทั้งหมด 3 ข้อ จากผลการทดสอบที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ทำให้ยอมรับสมมติฐานทั้งสามข้อ ดังแสดงการสรุปในตารางที่ 4-41

ตารางที่ 4-41: แสดงการสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบ
H1: ผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง	ยอมรับ
H2: ขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง และผลการดำเนินงานทางการเงิน	ยอมรับ
H3: กลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละประเภท มีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่แตกต่างกัน	ยอมรับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง กับผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในครั้งนี้ ได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่บริษัทได้มีการเปิดเผยต่อสาธารณะ โดยนำมาจากแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และข้อมูลจากงบการเงินของบริษัทกลุ่มตัวอย่างจำนวน 227 แห่ง ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่างปี 2543-2546 (ระยะเวลา 4 ปี) และได้มีการสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยนี้ จะสรุปมาจากการศึกษาและการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานว่าเป็นไปในด้านบวก หรือด้านลบ หรือทั้งสองด้าน โดยเน้นผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเลขในงบการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่เป็นตัวแปรสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการศึกษาข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงของแต่ละบริษัท ซึ่งจะมีการนำข้อมูลที่เปิดเผยนั้นมาวิเคราะห์เพื่อคำนวณคะแนนคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง โดยจะพิจารณาจากปริมาณประกอบกับเนื้อหาของข้อมูลความเสี่ยงที่มีการเปิดเผย จึงได้กำหนดการวัดค่าคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงให้ประกอบด้วยดัชนี 4 ด้าน คือ 1) ดัชนีปริมาณ 2) ดัชนีความหนาแน่น 3) ดัชนีเชิงลึก และ 4) ดัชนีการสังเกต ในแต่ละดัชนีจะมีวิธีการคำนวณที่ต่างกัน ดัชนี 1) และ 2) จะเป็นการวัดค่าคุณภาพการเปิดเผยที่นำปริมาณของการเปิดเผยมาวิเคราะห์ บริษัทที่มีจำนวนค่าที่เปิดเผยความเสี่ยงมากกว่าค่าประมาณของแต่ละอุตสาหกรรมก็จะได้คะแนนดัชนีปริมาณไปตามผลความต่างนั้น ๆ และถ้าหากโดยเฉลี่ยแล้วบริษัทที่มีปริมาณค่าต่อจำนวนความเสี่ยง 1 รายการ ในจำนวนสูง บริษัทนั้นก็จะมีคะแนนดัชนีความหนาแน่นสูงตามไปด้วย สำหรับดัชนี 3) และ 4) เป็นการวัดค่าคุณภาพของเนื้อหาความเสี่ยงที่มีการเปิดเผย โดยจะวิเคราะห์เนื้อหาการเปิดเผยความเสี่ยงว่าบริษัทได้เปิดเผยผลกระทบของความเสี่ยงและจำนวนประกอบหรือไม่ ถ้ามีการเปิดเผยบริษัทนั้นก็จะได้คะแนนดัชนีเชิงลึก และถ้าหากมีการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยงด้วยก็จะได้คะแนนดัชนีการสังเกต ดังนั้น ดัชนีดังกล่าวจะถูกปรับค่าคะแนนให้เป็นฐาน

ตัวเลขเดียวกัน เพื่อนำมารวมคำนวณคะแนนคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ซึ่งผลของคะแนนจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าบริษัทใดมีคะแนนมากแสดงว่ามีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่าบริษัทที่มีคะแนนน้อยกว่า ซึ่งจากการพิจารณาค่าเฉลี่ยของดัชนีแต่ละด้านพบว่า ดัชนีการสังเกตจะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ ดัชนีเชิงลึก ดัชนีปริมาณ และดัชนีความหนาแน่น ตามลำดับ แสดงว่าบริษัทส่วนใหญ่มีการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยงสูงกว่าการเปิดเผยผลกระทบของความเสี่ยง อีกทั้ง มีปริมาณการเปิดเผยยังไม่สูงนัก

เมื่อคำนวณค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงได้แล้ว คะแนนที่ได้นี้จะนำมาเป็นตัวแปรที่จะนำมาหาความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงิน ซึ่งคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงนี้ได้กำหนดให้เป็นตัวแปรตาม และผลการดำเนินงานทางการเงินเป็นตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 7 ตัวแปร ได้แก่ 1) อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น 2) อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม 3) รายได้รวม 4) กำไรสุทธิ 5) กำไรต่อหุ้น 6) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และ 7) อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น

ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากหน่วยวิเคราะห์ทั้งหมด 908 หน่วย พบว่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงิน ซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ กล่าวคือ อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม รายได้รวม และกำไรสุทธิ จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม แต่อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์และกำไรต่อหุ้นจะมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ในขณะที่อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้นไม่พบว่ามีสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม แต่ว่าได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก

ตัวแปรที่มีค่าความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงมากกว่าตัวแปรอื่นคือ รายได้รวม รองลงมา คือ อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรสุทธิ ตามลำดับ นอกจากนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงย่อยอีก 3 ประเภท คือ 1) คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด 2) คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และ 3) คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก โดยกำไรต่อหุ้นจะมีความสัมพันธ์ในเชิงลบที่มากกว่าอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์เพียงเล็กน้อย ซึ่งตัวแปรทั้ง

สองจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านตลาด และคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ แต่จะไม่มี ความสัมพันธ์ใด ๆ กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน

นอกจากนี้ ได้มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ถดถอยเชิงพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงิน โดยการนำขนาดบริษัทที่แทนค่าด้วยขนาดสินทรัพย์เข้ามาเป็นตัวแปรควบคุม พบว่า ตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงินมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก

หลังจากนั้นได้มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดบริษัทกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน ซึ่งพบว่า ขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม และคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงย่อย คือ ความเสี่ยงด้านตลาด และความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ และยังพบว่าขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานทางการเงินทุกตัวแปร ยกเว้นกำไรต่อหุ้นจะไม่พบความสัมพันธ์

ตามทีกล่าวมานั้น จึงสรุปได้ว่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับผลการดำเนินงานทางการเงินนั้นมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ บริษัทที่มีรายได้และกำไรสุทธิมากจะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงดีกว่าบริษัทที่มีรายได้และกำไรสุทธิน้อยกว่า สำหรับบริษัทที่มีอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนผู้ถือหุ้นและอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมในสัดส่วนที่สูงจะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงดีกว่าบริษัทที่มีอัตราส่วนดังกล่าวต่ำกว่า ดังนั้น บริษัทใดที่มีความสามารถในการทำกำไรในระดับสูง ย่อมมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงที่ดีกว่าบริษัทที่มีความสามารถในการทำกำไรต่ำ อีกทั้งบริษัทใดที่มีการพึ่งพาเงินทุนจากแหล่งภายนอกโดยการก่อหนี้ในสัดส่วนที่สูงก็จะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงดีกว่าบริษัทที่มีการพึ่งพาเงินทุนจากภายนอกในระดับต่ำ อีกทั้งบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและมีผลการดำเนินงานดีกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็ก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาลักษณะของการเปิดเผยความเสี่ยงในรายงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนฯ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 227 แห่ง เป็นระยะเวลา 4 ปี (2543-2546) พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการเปิดเผยความเสี่ยงไว้ในบัญชีเสี่ยง (แบบ 56-1) และหมายเหตุประกอบงบการเงิน โดยในบัญชีเสี่ยงส่วนใหญ่มีการเปิดเผยความเสี่ยงด้านสถานะตลาดและการแข่งขัน ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ ตามลำดับ นอกจากนี้ ในบัญชีเสี่ยงยังได้มีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงิน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ ฯลฯ แต่โดยรวมแล้วส่วนใหญ่เป็นการเปิดเผยความเสี่ยงที่ไม่ใช่ความเสี่ยงทางการเงิน (Non-financial risk) มากกว่าความเสี่ยงทางการเงิน (Financial risk) ซึ่งต่างจากในหมายเหตุประกอบงบการเงินที่มีการเปิดเผยเฉพาะความเสี่ยงทางการเงินเท่านั้น

การเปิดเผยความเสี่ยงในแหล่งข้อมูลลักษณะการดำเนินของบริษัท การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์ และคำอธิบายและการวิเคราะห์ของฝ่ายจัดการ มีบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงในแหล่งข้อมูลดังกล่าวน้อยมาก และถึงแม้บริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงในแหล่งข้อมูลเหล่านี้ก็ตาม แต่จะพบว่าปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่น้อยมากจนถึงน้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมแล้ว ยังมีปริมาณการเปิดเผยที่น้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นจำนวนคำหรือจำนวนรายการความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยก็ตาม อีกทั้ง ความเสี่ยงที่แต่ละบริษัทมีการเปิดเผยก็มีความแตกต่างกันมาก บางบริษัทจะมีการเปิดเผยความเสี่ยงทางการเงิน ในขณะที่บางบริษัทเปิดเผยความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งแท้จริงแล้วต่างก็เป็นความเสี่ยงทางการเงินเหมือนกัน ดังนั้น การเปิดเผยความเสี่ยงจึงมีระดับในการแบ่งแยกความเสี่ยงที่ไม่ชัดเจนและยังไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการเท่าที่ควร

เนื้อหาที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงก็มีความแตกต่างกันและไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ เช่น ในการเปิดเผยผลกระทบ บางบริษัทจะเปิดเผยเพียงว่ามีผลกระทบต่อบริษัทแน่นอน แต่ไม่บอกว่าจะมีผลกระทบต่อบริษัทในด้านใดบ้างและอย่างไร จึงเป็นการเปิดเผยผลกระทบที่กว้างมากเกินไป หรือแม้แต่การเปิดเผยมาตรการรองรับก็ตาม บางบริษัทเปิดเผยว่าบริษัทมีการบริหารความเสี่ยง แต่ไม่ได้อธิบายว่ามีการบริหารความเสี่ยงอย่างไรบ้าง จึงทำให้

ข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือได้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเปิดเผยความเสี่ยงของแต่ละบริษัท เพราะบางบริษัทเปิดเผยอย่างละเอียดในขณะที่บริษัทอื่นเปิดเผยอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น

ดังนั้น ลักษณะการเปิดเผยความเสี่ยง จึงยังไม่มีรูปแบบการเปิดเผยที่เป็นทางการนัก และขึ้นอยู่กับดุลยพินิจผู้บริหารของบริษัท ซึ่งก่อให้เกิดความยากลำบากในการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน โดยหลังจากมีการวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงแล้ว พบว่า บริษัทจดทะเบียนมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในระดับที่ต่ำมาก แต่อย่างไรก็ตามการเปิดเผยความเสี่ยงก็ได้พัฒนาและปรับปรุงมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะสังเกตได้จากรูปแบบการนำเสนอที่แต่ละบริษัทพยายามที่จะแบ่งความเสี่ยงเป็นประเภทต่าง ๆ มากขึ้น และมีปริมาณการเปิดเผยความเสี่ยงที่เพิ่มสูงขึ้นจากอดีต

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

กลุ่มอุตสาหกรรมเป็นลักษณะเฉพาะของบริษัท ซึ่งจากกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาครั้งนี้ได้ครอบคลุมกลุ่มอุตสาหกรรมทั้งหมด 8 กลุ่ม ซึ่งหลังจากวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมแล้ว สามารถจัดลำดับกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหากกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้ดังนี้ 1) ธุรกิจการเงิน 2) เทคโนโลยี 3) อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง 4) วัสดุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม 5) เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 6) สินค้าอุปโภคบริโภค 7) บริการ และ 8) ทรัพยากร ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม ได้พบว่ามี ความแตกต่างดังกล่าวระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม โดยกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยีจะมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอีก 6 กลุ่ม แต่ว่าระหว่างกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยีไม่พบความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงแต่อย่างใด อีกทั้งไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค กลุ่มวัสดุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง กลุ่มทรัพยากร และกลุ่มบริการ

สำหรับกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงแตกต่างจากกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยีมากที่สุด คือ กลุ่มทรัพยากรและกลุ่มบริการ จึงได้วิเคราะห์

คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงแยกเป็น 4 ด้าน ตามดัชนีที่ใช้ในการวัดค่า (ดัชนีปริมาณ ดัชนีความหนาแน่น ดัชนีเชิงลึก และดัชนีการสังเกต) จะพบว่า กลุ่มทรัพยากรมีคะแนนดัชนีปริมาณในจำนวนที่ใกล้เคียงกับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี แต่ว่ามีดัชนีความหนาแน่น ดัชนีเชิงลึก และดัชนีการสังเกตจะมีค่าน้อยกว่า ส่วนกลุ่มบริการจะมีดัชนีการสังเกตใกล้เคียงกับกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยี แต่ว่าดัชนีปริมาณ ดัชนีความหนาแน่น และดัชนีเชิงลึกจะมีค่าน้อยกว่า แสดงว่ากลุ่มทรัพยากรมุ่งเน้นปริมาณเปิดเผยความเสี่ยง ในขณะที่กลุ่มบริการมุ่งเน้นการเปิดเผยมาตรการรองรับความเสี่ยง

ดังนั้น ความแตกต่างของคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงระหว่างกลุ่มดังกล่าว จึงเกิดขึ้นจากกลยุทธ์ในการสื่อสารของข้อมูลที่มีความแตกต่างกันไป บางบริษัทเน้นให้มีการเปิดเผยข้อมูลในปริมาณมาก แต่ขาดเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ ในขณะที่บางบริษัทอาจเปิดเผยข้อมูลในปริมาณที่ไม่สูงนัก แต่เต็มไปด้วยเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ที่สามารถประเมินความเสี่ยงของบริษัทได้ ความแตกต่างเหล่านี้ทำให้คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงนั้นแตกต่างกันไปด้วย เมื่อได้เปรียบเทียบค่าดัชนีที่เป็นตัวแทนวัดค่าคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง จะทำให้เห็นความแตกต่างของกลยุทธ์หรือวิธีการเปิดเผยความเสี่ยงของแต่ละบริษัทมากยิ่งขึ้น

จากการผลการวิจัยกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ตัวแปรด้านผลการดำเนินงานทางการเงิน (อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม รายได้รวม และกำไรสุทธิ) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 และพบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดบริษัทกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 2 นอกจากนี้ ยังพบว่ามีความแตกต่างระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม จึงยอมรับสมมติฐานที่ 3 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

การเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ จะพบว่ามี การเปิดเผยความเสี่ยงน้อยมากและมีประเภทความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้อง กับงานวิจัยของ วันเพ็ญ กฤตผล และอุทัย ตันละมัย (2545) Beretta และ Bozzolan (2004) Korosec และ Horvat (2005) Lajili และ Zéghal (2005) ทั้งนี้ เนื่องมาจากการเปิดเผยความเสี่ยง ยังเป็นไปด้วยความสมัครใจของบริษัท ยังไม่มีการกำหนดรูปแบบในการเปิดเผยอย่างชัดเจน ทำให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหารว่าจะมีกลยุทธ์ในการสื่อสารความเสี่ยงอย่างไร ดังนั้น ในอนาคต หากต้องการให้การเปิดเผยความเสี่ยงที่เป็นประโยชน์ต่อการประเมินความเสี่ยงสำหรับผู้ใช้อข้อมูล จำเป็นที่จะต้องกำหนดรูปแบบการเปิดเผยให้เป็นทางการมากกว่าเดิม เพื่อสามารถเปรียบเทียบ ข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงยังมีคุณภาพในระดับที่น้อยมาก ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Beretta และ Bozzolan (2004) Korosec และ Horvat (2005) ที่ พบว่าการเปิดเผยความเสี่ยงยังไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้เท่าที่ควร ผู้ใช้ข้อมูลยังไม่สามารถนำข้อมูล ความเสี่ยงที่เปิดเผยอยู่นั้นไปช่วยในการประเมินความเสี่ยงของบริษัท และไม่สามารถเปรียบเทียบ กลยุทธ์ในการบริหารความเสี่ยงระหว่างบริษัทได้ โดย Lajili และ Zéghal (2005) พบข้อบกพร่อง เกี่ยวกับการเปิดเผยความเสี่ยงว่าขาดรูปแบบที่เป็นทางการ ขาดความชัดเจน และขาดข้อมูลเชิง ปริมาณ ดังนั้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวมแล้วจึงยังมีไม่สูงนัก แต่เมื่อพิจารณา คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงย่อย จะพบว่าความเสี่ยงด้านตลาดจะมีคุณภาพสูงกว่าคุณภาพ การเปิดเผยความเสี่ยงด้านการดำเนินงานและคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจากความเสี่ยงด้านตลาดนั้นเป็นความเสี่ยงที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน ของบริษัทเอง แต่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น ภาวะอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน ราคา สินค้า เป็นต้น ซึ่งบริษัทไม่สามารถควบคุมปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวได้เลย (Sadgrove, 1996) ด้วยเหตุ นี้ บริษัทจึงพยายามที่จะเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงด้านตลาดมากกว่าความเสี่ยงด้านอื่น ๆ เพราะ เป็นการปกป้องบริษัทที่อาจจะถูกฟ้องร้องจากผู้มีส่วนได้เสียของบริษัทในภายหลังได้

เมื่อได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง กับผลการ ดำเนินงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งได้พบว่า อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นและอัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง ซึ่งอัตราส่วนทั้งสองนั้นเป็นอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้วัดสภาพ

หนี้สินของบริษัท ทำให้เห็นโครงสร้างทางการเงินของบริษัทว่ามีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากภายนอกมากน้อยเพียงใด ถ้าหากอัตราส่วนมีค่ามากแสดงว่าบริษัทมีการกู้ยืมเงินในสัดส่วนที่สูง ซึ่งจากการที่อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นและอัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงนั้น แสดงว่าบริษัทที่มีอัตราหนี้สินในสัดส่วนที่สูงจะมีคุณภาพในการเปิดเผยความเสี่ยงดีกว่าบริษัทที่มีอัตราหนี้สินในสัดส่วนที่ต่ำ ซึ่งโครงสร้างทางการเงินที่มีการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอกจำนวนมาก จะทำให้บริษัทต้องคำนึงถึงต้นทุนการกู้ยืม ดังนั้น บริษัทจึงต้องเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพ เพื่อเป็นการลดต้นทุนของเงินทุนในอนาคต ตามที่ผลงานของ Botosan และ Plumlee (2002) และ Sengupta (1998) ที่ได้พบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลกับต้นทุนการกู้ยืม

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นและอัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Farma และ Miller (1972) Belkaoui และ Kahl (1978) Leftwich, et al. (1981) Malone, Fries และ Jones (1993) ที่ต่างพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างอัตราส่วนเหล่านี้กับระดับการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจ เนื่องจากบริษัทจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลของบริษัทให้แก่ผู้ให้กู้ยืมหรือเจ้าหนี้รับทราบ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปล่อยเงินกู้ของเจ้าหนี้และสะท้อนให้เห็นความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท ในขณะที่ Chow และ Wong-Boren (1987) Wallace, Naser และ Mora (1994) Lajili และ Zéghal (2005) ที่ไม่พบความสัมพันธ์จากตัวแปรดังกล่าว

นอกจากนั้น คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงก็ยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรายได้ และกำไรสุทธิ ซึ่งเป็นตัวแปรที่แสดงถึงความสามารถในการทำกำไรของบริษัท แสดงว่าบริษัทที่รายได้และกำไรสุทธิในระดับที่สูง จะมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงดีกว่าบริษัทที่มีรายได้และกำไรสุทธิในระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Singhvi และ Desai (1971) Richard (1992) Lang และ Lundholm (1993) Helbook และ Wagner (2003) ที่พบว่า บริษัทที่มีความสามารถในการทำกำไรดี ผู้บริหารมักจะสนับสนุนให้มีการเปิดเผยข้อมูลมาก เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้ถือหุ้น

สำหรับตัวแปรอิสระอื่นที่ไม่พบความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงคือ กำไรต่อหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นตัวเลขที่สะท้อนถึงความสามารถในการทำกำไรอีกด้านหนึ่ง โดยพบว่ากำไรต่อหุ้นและอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง ซึ่งใน

งานวิจัยของ Camfferman และ Cooke (2002) ได้พบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างความสามารถในการทำกำไรกับการเปิดเผยข้อมูล จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่ผู้บริหารมีความสามารถในการสร้างผลตอบแทนในระดับที่ต่ำลง ผู้บริหารจะพยายามเปิดเผยความเสี่ยงมากขึ้น เพื่อป้องกันตนเองจากการถูกฟ้องร้องจากผู้ถือหุ้น เมื่อผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้ สำหรับตัวแปรอัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้นที่พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงโดยรวม ในอดีตก็มีงานวิจัยของ Wallace et al. (1994) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลกับความสามารถในการทำกำไรเช่นกัน

เมื่อนำขนาดบริษัทมาทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงิน ผลการวิเคราะห์พบว่าขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์กับตัวแปรดังกล่าว จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่านที่นำขนาดบริษัทมาหาความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท อาทิ McNally, Eng และ Hasseldine (1982) Chow และ Wong-Boren (1987) Cook (1989) Lang และ Lumdholm (1993) Zarzeski (1996) Naser (1998) Kent และ Ung (2003) Alsaeed (2005) Lajili และ Zéghal (2005) ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งได้พบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดบริษัทกับการเปิดเผยข้อมูล (นภาพรรณ เชิดชูภูมิกุล, 2546) อย่างไรก็ตาม การที่ขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงและผลการดำเนินงานทางการเงินนั้น ได้มีความขัดแย้งกับงานวิจัยของ Beretta และ Bozzolan (2004) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงกับขนาดสินทรัพย์

จึงอาจกล่าวได้ว่าขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง เพราะการสื่อสารทางการเงินจำเป็นต้องใช้ทักษะส่วนบุคคลที่สูง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ในบริษัทที่มีขนาดใหญ่ อีกทั้งสามารถดึงดูดความสนใจจากสาธารณชนได้สูงกว่าบริษัทขนาดเล็ก อีกทั้งบริษัทขนาดใหญ่จะมีผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมาก จึงต้องมีความรับผิดชอบในการเปิดเผยข้อมูลจำนวนมากตามไปด้วย (Linsley และ Shrivess, 2005)

นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละกลุ่มนั้นมีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยีจะเป็นกลุ่มที่มีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ Beretta และ Bozzolan ที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรมกับคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง แต่พบความสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Cooke (1992) และ Wallace et al. (1994) ที่พบว่าระดับการเปิดเผยข้อมูลมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นลักษณะที่มีความเฉพาะมาก โดยได้พบว่า

อุตสาหกรรมการผลิตจะมีระดับการเปิดเผยความเสี่ยงมากกว่าอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่อุตสาหกรรม
การผลิต

จากการศึกษาที่พบว่ากลุ่มธุรกิจการเงินและกลุ่มเทคโนโลยีเป็นอุตสาหกรรมที่มี
คุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงอยู่ในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ นั้น สาเหตุสำคัญอาจเกิดจากการที่
กลุ่มธุรกิจการเงินนั้นถูกบังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูลมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะมีหน่วยงานกำกับดูแล
เข้ามากำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับสถาบันการเงินโดยตรง เช่น
ธนาคารแห่งประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กรมการประกันภัย เป็นต้น ดังนั้น
ข้อกำหนดจากหน่วยงานกำกับดูแลเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง
ด้วย แต่สำหรับกลุ่มเทคโนโลยีแม้จะไม่มีข้อกำหนดจากหน่วยงานที่กำกับดูแลเหมือนกับกลุ่ม
ธุรกิจการเงินก็ตาม แต่เหตุใดกลุ่มเทคโนโลยีจึงมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงอยู่ในระดับสูง
ใกล้เคียงกับกลุ่มธุรกิจทางการเงิน สาเหตุสำคัญอาจเกิดจากการที่กลุ่มเทคโนโลยีมีมูลค่า
หลักทรัพย์ตามราคาตลาดและปริมาณการซื้อขายหลักทรัพย์ในจำนวนที่สูงมากเช่นเดียวกับกลุ่ม
ธุรกิจการเงิน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กลุ่มอุตสาหกรรมทั้งสองมีการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพ
มากกว่ากลุ่มอื่น เพราะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทและผู้ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการเงิน
ของบริษัทเป็นจำนวนมาก

ดังนั้น ผลการวิจัยนี้อาจไม่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตเป็นบางเรื่อง แต่
โดยรวมแล้วพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับตัวแปรที่นำมาศึกษาเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าอาจมี
งานวิจัยในอดีตที่มีการศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงไม่มากนักก็ตาม และยังไม่พบว่า
มีผลงานวิจัยใดที่ได้นำคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมาศึกษาความสัมพันธ์กับผลการ
ดำเนินงานทางการเงินโดยตรง ซึ่งงานวิจัยที่นำมาประกอบการอภิปรายส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่
ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กับคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลหรือระดับการเปิดเผยข้อมูล
เท่านั้น อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบริษัทจดทะเบียนฯ จำนวน 227 แห่ง ที่
นำมาศึกษาทำให้สรุปได้ว่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผล
การดำเนินงานทางการเงิน และกลุ่มอุตสาหกรรมแต่ละกลุ่มจะมีคุณภาพของการเปิดเผยความ
เสี่ยงที่แตกต่างกัน

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษายังมีข้อจำกัดเนื่องจากข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงของประเทศไทยยังไม่ได้มีการจัดทำเป็นรายงานที่มีความเฉพาะเจาะจงเพื่อรายงานความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยงเหมือนในต่างประเทศ เป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งที่แสดงรวมอยู่ในแบบรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และหมายเหตุประกอบงบการเงินเท่านั้น ดังนั้น จึงทำให้แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับการรายงานข้อมูลอย่างอื่น นอกจากนี้ หลังจากที่เกิดกรณีฉ้อฉลทางการเงินของ Enron และ WorldCom ที่ผ่านมานั้น ทำให้องค์กรทั้งในประเทศและต่างประเทศให้ความสำคัญกับหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีเพิ่มมากขึ้น จึงควรมีการศึกษาว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ มีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงเพิ่มขึ้นหรือไม่และอย่างไร ซึ่งผลกระทบจากกรณีฉ้อฉลดังกล่าวนี้จะส่งผลในระยะเวลาช่วงปี 2546-2547 แต่งานวิจัยนี้ได้ศึกษาการเปิดเผยความเสี่ยงจากข้อมูลระหว่างปี 2543-2546 เท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดจากแหล่งข้อมูลที่อยู่ในขณะนั้นไม่สามารถรวบรวมข้อมูลปี 2547 ได้ เพราะยังไม่มีเปิดเผยในตลาดหลักทรัพย์ ดังนั้น ในอนาคตควรมีการศึกษาข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงในปี 2547 หรือศึกษาข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเพื่อสะท้อนคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงในภาวะแวดล้อมที่เป็นจริงที่สุด

การวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงครั้งนี้ ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยง จากนั้นจึงประเมินคุณภาพจากปริมาณและเนื้อหาที่เปิดเผยความเสี่ยงว่ามีการแสดงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประเมินความเสี่ยงของผู้ใช้ข้อมูลหรือไม่ ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมตามลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินทั้งหมดที่แม่บทการบัญชีกำหนดไว้ว่าคุณสมบัติที่ทำให้ข้อมูลในงบการเงินมีประโยชน์ จะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความเข้าใจได้ 2) ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ 3) ความเชื่อถือได้ และ 4) การเปรียบเทียบกันได้ ทั้งนี้เห็นว่าข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยงอาจไม่ใช่ส่วนประกอบหลักของงบการเงิน แต่เป็นส่วนประกอบของรายงานทางการเงินมากกว่า ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการประยุกต์การวัดค่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมาจากผลงานวิจัยของต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าการเปิดเผยความเสี่ยงที่มีคุณภาพจะต้องพิจารณาทั้งปริมาณการเปิดเผยข้อมูลและความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่เปิดเผยความเสี่ยง โดยจะวิเคราะห์เนื้อหาการเปิดเผยเกี่ยวกับผลกระทบและมาตรการรองรับความเสี่ยงว่าบริษัทมีการเปิดเผยหรือไม่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการประเมินความเสี่ยงของผู้ใช้ข้อมูล ในอนาคตอาจมีการพัฒนาหรือผสมผสานตัวแบบในการวัดค่า

คุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงในรูปแบบอื่นที่เหมาะสมกับการนำไปตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ
ด้านต่าง ๆ เพื่อสามารถสะท้อนคุณภาพได้ดียิ่งขึ้นไป

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ ยังไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าบริษัทที่มีคุณภาพของการเปิดเผย
ความเสี่ยงที่ดีและจะมีกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ดีตามไปด้วย เพราะข้อมูลความเสี่ยงที่
เปิดเผยจริงกับการบริหารความเสี่ยงภายในองค์กรอาจไม่เหมือนกัน เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูล
ขึ้นอยู่กับดุลพินิจผู้บริหารของบริษัท จึงไม่สามารถสรุปได้ว่าข้อมูลความเสี่ยงที่มีการเปิดเผยอยู่ใน
รายงานทางการเงินที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนนั้นเป็นข้อมูลความเสี่ยงที่แท้จริงของบริษัทหรือไม่
ทั้งนี้ เนื่องจากบางบริษัทอาจมีการปกปิดข้อมูลความเสี่ยงไว้ เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์จาก
ข้อมูลของคู่แข่งกัน ในขณะที่บางบริษัทอาจจะเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงในปริมาณที่สูงมากหรือ
เปิดเผยเกินความจริง โดยคาดหวังผลประโยชน์ในอนาคตเพื่อป้องกันความผันผวนของราคาหุ้น
และผลการดำเนินงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้ผู้ถือหุ้นเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ
ตามที่ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ได้กล่าวไว้

นอกจากนี้ ยังเห็นว่าหน่วยงานกำกับดูแลอาจเป็นปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณาใน
การศึกษากการเปิดเผยความเสี่ยง เนื่องจากบางบริษัทอาจไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงแต่
อย่างไรก็ตาม แต่ที่จำเป็นต้องเปิดเผยความเสี่ยงเพราะปฏิบัติตามกฎข้อบังคับเท่านั้น ดังนั้น ในอนาคตควรมี
การศึกษาว่ามีกฎข้อบังคับอะไรและจากหน่วยงานใดบ้างที่อาจกระทบต่อการเปิดเผยความเสี่ยง
 อีกทั้ง ควรมีการศึกษานโยบายทางบัญชีที่แต่ละอุตสาหกรรมหรือบริษัทใช้ในการจัดทำบ
การเงินนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง มีนโยบายบัญชีเรื่องใดที่มีความ
เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความเสี่ยงบ้าง ซึ่งอาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งมีผลต่อการเปิดเผยความเสี่ยง
และทำให้มีคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น

งานวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาโดยการนำปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผลการดำเนินงานทาง
การเงินเพียงอย่างเดียวมาศึกษาความสัมพันธ์กับคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง เช่น กฎ
ข้อบังคับของหน่วยงานกำกับดูแลกิจการ นโยบายบัญชี ปัจจัยด้านคู่แข่งกัน มูลค่าหลักทรัพย์
ปริมาณการซื้อขายของบริษัท หรือแม้แต่คุณลักษณะของผู้ตรวจสอบบัญชี เป็นต้น เพื่อหาปัจจัย
ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปิดเผยความเสี่ยงและคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไปของการเปิดเผยความเสี่ยง เพื่อศึกษาว่าการเปิดเผยความเสี่ยงนั้นมีประโยชน์ต่อบริษัทอย่างไรบ้าง อีกทั้งจะทำให้บริษัทมีต้นทุนในการเปิดเผยมากน้อยเพียงใด ทำยที่สุดแล้วจะมีผลประโยชน์มากกว่ามีผลเสียต่อบริษัทหรือไม่ ซึ่งผลจากการศึกษานี้จะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงต่อไป

3. ควรมีการศึกษาโดยการประยุกต์แนวคิดการบริหารความเสี่ยงของแต่ละบริษัทว่าการที่บริษัทมีกระบวนการหรือขั้นตอนการบริหารความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ทำให้บริษัทมีคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยงมากน้อยกว่ากันหรือไม่และอย่างไร ซึ่งเป็นการนำกรอบแนวคิดการบริหารความเสี่ยงมาสร้างกรอบแนวคิดในการวัดคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยง นอกจากนี้ อาจมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงกับประสิทธิภาพในการบริหารความเสี่ยงขององค์กรว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพมีส่วนในการสร้างประสิทธิภาพในการบริหารความเสี่ยงได้มากน้อยเพียงใด

4. ควรมีการศึกษาว่าคุณภาพของการเปิดเผยความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับต้นทุนของเงินทุนหรือไม่ เพราะถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบริษัทที่มีการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพจะทำให้มีต้นทุนการกู้ยืมหรือต้นทุนของเงินทุนลดน้อยลงแล้ว บริษัทก็จะเล็งเห็นความสำคัญของการเปิดเผยความเสี่ยงและมีการเปิดเผยความเสี่ยงอย่างมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสุดท้ายผลประโยชน์ก็จะตกอยู่กับทั้งบริษัทเองและผู้ถือหุ้นต่าง ๆ บริษัทก็สามารถระดมเงินทุนได้มากขึ้นด้วยต้นทุนที่ต่ำลง ในขณะที่ผู้ถือหุ้นจะได้รับข้อมูลที่มีความโปร่งใส สามารถประเมินความเสี่ยงและการบริหารงานของบริษัทได้ดียิ่งขึ้น

5. ควรมีการศึกษาการเปิดเผยรายการนอกงบดุล (Off-Balance Sheet Items) ของบริษัท เนื่องจากข้อมูลความเสี่ยงอาจไม่ได้แสดงอยู่ในแหล่งข้อมูลที่มีการเปิดเผยเพียงอย่างเดียว แต่ข้อมูลอื่น ๆ ที่เปิดเผยอยู่นั้นอาจมีการสื่อถึงความเสี่ยงโดยทางอ้อม ดังนั้น อาจถูกมองข้ามและไม่ได้นำมาพิจารณาความเสี่ยงขององค์กร ซึ่งรายการนอกงบดุลนี้อาจมีข้อมูลที่แสดงถึงความเสี่ยงอย่างใดอย่างหนึ่งขององค์กรที่อาจจะส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทได้ ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ของผลกำไรหรือราคาหุ้นก็ตาม ความเสี่ยงจากรายการนอกงบดุล (Off-Balance Sheet Risk) จึงเป็นเรื่องที่ควรมีการศึกษาอย่างมาก เพราะปัจจุบันสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย และสถาบันวิชาชีพทางบัญชีต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญและออกกฎระเบียบ เพื่อให้แนวทางในการเปิดเผยรายการนอกงบดุลแก่บริษัทจดทะเบียนเพิ่มมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กองบรรณาธิการ. 2544. กรรมการบริษัทกับการเปิดเผยข้อมูลและรายงานประจำปี. วารสาร
ภาษีบัญชีและกฎหมายธุรกิจ 7 (เมษายน): 63-65.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. 2540. ผลการสำรวจการรายงานบทรายงานและการวิเคราะห์
ของผู้บริหารประจำปี พ.ศ. 2539.
- ธำรี หิรัญรัมย์, พิมพ์พนา ปีตรวิชัย และปริญญา มณีโรจน์. 2543. การศึกษาการเปิดเผยข้อมูล
ในรายงานประจำปีของสถาบันการเงินไทย. วารสารจุฬาลงกรณ์วิวิ 13 (ตุลาคม-
ธันวาคม): 27-48.
- นภวรรณ เชิดชูภูมิกุล. 2546. การเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของบริษัทที่จดทะเบียนใน
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย: กรณีศึกษาของบริษัทในธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์
และอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างและเครื่องตกแต่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัชวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส. 2546. แนวทางการบริหารความเสี่ยง. ตลาดหลักทรัพย์แห่ง
ประเทศไทย.
- เมธา สุวรรณสาร. 2544. การสร้างกรอบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate
Governance) กับการบริหารความเสี่ยงขององค์กร. วารสารนักบัญชี 47(2): 31-38.
- วันเพ็ญ กฤตผล และอุทัย ต้นละมัย. 2545. Risk Assessment and Disclosure of Insurance
Companies in Thailand: From Accounting Policy to Corporate Governance.
Asian Academic Accounting Association, 3rd Annual Conference in NAGOYA,
Japan.
- วิศรุต ศรีบุญนาถ และภาวิณี มะโนวรรณ. 2548. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงทาง
การเงิน. วารสารจุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์ 103 (มกราคม-มีนาคม): 43-67.
- วีระชัย งามดีวิไลศักดิ์. 2544. การบริหารความเสี่ยง. เอกสารประกอบการประชุมนักบัญชีทั่ว
ประเทศครั้งที่ 17 "การผสมผสานความรู้: ความท้าทายของนักบัญชี". หน้า 51-58.
22-23. มิถุนายน ณ อาคารอิมแพ็คคอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.
- สมชาย สุภัทรกุล. 2544. คุณภาพการเปิดเผยข้อมูลทางการเงิน: ประโยชน์และการประเมิน
คุณภาพ. วารสารบริหารธุรกิจ 24 (เมษายน-มิถุนายน): 11-21.

- สันติ ธิรพัฒน์. 2544. การบริหารความเสี่ยงทางการเงินเบื้องต้น. เอกสารประกอบการประชุมนักบัญชีทั่วประเทศครั้งที่ 17 “การผสมผสานความรู้: ความท้าทายของนักบัญชี”. หน้า 35-50. 22-23 มิถุนายน ณ อาคารอิมแพ็คคอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.
- สุธา ดิวงกิจ. 2536. การวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชีในการวัดความเสี่ยงของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย: เปรียบเทียบธุรกิจทางการเงินกับธุรกิจอุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต. ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล กุลาเลิศ. 2544. IA กับบทบาท Risk Management ที่น่าจะเป็นจริง. วารสารนักบัญชี 47(2): 81-85.
- สุวิมล กุลาเลิศ. 2544. Risk Management ควรเริ่มต้นปฏิบัติหรือยัง? วารสารนักบัญชี 47(3): 69-72.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. 2540. คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรา 56. แหล่งที่มา: <http://capital.sec.or.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. 2540. ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กจ. 40/2540 เรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการรายงานการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์ (ฉบับประมวล) (1914). แหล่งที่มา: <http://capital.sec.or.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. 2545. บทศึกษา เรื่อง การเสริมสร้าง good corporate governance ของบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทย. แหล่งที่มา: www.sec.or.th.
- อุษณา ภัทรมนตรี. 2547. การตรวจสอบภายในสมัยใหม่: แนวคิดและกรณีศึกษา = Modern internal audit. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Accounting Standards Board (ASB). 1994. FRS5 Reporting the substance of transaction. Available from: <http://mgv.min.edu.my/Articles/00462/9601267.Htm>.
- Ahmed, A. S.; Beatty, A.; and Bettinghaus, B. 2004. Evidence on the efficacy of interest-rate risk disclosures by commercial banks. The International Journal of Accounting 39: 223-251.
- Ahmed, K.; and Curtis, J. K. 1999. Association between corporate characteristics and disclosure levels in annual reports a meta analysis. British Accounting Review 31(1): 36-61.
- Alsaeed, K. 2005, September. The Association between firm-specific characteristics and disclosure: The case of Saudi Arabia. Journal of American of Business, Cambridge 7(1): 310-319.
- American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). 1994. Improving business reporting. A customer focus. New York. Available from: www.aicpa.org/members/div/acctstd.librl
- Arnold, J. J.; and Holder, W. W. 1998. At war-disclosure of measurement uncertainties. Journal of Accountancy: 99-105.
- Anonymous. 1992. Communicating about risk. Environmental Manager 3(10): 8-9.
- Anonymous. 2002. No surprise: The case for better risk reporting. Balance Sheet 10(4): 18-21.
- Baiman, S.; and Verrecchia, R. E. 1991. The relation among capital markets, financial disclosure, production efficiency and insider trading. Journal of Accounting and Research 46(4).
- Belkaoui, A.; and Khl, A. 1978. Corporate financial disclosure in Canada. Research Monograph of the Canadian Certified General Accountants Association, Vancouver.
- Belkaoui, A.; and Karpik, P. G. 1989. Determinants of the corporate decision to disclose social information. Accounting, Auditing, and Accountability Journal 2(1): 36-51.

- Beretta, S.; and Bozzolan, S. 2004. A framework for the analysis of firm risk communication. The International Journal of Accounting 39(3): 265-288.
- Bloomfield, R. J.; and Wilk, T. J. 2000. Disclosure effects in the laboratory: Liquidity, depth, and the cost of capital. Accounting Review 75(1): 13-41.
- Boltan, L. 2003. Special Report: Business Risk - The fear factor. Accountancy 131(13): 48.
- Borge, D. 2001. The book of risk. United States of America, John Wiley & Sons, Inc.
- Botosan, C. A. 1997. Disclosure level and the cost of equity capital. The Accounting Review 72(3): 323-349.
- Botosan, C. A. 2004. Discussion of a framework for the analysis of firm risk communication. The International Journal of Accounting 39(3): 289-295.
- Botosan, C. A.; and Plumlee, M. A. 2002. A re-examination of disclosure level and the expected cost of equity capital. Journal of Accounting Research 40(1): 21-40.
- Buzby, S. 1975. Company size, listed versus stocks, and the extent of financial disclosure. Journal of Accounting Research 13(1): 16-37.
- Canadian Institute of Chartered Accountants (CICA). 2001. Management's discussion and analysis; guidance of preparation and disclosure, Review Draft, December.
- Casualty Actuarial Society (CAS). 2003. Overview of Enterprise Risk Management.
- Chow, C. W.; and Adrian, W.-B. 1987. Voluntary financial disclosure by Mexican Corporations. Accounting Review 62(3): 533-541.
- Clarkson, P.; Kao, J.; and Richardson, G. 1994. The voluntary inclusion of forecast in the MD&A section of annual reports. Contemporary Accounting Research 16: 111-134.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). 2003. Draft enterprise risk management framework: Executive summary. Available from: www.erm.coso.org.
- Cooke, T. E. 1989, Spring. Disclosure in the corporate annual report of Swedish companies. Accounting and Business Research 19(74): 113-124.

- Cooke, T. E. 1992. The impact of size, stock market listing and industry type on disclosure in the annual report of Japanese listed corporations. Accounting and Business Research 22(87): 229-237.
- Culp, C. L. 2001. The risk management process: Business strategy and tactics. United States of America, John Wiley & Sons, Inc.
- DeLillo, D. 2002. External risk reporting: Germany and US. Risk Management Reports 29(9).
- Fama, E.; and Miller, M. 1972. The theory of finance. Hinsdale, IL: Dryden Press.
- Firth, M. 1979. Impact of size, stock market listing and auditors on voluntary disclosure in annual reports. Accounting and Business Research 9(36): 273-280.
- Frankel, R.; McNichols, M.; and Wilson, P. 1995. Discretionary disclosure and external financing. The Accounting Review 70(1): 135-150.
- German Accounting Standards Board (GASB). 2000. Draft German Accounting Standard No.5 (Draft-GAS5) Risk reporting. Berlin. Available from: www.standardsetter.de/drsc/docs/drafts/5-eng.pdf.
- Gibson, R. 1999. Rethinking the quality of risk management disclosure practices.
- Gue, H. 2002. Quantitative market risk disclosure, bond default risk and the cost of debt: Why Value at Risk? Available from: <http://gloriamundi.org/picsresources/hgp.pdf>.
- Helbok, G.; and Wagner, C. 2003. Corporate financial disclosure on operational risk in the banking industry. Available from: <http://gloriamundi.org/picsresources/ghcw.pdf>.
- Hodder, L.; Koonce, L.; and McAnally, M.L. 2001. SEC Market risk disclosures: Implications for judgment and decision making. Accounting Horizons 15(1): 49-70.
- Holmes, A. 2002. Risk management. Great Britain, Capstone Publishing.
- Imhoff, E. 1978. The representativeness of management earnings forecasts. The Accounting Review 4: 836-850.

- Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). 1998. Financial reporting of risk: Proposal for a statement of business risk. London, Financial Reporting Committee-Institute of Chartered Accountants in England and Wales.
- Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). 1999. Inside out: Reporting on shareholder value. London, Financial Reporting Committee-Institute of Chartered Accountants in England and Wales.
- Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). 2000a. No surprises: The case for better risk reporting. London, Financial Reporting Committee-Institute of Chartered Accountants in England and Wales.
- Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). 2000b. Prospective financial information: Challenging the assumptions. London, Institute of Chartered Accountants in England and Wales.
- Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). 2002a. Prospective financial information: Guidance for UK director. London.
- Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). 2002b. Managing risk to enhance shareholder value. New York, International Federation of Accountants.
- Jensen, M. C.; and Meckling, W. H. 1976. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. Journal of Financial Economics 3: 305-360.
- Jorgensen, B. N.; and Kirschenheiter, M. T. 2003. Discretionary risk disclosures. Accounting Review 78(2): 449-469.
- Kent, P.; and Ung, K. 2003. Voluntary disclosure of forward-looking earnings information in Australia. Australian Journal of Management 28(3): 273-286.
- Korosec, B.; and Horvat, R. 2005, October. Risk reporting in corporate annual reports. Economic and Business Review for Central and South-Eastern Europe 7(3): 217-284.
- Lajili, K.; and Zeghal, D. 2003. The disclosure of risk management information in Canadian annual reports. Newsletter 4(3).

- Lajili, K.; and Zeghal, D. 2005, June. A content analysis of risk management disclosures in Canadian annual reports. Canadian Journal of Administrative Sciences 22 (2): 125-142.
- Lam, J. 2003. Enterprise risk management: From incentives to controls. United States of America, John Willey & Sons, Inc.
- Lang, M. H.; and Lundholm, R. J. 1993. Cross sectional determinants of analyst rating of corporate disclosure. Journal of Accounting Research 31: 246-271.
- Lang, M. H.; and Lundholm, R. J. 1996. Corporate disclosure policy and analyst behavior. The Accounting Review 71(4).
- Law, L.; and Callum, C. 1997. Is there an obligation to disclose earnings forecasts in IPO prospectuses? Accounting Research Journal 10: 44-58.
- Lee, L.; Taylor, S.; and Walter, T. 1995. The voluntary disclosure of forecast data by Australian IPOs, Working paper, The University of Sydney.
- Leftwich, R.; Watts, R.; and Zimmerman, J. 1981. Voluntary corporate disclosure: The case of interim reporting. Journal of Accounting Research 19: 50-77.
- Lev, B.; and Penman, S. 1990. Voluntary forecast disclosure, non disclosure, and stock prices. Journal of Accounting Research 28: 49-76.
- Lev, B.; and Zarowin, P. 1999. The boundaries of financial reporting and how to extend them. Journal of Accounting Research 37(2): 246-271.
- Linsley, P.M.; and Shriver, P.J. 2005. Examining risk reporting in UK public companies. The Journal of Risk Finance 6 (4): 292-305.
- Linsmeier, T. J. and N. D. Pearson. 1997. Quantitative disclosures of market risk in the SEC release. Accounting Horizons 11(1): 107-135.
- Linsmeier, T. J., et al. 2002. The effect of mandated market risk disclosures on trading volume sensitivity to interest rate, exchange rate, and commodity price movements. The Accounting Review 77(2): 343-377.
- Malone, D.; Fries, C.; and Jones, T. 1993. An empirical investigation of the extent of corporate financial disclosure in the oil and gas industry. Journal of Accounting and Auditing & Finance 8 (Summer): 249-273.

- Marston, C. L.; and Shriver, P. J. 1991. The use of disclosure indices in accounting research: A review article. British Accounting Review 23: 195-210.
- McNally, G. M.; Eng, L. H.; and Hasseldine, C.R. 1982. Corporate financial reporting in New Zealand: an analysis of user preferences characteristics and disclosure practices for discretionary information. Accounting and Business Research 13(49): 11-20.
- Miccolis, J. A.; Hively, K.; Merkley, B.W. 2001. Enterprise Risk Management: Trends and Emerging Practices. Prepared by the principal investigators from the Tillinghast-Towers Perrin and Sponsored by The Institute of Internal Auditors Research Foundation. Available from: www.theiia.org.
- Naser, K. 1998. Comprehensiveness of disclosure of non-financial companies: Listed on the Amman financial market. International Journal of Commerce & Management 8(1): 88-119.
- Rajgopal, S. 1999. Early evidence on the informativeness of the SEC's Market risk disclosure: The case of commodity price risk exposure of oil and gas producers. The Accounting Review 74(3): 251-280.
- Richardson, A. J.; and Welker, M. 2001. Social disclosure, financial disclosure and the cost of equity capital. Accounting Organizations and Society 26: 597-616.
- Robb, S. W. G.; Single, L. E. ; and Zarzeski, M.T. 2001. Nonfinancial disclosures across Anglo-American countries. Journal of International Accounting 10: 71-83.
- Roulstone, D. T. 1999. Effect of SEC Financial Reporting Release No.48 on derivative and market risk disclosures. Accounting Horizons 13(4): 343-363.
- Sadgrove, K. 1996. The complete guide of business risk management., Gower Publishing Limited.
- Schrand, C. M.; and Elliott, J. A. 1998. Risk and financial reporting: A summary of the discussion at the 1997 AAA/FASB conference. Accounting Horizons 12(3): 271-282.
- Selva, M. 1995. The association between accounting determined risk measures and analysts' risk perceptions in a medium-sized market. Journal of International Financial Management and Accounting 6(3).

- Sengupta, P. 1998. Corporate disclosure quality and the cost of debt. The Accounting Review 73(4): 459-474.
- Shaw, J. C. 2003. Corporate governance and risk : A systems approach. United States of America, John Wiley & Sons, Inc.
- Shevlin, T. 2004. Discussion of "A framework for the analysis of firm risk communication". The International Journal of Accounting 39(3): 297-302.
- Shrives, P.; and Linsley, P. 2003. Risk management: Communicating risk management in annual reports. International Accountant 20.
- Singhvi, S. S.; and Desai, H. B. 1971. An empirical analysis of the quality of corporate disclosure. The Accounting Review(129-138).
- Solomon, J. F.; Solomon, A.; Norton, S.D.; Joseph, N.L. 2000. A conceptual framework for corporate risk disclosure emerging from the agenda for corporate governance reform. British Accounting Review 32(4): 447-478.
- Spence, A. M. 1973. Job market signalling. Quarterly Journal of Economics 87(3): 355-374.
- StradeaConsulting. 2002. Bank risk disclosure survey 2002. Available from: www.stradea.com.
- Thornton, D. B. 2004. Discussion of "Evidence on the efficacy of interest rate risk disclosures by commercial banks". The International Journal of Accounting 39: 257-262.
- Thornton, D. B.; and Welker, M. 2004. The effect of oil and gas producer's FRR No.48 disclosures on investors' risk assessment. Journal of Account Audit Finance 19(1): 85-114.
- Trussel, J. M. 1996. Warn! New disclosure requirements for risks and uncertainties. The National Public Accountant 41(4): 22-24.
- Wallace, R.S.O.; Naser, K.; and Mora, A. 1994. The relationship between the comprehensiveness of corporate annual report and firm characteristics in Spain. Accounting and Business Research 25 (97): 41-53
- Waymire, G. 1985. Earning volatility and voluntary management forecast disclosure. Journal of Accounting Research 12: 268-295.

Woods, M.; and Reber, B. 2003. A comparison of U.K. and German reporting practice in respect of risk disclosure post GAS 5. Paper presented at the 6th Financial Reporting and Business Communication Congress Cardiff Business School Cardiff, July 3-4.

Zarzeski, M. T. 1996. Spontaneous harmonization effects of culture and market forces on accounting disclosure practice. Accounting Horizons 10(1): 18-37.

Zolkos, R. 2002. Corporate governance coming to the fore. Business Insurance 36(12): 3-4.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ความหมายของความเสียงประเภทต่าง ๆ¹

ความเสียงทางธุรกิจ (Business Risk)

ความเสียงทางธุรกิจ หมายถึง ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเงินเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของผลิตภัณฑ์และกำไรจากการขาย อาทิเช่น

- ความเสียงด้านกลยุทธ์ (Strategy risk) – ความเสียงที่เกิดจากการเลือกใช้กลยุทธ์รูปแบบทางธุรกิจ หรือการปฏิบัติตามแผนงานต่างๆ
- ความเสียงด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure risk) – ความเสียงที่โครงสร้างของระบบที่มีอยู่จะไม่สามารถสนับสนุนต่อการนำกลยุทธ์ธุรกิจมาใช้
- ความเสียงด้านลูกค้า (Customer risk) – ความเสียงจากการขายที่ไม่น่าเชื่อถือ หรือบริการที่ขาดคุณภาพ ทำให้ไม่สามารถรักษาไว้ซึ่งลูกค้าและการผลิตของธุรกิจครั้งต่อไปได้
- ความเสียงด้านผลิตภัณฑ์ (Product risk) – ความเสียงเกี่ยวกับการออกแบบและกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ รวมถึงความสามารถที่จะระบุตลาดเป้าหมายและตั้งราคาอย่างเหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์
- ความเสียงด้านคู่แข่ง (Competitive risk) – ความเสียงและโอกาสที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำและการโต้ตอบจากคู่แข่งที่สำคัญ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของยอดขาย ระดับของค่าตอบแทน และต้นทุนการผลิต
- ความเสียงด้านกฎระเบียบข้อบังคับ (Regulatory risk) – ความเสียงจากการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ รวมถึงผลิตภัณฑ์ ความต้องการเงินทุน หรือการชำระค่าภาษีอากร
- ความเสียงด้านชื่อเสียง (Reputation risk) – ความเสียงจากกิจกรรมหรือการปฏิบัติงานที่สามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจจะมีผลกระทบกับความเข้าใจของสาธารณชนที่มีผลพาลักษณ์หรือตราสินค้าของบริษัท ซึ่งความเสียงด้านชื่อเสียงนี้บ่อยครั้งที่เป็นผลมาจากความผิดพลาดในการบริหารงานของบริษัทอันเกิดจากความเสียงในด้านอื่น ๆ

¹ Miccolis, J. A.; Hively, K.; Merkley, B.W. 2001. Enterprise Risk Management: Trends and Emerging Practices.

ความเสี่ยงด้านการประกัน (Insurance Risk)

ความเสี่ยงด้านการประกัน หมายถึง ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเงินเนื่องจากผลต่างระหว่างจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงกับจำนวนที่มีสิทธิเรียกร้องตามสัญญา และการจ่ายค่าสินไหมทดแทน เช่น

- ความเสี่ยงจากการเสียชีวิต (Mortality risk) – ความเสี่ยงที่ไม่สามารถประมาณการได้ว่ายาวนานเพียงใดที่ผู้เอาประกันจะมีชีวิตอยู่
- ความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย (Morbidty risk) – ความเสี่ยงที่สามารถประมาณระยะเวลาที่จะเจ็บป่วยของผู้เอาประกันได้
- ความเสี่ยงจากการผิดพลาด (Lapse risk) - ความเสี่ยงที่สามารถประมาณอัตราความผิดพลาดจากการตัดสินใจในการตั้งราคาสินค้า

ความเสี่ยงด้านเครดิต (Credit Risk)

ความเสี่ยงด้านเครดิต หมายถึง ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเงินเนื่องจากมีสถานการณ์ที่อาจทำให้เกิดการผิดสัญญา อาทิเช่น

- ความเสี่ยงของผู้ทำสัญญา (Issuer risk) – ความเสี่ยงจากความผิดพลาดของเครื่องมือวิเคราะห์สินเชื่อของผู้ทำสัญญา ทำให้เกิดภาวะผูกพันทางการเงิน
- ความเสี่ยงจากการให้กู้ยืม (Lending risk) – ความเสี่ยงจากการผิดสัญญาเงินกู้ยืม
- ความเสี่ยงจากการผิดสัญญาของคู่ค้า (Counter-party risk) – ความเสี่ยงที่คู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงร่วมกันไว้

ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk)

ความเสี่ยงด้านตลาด หมายถึง ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเงินที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงราคาของตลาดหรือดัชนีต่าง ๆ อาทิเช่น

- ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย (Interest rate risk) – ความเสี่ยงจากความแตกต่างของโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยและลักษณะของสินทรัพย์และหนี้สินที่ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย
- ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง (Liquidity risk) – ความเสี่ยงที่เกิดจากการที่ไม่สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันต่าง ๆ เมื่อครบกำหนด
- ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน (Foreign exchange risk) – ความเสี่ยงจากการผันผวนในอัตราแลกเปลี่ยน

- ความเสี่ยงจากหลักทรัพย์ (Equity risk) – ความเสี่ยงจากการผันผวนในราคาหุ้น
- ความเสี่ยงเบสิค (Basis risk) – ความเสี่ยงของประสิทธิภาพจากการป้องกันความเสี่ยงลดน้อยลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงตามปกติของความสัมพันธ์ระหว่าง 2 อัตราที่ไม่คงที่
- ความเสี่ยงด้านอสังหาริมทรัพย์ (Real estate risk) - ความเสี่ยงจากการผันผวนของมูลค่าอสังหาริมทรัพย์

ความเสี่ยงด้านปฏิบัติงาน (Operational Risk)

ความเสี่ยงด้านปฏิบัติงาน หมายถึง ความไม่แน่นอนของผลประโยชน์ทางการเงิน เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดจากความผิดพลาด หรือไม่เพียงพอของบุคลากร กระบวนการ และเทคโนโลยี รวมทั้งปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ อาทิเช่น

- ความเสี่ยงจากกระบวนการ (Processing risk) – ความเสี่ยงจากการผิดพลาดของคนหรือระบบงาน ที่เกิดขึ้นอยู่ในการดำเนินธุรกิจ
- ความเสี่ยงจากการควบคุม (Control risk) – ความเสี่ยงจากการไม่ได้รับความร่วมมือในการสร้างแนวทางในการดำเนินธุรกิจที่ดี
- ความเสี่ยงจากระบบ (System risk) – ความเสี่ยงที่ระบบสารสนเทศ ระบบการติดต่อสื่อสาร หรือระบบคอมพิวเตอร์ จะเกิดการล้มเหลว
- ความเสี่ยงจากโมเดล (Model risk) - ความเสี่ยงจากความไม่เหมาะสมในการตั้งข้อสมมติฐานหรือวิธีการในการสร้างโมเดล เครื่องมือ หรือระบบ
- ความเสี่ยงจากการทุจริต (Fraud risk) – ความเสี่ยงจากการถูกฉ้อโกง หรือการบริหารงานผิดพลาด โดยอาจแฝงด้วยเจตนาที่ต้องการสินทรัพย์หรือข้อมูลของบริษัทที่เกิดจากลูกจ้างเอง หรือบุคคลอื่น
- ความเสี่ยงจากทำตามข้อกำหนด (Compliance risk) – ความเสี่ยงจากการที่ไม่ได้รับการยินยอมทางกฎหมาย กฎระเบียบ การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือตามมาตรฐาน จากการกระทำใด ๆ ของบริษัท
- ความเสี่ยงด้านข้อพิพาททางกฎหมาย (Legal risks) – ความเสี่ยงจากทำผิดกฎหมายทำให้เกิดต้นทุนเกี่ยวกับค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และการชำระบัญชี
- ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูล (Information security risk) – ความเสี่ยงจากการไม่เพียงพอในการป้องกันข้อมูลที่เป็นความลับจากลูกจ้าง คู่แข่งขัน และสาธารณชน

- ความเสี่ยงจากเหตุการณ์ภายนอก (External disruption risk) – ความเสี่ยงที่จะเกิดความเสี่ยงจากเหตุการณ์ภายนอก เช่น ภัยธรรมชาติ การก่อการร้าย หรือความล้มเหลวจากโครงสร้างพื้นฐาน

ความเสี่ยงด้านการจัดการ (Organizational risk)

ความเสี่ยงด้านการจัดการ หมายถึง ความไม่แน่นอนของผลประโยชน์ทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและความสามารถของบริษัท ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะทางของบริษัทในการใช้กลยุทธ์ธุรกิจ และการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของบริษัท อาทิเช่น

- ความเสี่ยงจากบุคลากร (People risk) – ความเสี่ยงที่ไม่สามารถจูงใจและรักษาลูกจ้างที่มีความเชี่ยวชาญ ทักษะ และจรรยาบรรณให้อยู่กับบริษัทได้
- ความเสี่ยงจากการสร้างแรงจูงใจ (Incentive risk) – ความเสี่ยงจากการสร้างแรงจูงใจไม่เพียงพอที่จะทำให้ผลการดำเนินงานได้ดีกว่าคู่แข่ง หรือการจูงใจลูกจ้างที่กระทำอยู่ ทำให้การตัดสินใจทางธุรกิจไม่เหมาะสม
- ความเสี่ยงจากวัฒนธรรมองค์กร (Cultural risk) – ความเสี่ยงจากการที่ไม่สามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมองค์กรให้เข้ากับความเสี่ยงและวัตถุประสงค์ของบริษัท หรือไม่สามารถสื่อสารวัฒนธรรมในองค์กรได้อย่างทั่วถึง
- ความเสี่ยงจากการจัดการที่เปลี่ยนแปลง (Change management risk) - ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้กับองค์กร เนื่องจากการมีการขัดขวางต่อต้าน การขาดแคลนทรัพยากร หรือแผนงานที่ผิดพลาด

ภาคผนวก ข

กระดาษทำการสำหรับการวิจัยนำร่อง

ชื่อบริษัท.....ชื่อย่อ..... ประเภทธุรกิจ.....

ปัจจัยเสี่ยง (ปริมาณการเปิดเผยจำนวน.....ค่า)

1. การเปิดเผยความเสี่ยงได้จำแนกความเสี่ยงออกเป็นประเภทต่าง ๆ ใช่หรือไม่
 0. ไม่ใช่ 1.ใช่ มีจำนวน.....ความเสี่ยง

2. ความเสี่ยงด้านตลาด 0.ไม่เปิดเผย (ตอบข้อ 3) 1.เปิดเผย
 - 2.1 ลักษณะการเปิดเผย
 1. แสดงรายละเอียดเป็นความเสี่ยงย่อย ๆ จำนวนข้อ
 2. ไม่แสดงเป็นความเสี่ยงย่อย ๆ แต่กล่าวโดยภาพรวม
 3. อื่น.....
 - 2.2 รายละเอียดของการเปิดเผย
 1. แสดงความหมายของความเสี่ยง
 2. แสดงโอกาสที่จะเกิดขึ้น (สูง ต่ำ เป็นต้น)
 3. แสดงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น
 4. แสดงการคาดการณ์ถึงมูลค่าผลกระทบเชิงคุณภาพ (สูง ต่ำ มาก น้อย เป็นต้น)
 5. แสดงการคาดการณ์ถึงมูลค่าผลกระทบเชิงปริมาณ (5-10% หรือ 5 ล้านบาท)
 6. แสดงมาตรการรองรับ
 - 2.3 ประเภทความเสี่ยงย่อยที่เปิดเผย

.....1. ความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย5. ความเสี่ยงด้านอสังหาริมทรัพย์
.....2. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง6. อื่น ๆ (ระบุ).....
.....3. ความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน	
.....4. ความเสี่ยงจากหลักทรัพย์	

3. ความเสี่ยงด้านเครดิต 0.ไม่เปิดเผย (ตอบข้อ 4) 1.เปิดเผย
 - 3.1 ลักษณะการเปิดเผย
 1. แสดงรายละเอียดเป็นความเสี่ยงย่อย ๆ จำนวนข้อ
 2. ไม่แสดงเป็นความเสี่ยงย่อย ๆ แต่กล่าวโดยภาพรวม
 3. อื่น.....

3.2 รายละเอียดของการเปิดเผย

1. แสดงความหมายของความเสียหาย
2. แสดงโอกาสที่จะเกิดขึ้น (สูง ต่ำ เป็นต้น)
3. แสดงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น
4. แสดงการคาดการณ์ถึงมูลค่าผลกระทบเชิงคุณภาพ (สูง ต่ำ มาก น้อย เป็นต้น)
5. แสดงการคาดการณ์ถึงมูลค่าผลกระทบเชิงปริมาณ (5-10% หรือ 5 ล้านบาท)
6. แสดงมาตรการรองรับ

3.3 ประเมินความเสี่ยงย่อยที่เปิดเผย

-1. ความเสี่ยงของผู้ทำสัญญา
-2. ความเสี่ยงจากการให้กู้ยืม
-3. ความเสี่ยงจากการผิดสัญญาของคู่ค้า
-4. อื่น ๆ (ระบุ).....

4. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน 0. ไม่เปิดเผย (ตอบข้อ 5) 1. เปิดเผย

4.1 ลักษณะการเปิดเผย

1. แสดงรายละเอียดเป็นความเสี่ยงย่อย ๆ จำนวน ข้อ
2. ไม่แสดงเป็นความเสี่ยงย่อย ๆ แต่กล่าวโดยภาพรวม
3. อื่น.....

4.2 รายละเอียดของการเปิดเผย

1. แสดงความหมายของความเสียหาย
2. แสดงโอกาสที่จะเกิดขึ้น (สูง ต่ำ เป็นต้น)
3. แสดงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น
4. แสดงการคาดการณ์ถึงมูลค่าผลกระทบเชิงคุณภาพ (สูง ต่ำ มาก น้อย เป็นต้น)
5. แสดงการคาดการณ์ถึงมูลค่าผลกระทบเชิงปริมาณ (5-10% หรือ 5 ล้านบาท)
6. แสดงมาตรการรองรับ

4.3 ประเภทความเสี่ยงย่อยที่เปิดเผย

-1. ความเสี่ยงจากกระบวนการ
-2. ความเสี่ยงจากการควบคุม
-3. ความเสี่ยงจากระบบ
-4. ความเสี่ยงการการทุจริต
-5. ความเสี่ยงจากทำตามข้อกำหนด
-6. ความเสี่ยงด้านข้อพิพาททางกฎหมาย
-7. ความเสี่ยงจากสภาวะเหตุการณ์ภายนอก
-8. ความเสี่ยงด้านการประกัน
-9. ความเสี่ยงจากการจัดการที่เปลี่ยนแปลง
-10. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์
-11. ความเสี่ยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน
-12. ความเสี่ยงด้านลูกค้า
-13. ความเสี่ยงด้านผลิตภัณฑ์
-14. ความเสี่ยงด้านคู่แข่ง
-15. ความเสี่ยงด้านกฎระเบียบข้อบังคับ
-16. ความเสี่ยงด้านชื่อเสียง
-17. อื่น ๆ (ระบุ).....

กระดาษทำการสำหรับวิจัยคุณภาพการเปิดเผยความเสี่ยง

ชื่อบริษัท.....ชื่อย่อ..... กลุ่มอุตสาหกรรม.....ข้อมูลปี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและผลการดำเนินงาน

รายละเอียด	จำนวน
1. อัตราหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)	เท่า
2. อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (D/A)	เท่า
3. รายได้รวม (REV)	บาท
4. กำไรสุทธิ (NET)	บาท
5. กำไรต่อหุ้น (EPS)	บาทต่อหุ้น
6. อัตราผลตอบแทนสินทรัพย์ (ROA)	เปอร์เซ็นต์
7. อัตราผลตอบแทนผู้ถือหุ้น (ROE)	เปอร์เซ็นต์
8. สินทรัพย์รวม (SIZE)	บาท
9. หนี้สินรวม (DEBT)	บาท

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเปิดเผยความเสี่ยง

2.1 ปัจจัยความเสี่ยง

ชื่อความเสี่ยง	จำนวน (ค่า)	โอกาส	ผลกระทบ	การวัด ข้อมูลเชิงคุณภาพ	การวัด ข้อมูลเชิงปริมาณ	มาตรการรองรับ ความเสี่ยง
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						

2.2 ลักษณะการดำเนินงานของบริษัท

ชื่อความเสี่ยง	จำนวน (ค่า)	โอกาส	ผลกระทบ	การวัด ข้อมูลเชิง คุณภาพ	การวัด ข้อมูลเชิง ปริมาณ	มาตรการ รองรับ ความเสี่ยง
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

2.3 การประกอบธุรกิจของแต่ละสายผลิตภัณฑ์

ชื่อความเสี่ยง	จำนวน (ค่า)	โอกาส	ผลกระทบ	การวัด ข้อมูลเชิง คุณภาพ	การวัด ข้อมูลเชิง ปริมาณ	มาตรการ รองรับ ความเสี่ยง
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

2.4 คำอธิบายและการวิเคราะห์ของผู้จัดการ

ชื่อความเสี่ยง	จำนวน (ค่า)	โอกาส	ผลกระทบ	การวัดข้อมูล เชิงคุณภาพ	การวัดข้อมูล เชิงปริมาณ	มาตรการ รองรับ ความเสี่ยง
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

2.5 หมายเหตุประกอบงบการเงิน

ชื่อความเสี่ยง	จำนวน (ค่า)	โอกาส	ผลกระทบ	การวัดข้อมูล เชิงคุณภาพ	การวัดข้อมูล เชิงปริมาณ	มาตรการ รองรับ ความเสี่ยง
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

อื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ตารางที่ ค-1: แสดงรายละเอียดโอกาสที่จะเกิดความเสียหายแต่ละประเภท

ประเภทความเสี่ยง	จำนวนบริษัท ที่เปิดเผย ความเสี่ยง	จำนวนบริษัท ที่ไม่เปิดเผย โอกาส	จำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยโอกาสที่ความเสี่ยงจะเกิดขึ้น						รวม	จำนวนบริษัทที่ ระบุโอกาสไม่ ชัดเจน
			ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	ไม่มีโอกาส		
ความเสี่ยงทางการเงิน										
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546										
1. ความเสี่ยงด้านการเงิน	36	22 (61.1%)	-	-	1	-	-	2	3 (8.3%)	11 (30.6%)
2. ความเสี่ยงด้านตลาด	13	6 (46.2%)	-	2	-	1	-	1	4 (30.8%)	3 (23.1%)
3. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	44	29 (65.9%)	-	6	-	-	-	-	6 (13.6%)	9 (20.5%)
4. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	107	68 (63.6%)	3	7	1	-	-	7	18 (16.8%)	21 (19.6%)
5. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	23	13 (56.5%)	2	2	-	-	-	2	6 (26.1%)	4 (17.4%)
6. ความเสี่ยงด้านราคาหลักทรัพย์	10	6 (60.0%)	-	-	-	-	-	1	1 (10.0%)	3 (30.0%)
7. ความเสี่ยงด้านราคา	9	8 (88.9%)	-	-	-	-	-	-	-	1 (11.1%)
8. ความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน	9	5 (55.6%)	1	1	-	-	-	1	3 (33.3%)	1 (11.1%)
9. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	40	21 (52.5%)	2	2	-	1	-	1	6 (15.0%)	13 (32.5%)
10. ความเสี่ยงด้านการให้กู้ยืมเงิน	17	10 (58.8%)	-	-	-	-	-	3	3 (17.6%)	4 (23.5%)
11. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	4	1 (25.0%)	-	2	-	-	-	-	2 (50.0%)	1 (25.0%)
12. ความเสี่ยงด้านการปรับโครงสร้างหนี้	3	2 (66.7%)	-	-	-	-	-	-	-	1 (33.3%)
รวม	315	191 (60.6%)	8 (2.5%)	22 (7.0%)	2 (0.6%)	2 (0.6%)	-	18 (5.7%)	52 (16.5%)	72 (22.9%)
ข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงิน ปี 2546										
1. ความเสี่ยงด้านตลาด	10	8 (80.0%)	-	-	-	-	-	-	-	2 (20.0%)
2. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	207	119 (57.5%)	3	14	-	-	-	7	24 (11.6%)	64 (30.9%)
3. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	152	71 (46.7%)	-	9	-	-	1	14	24 (15.8%)	57 (37.5%)
4. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	30	22 (73.3%)	-	-	1	-	-	4	5 (16.7%)	3 (10.0%)
5. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	181	75 (41.4%)	2	11	3	-	-	36	52 (28.7%)	54 (29.8%)
6. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	37	16 (43.2%)	-	17	-	-	-	1	18 (48.6%)	3 (8.1%)
รวม	617	311 (50.4%)	5 (0.8%)	51 (8.3%)	4 (0.6%)	-	1 (0.2%)	62 (10.0%)	123 (19.9%)	183 (29.7%)

ตารางที่ ค-1 (ต่อ): แสดงรายละเอียดโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงแต่ละประเภท

ประเภทความเสี่ยง	จำนวนบริษัท ที่เปิดเผย ความเสี่ยง	จำนวนบริษัท ที่ไม่เปิดเผย โอกาส	จำนวนบริษัทที่มีการเปิดเผยโอกาสที่ความเสี่ยงจะเกิดขึ้น						จำนวนบริษัทที่ ระบุโอกาสไม่ ชัดเจน		
			ต่ำมาก	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูงมาก	ไม่มีโอกาส			
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน											
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546											
1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	47	34 (72.3%)		2			1		3 (6.4%)	10 (21.3%)	
2. ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ	61	35 (57.4%)	2	3	1			2	8 (13.1%)	18 (29.5%)	
3. ความเสี่ยงด้านสถานะตลาดและการแข่งขัน	73	59 (80.8%)	1	3		2		1	7 (9.6%)	7 (9.6%)	
4. ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ และการเมือง	34	30 (88.2%)						2	2 (5.9%)	2 (5.9%)	
5. ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบและไม่แน่นอน	19	15 (78.9%)		2					2 (10.5%)	2 (10.5%)	
6. ความเสี่ยงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ	23	18 (78.3%)		1				1	2 (8.7%)	3 (13.0%)	
7. ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล	36	31 (86.1%)						1	1	2 (5.6%)	3 (8.3%)
8. ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ	57	38 (66.7%)	1	2				4	7 (12.3%)	12 (21.0%)	
9. ความเสี่ยงด้านการพึ่งพาลูกค้า/ผู้จำหน่าย/บริษัทอื่น	44	26 (59.1%)	1	4	1	1	1	1	9 (20.5%)	9 (20.5%)	
10. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	21	15 (71.4%)	1					1	2 (9.5%)	4 (19.0%)	
11. ความเสี่ยงด้านการผลิต	27	18 (66.7%)	1	3					4 (14.8%)	5 (18.5%)	
12. ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ	65	49 (75.4%)	2	2				4	8 (12.3%)	8 (12.3%)	
13. ความเสี่ยงด้านบุคลากร	27	22 (81.5%)						1	1 (3.7%)	4 (14.8%)	
14. ความเสี่ยงด้านการลงทุน	42	25 (59.5%)	2	2				3	7 (16.7%)	10 (23.8%)	
15. ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล	19	17 (89.5%)							-	2 (10.5%)	
รวม	595	432 (72.6%)	11 (1.8%)	24 (4.0%)	2 (0.3%)	4 (0.7%)	2 (0.3%)	21 (3.5%)	64 (10.8%)	99 (16.6%)	

ตารางที่ ค-2: แสดงรายละเอียดผลกระทบของความเสียหายแต่ละประเภท

ประเภทความเสียหายทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่ เปิดเผยความ เสียหาย	จำนวนบริษัทที่ไม่ เปิดเผยผลกระทบ	ระบุผลกระทบชัดเจน		ระบุผลกระทบไม่ชัดเจน		จำนวนบริษัทที่ ไม่ได้รับ ผลกระทบ
			ผลการดำเนินงานและ ฐานการเงิน	ความสามารถ ในการดำเนินงาน	บริษัท	ภายนอก	
ความเสี่ยงทางการเงิน							
ข้อมูลจากบัญชีความเสียหาย ปี 2546							
1. ความเสี่ยงด้านการเงิน	36	16 (44.4%)	15	2	2	-	1
2. ความเสี่ยงด้านตลาด	13	3 (23.1%)	9	1	-	-	-
3. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	44	12 (27.3%)	21	2	5	-	4
4. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	107	50 (46.7%)	45	4	2	2	4
5. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	23	17 (73.9%)	3	-	2	-	1
6. ความเสี่ยงด้านราคาหลักทรัพย์	10	7 (70.0%)	1	-	1	-	1
7. ความเสี่ยงด้านราคา	9	1 (11.1%)	6	-	1	-	1
8. ความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน	9	5 (55.6%)	3	-	-	1	-
9. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	40	19 (47.5%)	9	2	2	-	8
10. ความเสี่ยงด้านการให้กู้ยืมเงิน	17	10 (58.8%)	2	2	1	-	2
11. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	4	-	1	-	3	-	-
12. ความเสี่ยงด้านการปรับโครงสร้างหนี้	3	-	0	3	-	-	-
รวม	315	139 (44.1%)	115 (36.5%)	16 (5.1%)	19 (6.0%)	3 (1.0%)	22 (7.0%)
ข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงิน ปี 2546							
1. ความเสี่ยงด้านตลาด	10	6 (60.0%)	4	-	-	-	-
2. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	207	34 (16.4%)	129	8	26	-	10
3. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	152	125 (82.2%)	8	1	7	-	11
4. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	30	27 (90.0%)	1	-	2	-	-
5. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	181	72 (39.8%)	18	-	9	-	82
6. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	37	8 (21.6%)	2	-	18	-	9
รวม	617	272 (44.1%)	162 (26.3%)	9 (1.5%)	62 (10.0%)	-	112 (18.2%)

ตารางที่ ค-2 (ต่อ) : แสดงรายละเอียดผลกระทบของความเสี่ยงแต่ละประเภท

ประเภทความเสี่ยงทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่เปิดเผยความเสี่ยง	จำนวนบริษัทที่ไม่เปิดเผยผลกระทบ	ระบุผลกระทบชัดเจน		ระบุผลกระทบไม่ชัดเจน		จำนวนบริษัทที่ไม่ได้รับผลกระทบ
			ผลการดำเนินงานและฐานการเงิน	ความสามารถในการดำเนิน	บริษัท	ภายนอก	
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน							
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546							
1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	47	23 (48.9%)	12	3	6	-	3
2. ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ	61	24 (39.3%)	26	5	5	-	1
3. ความเสี่ยงด้านสภาวะตลาดและการแข่งขัน	73	39 (53.4%)	19	4	4	4	3
4. ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ และการเมือง	34	11 (32.4%)	11	5	3	4	-
5. ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบและไม่แน่นอน	19	5 (26.3%)	7	3	3	-	1
6. ความเสี่ยงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ	23	6 (26.1%)	8	2	5	1	1
7. ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล	36	11 (30.6%)	7	1	9	6	2
8. ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ	57	31 (54.4%)	4	5	7	9	1
9. ความเสี่ยงด้านการพึ่งพาลูกค้า/ผู้จำหน่าย/บริษัทอื่น	44	16 (36.4%)	20	1	5	1	1
10. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	21	13 (61.9%)	2	4	2	-	-
11. ความเสี่ยงด้านการผลิต	27	17 (63.0%)	7	1	1	-	1
12. ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ	65	27 (41.5%)	24	9	5	-	-
13. ความเสี่ยงด้านบุคลากร	27	15 (55.6%)	4	3	2	1	2
14. ความเสี่ยงด้านการลงทุน	42	24 (57.1%)	12	1	3	-	2
15. ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล	19	4 (21.%)	15	-	-	-	-
รวม	595	266 (44.7%)	178 (29.9%)	47 (7.9%)	60 (10.1%)	26 (4.4%)	18 (3.0%)

ตารางที่ ค-3: แสดงรายละเอียดลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพของผลกระทบ

ประเภทความเสี่ยงทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่ เปิดเผยความเสี่ยง	จำนวนบริษัทที่ไม่ เปิดเผยผลกระทบ	ระบุผลทิศทาง		ระบุปริมาณ		ระบุสาระสำคัญ		ระบุความ รุนแรง	ระบุไม่ ชัดเจน
			ลดลง	เพิ่มขึ้น	น้อย	มาก	ไม่มีนัย	มีนัย		
ความเสี่ยงทางการเงิน										
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546										
1. ความเสี่ยงด้านการเงิน	36	29 (80.6%)	3	3	-	-	-	1	-	-
2. ความเสี่ยงด้านตลาด	13	11 (84.6%)	1	-	-	-	-	-	1	-
3. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	44	38 (86.4%)	2	-	-	1	1	1	1	-
4. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	107	89 (83.2%)	3	5	3	2	1	2	1	1
5. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	23	22 (95.7%)	-	1	-	-	-	-	-	-
6. ความเสี่ยงด้านราคาหลักทรัพย์	10	7 (70.0%)	3	-	-	-	-	-	-	-
7. ความเสี่ยงด้านราคา	9	7 (77.8%)	-	1	-	1	-	-	-	-
8. ความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน	9	7 (77.8%)	-	1	-	-	1	-	-	-
9. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	40	37 (92.5%)	-	-	-	1	1	-	-	1
10. ความเสี่ยงด้านการให้กู้ยืมเงิน	17	16 (94.1%)	1	-	-	-	-	-	-	-
11. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	4	4 (100%)	-	-	-	-	-	-	-	-
12. ความเสี่ยงด้านการปรับโครงสร้างหนี้	3	3 (100%)	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	315	270 (85.7%)	13 (4.1%)	11 (3.5%)	3 (1.0%)	5 (1.6%)	4 (1.3%)	4 (1.3%)	3 (1.0%)	2 (0.6%)
ข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงิน ปี 2546										
1. ความเสี่ยงด้านตลาด	10	10 (100%)	-	-	-	-	-	-	-	-
2. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	207	195 (94.2%)	-	-	2	-	2	8	-	-
3. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	152	146 (96.1%)	1	-	-	-	-	5	-	-
4. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	30	30 (100%)	-	-	-	-	-	-	-	-
5. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	181	172 (95.0%)	-	-	2	-	4	3	-	-
6. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	37	32 (86.5%)	-	-	1	-	1	3	-	-
รวม	617	585 (94.8%)	1 (0.2%)	-	5 (0.8%)	-	7 (1.1)	19 (3.1%)	-	-

ตารางที่ ค-3 (ต่อ): แสดงรายละเอียดลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพของผลกระทบ

ประเภทความเสี่ยงทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่ เปิดเผยความเสี่ยง	จำนวนบริษัทที่ไม่ เปิดเผยผลกระทบ	ระบุผลทิศทาง		ระบุปริมาณ		ระบุสาระสำคัญ		ระบุความ รุนแรง	ระบุไม่ ชัดเจน
			ลดลง	เพิ่มขึ้น	น้อย	มาก	ไม่มีนัย	มีนัย		
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน										
ข้อมูลจากบัญชีความเสี่ยง ปี 2546										
1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	47	41 (87.2%)	3	1	1	-	-	-	1	-
2. ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ	61	47 (77.0%)	3	4	5	-	2	-	-	-
3. ความเสี่ยงด้านสภาวะตลาดและการแข่งขัน	73	56 (76.7%)	9	1	4	-	1	-	2	-
4. ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ และการเมือง	34	28 (82.4%)	1	-	1	1	1	-	2	-
5. ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบและไม่แน่นอน	19	14 (73.7%)	2	1	2	-	-	-	-	-
6. ความเสี่ยงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ	23	16 (69.6%)	1	3	3	-	-	-	-	-
7. ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล	36	25 (69.4%)	1	4	2	2	1	1	-	-
8. ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ	57	53 (93.0%)	2	-	-	1	1	-	-	-
9. ความเสี่ยงด้านการพึ่งพาลูกค้า/ผู้จำหน่าย/บริษัทอื่น	44	38 (86.4%)	-	1	1	-	1	2	-	1
10. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	21	19 (90.5%)	-	-	1	1	-	-	-	-
11. ความเสี่ยงด้านการผลิต	27	23 (85.2%)	-	3	1	-	-	-	-	-
12. ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ	65	47 (72.3%)	5	3	3	3	1	1	2	-
13. ความเสี่ยงด้านบุคลากร	27	22 (81.5%)	1	3	-	-	-	-	1	-
14. ความเสี่ยงด้านการลงทุน	42	36 (85.7%)	4	-	-	-	1	-	-	1
15. ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล	19	18 (94.7%)	1	-	-	-	-	-	-	-
รวม	595	483 (81.2%)	33 (5.5%)	24 (4.0%)	24 (4.0%)	8 (1.3%)	9 (1.5%)	4 (0.7%)	8 (1.3%)	2 (0.3%)

ตารางที่ ค-4: แสดงรายละเอียดลักษณะข้อมูลเชิงปริมาณของผลกระทบ

ประเภทความเสี่ยงทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่เปิดเผยความเสี่ยง	จำนวนบริษัทที่ไม่เปิดเผยผลกระทบ	ระบุตัวเลขที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง			ระบุผลกระทบ
			ตัวเลขรวมในเนื้อหา	ทำตารางตัวเลข	อ้างถึงตัวเลขในงบการเงิน	เป็นตัวเลข
ความเสี่ยงทางการเงิน						
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546						
1. ความเสี่ยงด้านการเงิน	36	30	6	-	-	-
2. ความเสี่ยงด้านตลาด	13	9	2	2	-	-
3. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	44	38	3	2	-	1
4. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	107	95	6	5	-	1
5. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	23	18	2	3	-	-
6. ความเสี่ยงด้านราคาหลักทรัพย์	10	7	3	-	-	-
7. ความเสี่ยงด้านราคา	9	9	-	-	-	-
8. ความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน	9	4	5	-	-	-
9. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	40	27	5	3	5	-
10. ความเสี่ยงด้านการให้กู้ยืมเงิน	17	7	9	1	-	-
11. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	4	1	-	-	3	-
12. ความเสี่ยงด้านการปรับโครงสร้างหนี้	3	1	1	1	-	-
รวม	315	246 (78.1%)	42 (13.3%)	17 (5.4%)	8 (2.5%)	2 (0.6%)
ข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงิน ปี 2546						
1. ความเสี่ยงด้านตลาด	10	6	-	4	-	-
2. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	207	151	6	48	1	1
3. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	152	90	15	47	-	-
4. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	30	24	-	5	1	-
5. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	181	103	1	3	74	-
6. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	37	8	-	2	27	-
รวม	617	382 (61.9%)	22 (3.6%)	109 (17.7%)	103 (16.7%)	1 (0.2%)

ตารางที่ ค-4 (ต่อ): แสดงรายละเอียดลักษณะข้อมูลเชิงปริมาณของผลกระทบ

ประเภทความเสี่ยงทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่เปิดเผยความเสี่ยง	จำนวนบริษัทที่ไม่เปิดเผยผลกระทบ	ระบุตัวเลขที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง			ระบุผลกระทบเป็นตัวเลข
			ตัวเลขรวมในเนื้อหา	ทำตารางตัวเลข	อ้างถึงตัวเลขในงบการเงิน	
ความเสี่ยงที่ไม่ใช่ทางการเงิน						
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546						
1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	47	46	1	-	-	-
2. ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ	61	60	1	-	-	-
3. ความเสี่ยงด้านสภาวะตลาดและการแข่งขัน	73	73	-	-	-	-
4. ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ และการเมือง	34	34	-	-	-	-
5. ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบและไม่แน่นอน	19	19	-	-	-	-
6. ความเสี่ยงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ	23	22	-	1	-	-
7. ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล	36	35	1	-	-	-
8. ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ	57	54	3	-	-	-
9. ความเสี่ยงด้านการพึ่งพาลูกค้า/ผู้จำหน่าย/บริษัทอื่น	44	37	7	-	-	-
10. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	21	21	-	-	-	-
11. ความเสี่ยงด้านการผลิต	27	27	-	-	-	-
12. ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ	65	64	1	-	-	-
13. ความเสี่ยงด้านบุคลากร	27	26	1	-	-	-
14. ความเสี่ยงด้านการลงทุน	42	36	6	-	-	-
15. ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล	19	16	3	-	-	-
รวม	595	570 (95.8%)	24 (4.0%)	1 (0.2%)	-	-

ตารางที่ ค-5: แสดงรายละเอียดการเปิดเผยมาตรการรองรับ

ประเภทความเสี่ยงทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่ เปิดเผยความเสี่ยง	จำนวนบริษัทที่ไม่ เปิดเผยผลกระทบ	มาตรการโต้ตอบความเสี่ยง						มาตรการรับรองความเสี่ยง			ไม่ได้ ป้องกัน ความเสี่ยง	
			ป้องกัน	ยอมรับ	หลีกเลี่ยง	กระจาย	ประกัน	ลด	ควบคุม	แผนงาน	มาตรการ รองรับ		บริหารความ เสี่ยง
ความเสี่ยงทางการเงิน													
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546													
1. ความเสี่ยงด้านการเงิน	36	11 (30.6%)	4	-	-	1	-	10	-	4	1	2	3
2. ความเสี่ยงด้านตลาด	13	6 (46.2 %)	3	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-
3. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	44	19 (43.2%)	3	-	-	-	-	6	-	6	1	3	6
4. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	107	44 (41.1%)	31	1	1	1	-	7	1	4	4	4	9
5. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	23	7 (30.4%)	-	-	-	-	-	2	-	5	-	9	-
6. ความเสี่ยงด้านราคาหลักทรัพย์	10	4 (40.0%)	3	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-
7. ความเสี่ยงด้านราคา	9	3 (33.3%)	1	-	-	-	-	-	-	3	1	1	-
8. ความเสี่ยงด้านภาระหนี้สิน	9	3 (33.3%)	-	-	-	1	-	2	-	2	1	-	-
9. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	40	7 (17.5%)	7	-	-	-	-	4	2	11	1	8	-
10. ความเสี่ยงด้านการให้กู้ยืมเงิน	17	9 (52.9%)	2	-	-	-	-	3	-	2	-	-	1
11. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	4	2 (50.0%)	-	-	-	-	-	2	-	0	-	-	-
12. ความเสี่ยงด้านการปรับโครงสร้างหนี้	3	2 (66.7%)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
รวม	315	117 (37.1%)	54 (17.1%)	1 (0.3%)	1 (0.3%)	3 (1.0%)	-	36 (11.45)	4 (1.3%)	40 (12.7%)	10 (3.2%)	30 (9.5%)	19 (6.0%)
ข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงิน ปี 2546													
1. ความเสี่ยงด้านตลาด	10	1 (10.0%)	1	-	-	-	1	-	-	1	-	6	-
2. ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย	207	102 (49.3%)	13	2	-	-	-	1	1	2	-	18	68
3. ความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน	152	36 (23.7%)	51	-	-	1	3	5	-	2	2	13	39
4. ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง	30	14 (46.7%)	-	-	-	-	-	1	-	12	-	3	-
5. ความเสี่ยงด้านการให้สินเชื่อ	181	104 (57.5%)	25	-	-	2	-	4	1	38	-	5	2
6. ความเสี่ยงด้านคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา	37	28 (75.7%)	3	-	-	-	-	1	-	2	-	3	-
รวม	617	285 (46.2%)	93 (15.1%)	2 (0.3%)	-	3 (0.5%)	4 (0.6%)	12 (1.9%)	2 (0.3%)	57 (9.2%)	2 (0.3%)	48 (7.8%)	109 (17.7%)

ตารางที่ ค-5 (ต่อ): แสดงรายละเอียดการเปิดเผยมาตรการรองรับ

ประเภทความเสี่ยงทางการเงิน	จำนวนบริษัทที่ เปิดเผยความเสี่ยง	จำนวนบริษัทที่ไม่ เปิดเผยผลกระทบ	มาตรการได้ตอบความเสี่ยง							มาตรการรับรองความเสี่ยง		ไม่ได้ ป้องกัน ความเสี่ยง	
			ป้องกัน	ยอมรับ	หลีกเลี่ยง	กระจาย	ประกัน	ลด	ควบคุม	แผนงาน	มาตรการ รองรับ		บริหารความ เสี่ยง
ความเสี่ยงที่ไม่มีใช้ทางการเงิน													
ข้อมูลจากปัจจัยความเสี่ยง ปี 2546													
1. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน	47	8 (17.0%)	3	-	1	1	1	11	3	6	2	11	-
2. ความเสี่ยงด้านการประกอบธุรกิจ	61	20 (32.8%)	5	-	-	1	-	10	1	13	5	6	-
3. ความเสี่ยงด้านสภาวะตลาดและการแข่งขัน	73	22 (30.1%)	1	-	-	4	-	9	-	30	5	2	-
4. ความเสี่ยงด้านภาวะเศรษฐกิจ และการเมือง	34	18 (52.9%)	1	-	-	2	-	1	-	8	2	2	-
5. ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ความไม่สงบและไม่แน่นอน	19	9 (47.4%)	1	-	-	1	1	2	-	4	1	-	-
6. ความเสี่ยงด้านกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ	23	9 (39.1%)	2	-	-	-	-	3	-	6	2	1	-
7. ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐบาล	36	8 (22.2%)	6	-	-	-	-	5	-	16	-	1	-
8. ความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการ	57	37 (64.9%)	4	-	-	-	-	5	-	10	-	1	-
9. ความเสี่ยงด้านการพึ่งพาลูกค้า/ผู้จำหน่าย/บริษัทอื่น	44	17 (38.6%)	5	-	-	1	1	9	-	9	2	-	-
10. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี	21	6 (28.6%)	4	-	-	-	-	-	-	7	3	1	-
11. ความเสี่ยงด้านการผลิต	27	8 (29.6%)	2	-	-	1	-	4	-	11	-	1	-
12. ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ	65	13 (20.0%)	11	-	-	1	-	14	-	16	7	3	-
13. ความเสี่ยงด้านบุคลากร	27	6 (22.2%)	1	-	-	-	-	1	-	18	1	-	-
14. ความเสี่ยงด้านการลงทุน	42	13 (31.0%)	4	-	-	3	1	4	2	10	1	4	-
15. ความเสี่ยงด้านการจ่ายเงินปันผล	19	11 (57.9%)	-	-	-	-	-	1	-	6	1	-	-
รวม	595	205 (34.5%)	50 (8.4%)	-	1 (0.2%)	15 (2.5%)	4 (0.7%)	79 (13.3%)	6 (1.0%)	170 (28.6%)	32 (5.4%)	33 (5.5%)	-

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวพรพิพัฒน์ จุฑา เกิดเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ที่โรงพยาบาล จังหวัดลพบุรี สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการบัญชี เกียรตินิยม อันดับ 2 จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นครราชสีมา เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2545 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต ภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2546 และได้รับทุนการศึกษาโครงการพัฒนาอาจารย์ สาขาขาดแคลน (การบัญชี) ของทบวงมหาวิทยาลัยปี 2546 ภายใต้สังกัดคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย